

rizgari

OVARA
REZAN
MEHANI

ŞEHİR
KÜLTÜR
DEĞERİ

TÜSTAV

BİMİRİ KOLEDARI, BİMİRİ ZORDESTİ
DİL AZADI, BUJ RIZGARI

1

RIZGARI

Kovara Aylık
Rêzani û Çandiya Politik ve Kültürel
Mehani Dergi

Sahibi : Ruşen ARSLAN ● Yazı İşleri Müdürü : Mehmet UZUN ● Yönetim Yeri : Sezenler Sok. 3/11 Sıhhiye - Ankara ● Yıllık Abone 100, Altı Aylık 50 Lira. Dış Ülkeler için iki katı ● Dizilip Basıldığı yer : ÇAĞDAŞ BASIMEVİ

SAL : 1
HEJMAR : 1
21 AVDAR 1976

YIL : 1
SAYI : 1
21 MART 1976

Neden Yeni Bir Yayın	2	14
Newroz	15	16
İlhan Selçuk'un Bir Yazısı ve Ezen Ulus Milliyetçiliğinin İrkçı Şoven Gerici Karakteri Üzerine	17	46
Newroz / Osman Sebri	46	
Lenin ve Ulusal Kurtuluş Hareketleri / Gregorio Ortega	47	60
Şeyh Said 1925 / Silahlı Miting	61	77
Zmanê Kurdi	78	
Jı Bo Çı Kurdi / Niçin Kürtçe	78	85
Zman / Dil	86	92
Elfabeyê Kurmancî / Kurmanç Alfabesi	93	98
Mamosteyê gran Cegerxwin / Büyük Usta Cegerxwin	99	100
Bı Kurti Jina Mın	100	102
Heval Pol Robson	102	104
Ferhenk / Sözlük	104	106
12 Mart 1971 Olayı	107	108
Diyarbakır'daki Miting	109	
Ankara - Tandoğan Mitingi	110	
Kısa Bir açıklama	111	

NEDEN YENİ BİR YAYIN

DÜNYA :

Bugün, dünyada mazlum halkların başına yıllardan beri musallat olan emperyalist-sömürgeciler geri geliyorlar. Hergün, sömürü, talan ve baskı alanları daralıyor. Yıkımları yaklaşıyor.

Emperyalist-sömürgeciler tarafından boyunduruğa vurulmuş, köleleştirilmiş mazlum dünya halkları; köleliklerinin bilincine vardıkça; ülkelerinin doğal kaynaklarına sahip çıkmaktadırlar. Artık ülkelerinin emperyalist bir pazar olarak kullanılmasına başkaldırmaktadırlar. Her türlü ilhak ve işgal eylemlerine, her türlü emperyalist-sömürgeci baskı ve tahakküme karşı, sömürü ve zulme karşı; özgürlük ve bağımsızlık için, daha onurlu bir yaşam için, sömürsüz bir toplum için emperyalist-sömürgeci zincirin halkalarını en çürük yerinden kırıp atmaktadırlar. Her halka koparıldıkça,

emperyalist-sömürgeci zincir ufalmaktadır. Böylece, çatırdayan emperyalizm, içine dönmekte ve kendi kendini yemeye hazırlanmaktadır. Emperyalizm'in bu çatırdaması, gittikçe yokolmaya yaklaşması, bu ülkelerdeki proleterlerin kurtuluşunu da beraberinde getirmektedir.

Emperyalist-sömürgeci dünya sisteminin parçalanması ve yokedilmesinde, dünyanın dört-bir yanında **mücadeleleri süren** mazlum dünya halkları ve proleterleri yalnız başlarına değildirler. Başta dünya sosyalist sisteminin, emperyalist-sömürgeci güçlerin kendi ülkelerindeki proletarya ile diğer mazlum dünya halklarının yardım ve desteğindedirler. Bu güçlerle devrimci-demokratik ittifaklar ve dayanışmalar içindedirler. Ulusal kurtuluş mücadelelerindeki mazlum dünya halkları, bu ittifak ve dayanışma içinde önemli destek ve yardımlarla, aynı zamanda kendi iç-dinamiklerinin de **belirleyici ve aktif potansiyelini dengeli bir biçimde birleştirerek gerçek zafere ve devrime yönelebilirler.** Böylece emperyalist-sömürgeci güçleri parçalayabilir, altedebilirler.

Nasıl ki, dünya emperyalist-sömürgeci sistemi uluslararası bir görünümde ise, bunun karşıtı olan sosyalist hareket de uluslararası bir görünümde, Ulusal kurtuluş mücadeleleri de bu konum içinde, dünya sosyalist sisteminin bir parçasıdır. Bu nedenlerle, ken-

di tarihi koşulları üzerine oturmuş ve özgül koşullarına göre yönlendirilen bir halkın emperyalist-sömürgeci güçlere karşı verdiği ulusal kurtuluş mücadelesi yerel olduğu kadar evrenseldir de.

Dünya halkları ve proleterleri emperyalist-sömürgeci güçlerin yıkıldığı her alanda, yeni bir dünyanın kurulması için, sömürsüz bir toplum için, dünya sosyalist sisteminin bir parçası olabilmek için var güçleri ile çabalyorlar.

Ulusal kurtuluş mücadelelerine damgasını vuran, halkların er-geç kurtuluşu ve zaferini getirecek olan ve onları mücadele metodları ile savaş meydanlarında mevzilendiren olgu, gerçek kurtuluşa kadar savaştır. Yani, mazlum halklar artık yalnız kendi ulusal devletlerini kurma, dillerini ve kültürlerini asimilasyon ve boyunduruk altından kurtarabilmek için mücadeleyi yeterli görmüyorlar, aynı zamanda, ekonomik bağımsızlıkları için de mücadele veriyorlar.

Böylece, mazlum halklar kendilerine metod olarak ulusal kurtuluş devrimlerini proleter devrimlerle tamamlama hedefini seçmişlerdir. Bu, kovulan emperyalist-sömürgeci güçlerin yeniden dönmelerini de engellemektedir.

Dünya'nın dört bir yanında; Lâtin Amerika'dan Uzak-doğu'ya, Afrika'dan Avrupa'ya ve Orta-Doğu'ya kadar her yerde mazlum halklar bağımsızlıkları ve öz-

gürlükleri, onurları için, sömürsüz yeni bir toplum için kutsal bir mücadelenin içindedirler.

— Hindi-Çini'de, Viet-nam halkının açtığı yolda, Kamboç ve Laos halkları bağımsızlık ve demokrasi bayraklarını yükselterek sosyalizm yolunda ilerliyorlar.

— Afrika'da Angola, Gine ve Mozambik halkları sömürgeciliğin yok edilmesi yolunda amansız bir mücadele ile bağımsız devletlerini oluşturular. Şimdi, sömürsüz bir toplum kurma yolunda ilerliyorlar.

— Batı Sahra halkı'nın ulusal kurtuluş mücadelesi büyük boyutlar kazanmaktadır.

— Dofar, Beluci, Bengal, Bask, Kürt ve Eritre halklarının anti-sömürgeci mücadeleleri büyük boyutlara varıyor.

— Lâtin Amerika ve Orta-Doğu'da, emperyalistler ve sömürgeciler darbe üstüne darbe yemekteler.

Emperyalist-sömürgeciler bir yandan yenilip, alanlardan kaçarlarken, bir yandan da köşeye sıkışmışlığın verdiği öfke ile yeni ilhak ve işgal eylemleri ile ezilen mazlum dünya halklarının ulusal kurtuluş mücadelelerini kanla bastırmaya büyük çaba sarfetmektedirler. Fakat, mazlum dünya halklarının kurtuluşları durdurulamaz.

Emperyalist-sömürgeciler «postlarını kurtarmak» için ya da «var olanı» korumak amacıyla girdikleri kombinezonlarla ulusal kurtuluş mücadeleleri ile başa çıkamıyorlar. Bu, aynı zamanda dünya sosyalist sisteminin, emperyalist dünya sistemine karşı bir zaferidir.

TÜRKİYE.

Dünya'nın bu genel konumu içinde Türkiye'ye baktığımızda;

Türkiye'nin özel koşullarında; Türk halkından ve diğer halklardan farklı bir yapıya sahip Kürt halkının varlığının somut ve inkar götürmez olduğu, bu nedenle, Kürt halkının yapısının ve ilişkilerinin artık bütün yönleri ile tartışılmasının ve araştırılmasının, gerçek bilimin ve devrimci politikanın gereği olduğu ve bu görev yerine getirilmeden Türkiye de «bağımsızlık-demokrasi-sosyalizm» için verilecek mücadelenin çıkmazlara gireceği açıktır.

Kürt toplumu her yönü ile talan ve zulüm cendesi altındadır. Bütün zor ve baskılara rağmen Kürt toplumu, varlık koşullarını koruyarak bugüne kadar gelmiştir, aynı zamanda üzerinde uygulanan çağ-dışı politikaları da ortaya çıkarmıştır. Tarih hiçbir döneminde üzerindeki emperyalist-sömürgeci politika ve uygulamalara sessiz kalmayan Kürt Halkının sürekli bir biçimde direndiğini görmekteyiz.

Doğu ve Güney-Doğu Anadolu bölgelerinde meydana gelen olaylara, zulme ve insanlık-dışı uygulamalara gözler kapanmamalıdır, kulaklar tıkanmamalıdır. Türk solu ve Türkiye devrimci-demokratik kamu oyu bu acil görevi yerine getirmedir. Bu görevleri üstlenmek ortada dururken her ne türden olursa olsun Kürt halkına yapılan zulmü ve insanlık-dışı uygulamaları gizlemeye ve örtmeye yönelmemelidir. Bu yanlış tutum, her yönü ile dünya halklarının yararına olmayan ve dünya sosyalist sistemine zarar verecek tutum, davranışlardır.

Bu nedenlerle teorik ve pratik olarak birçok meselelerin artık açıklanmasının zorunluluğu vardır. Örneğin; ulusal mesele nedir, bu konuda devrimcilerin gerçek tavırları ne olmalıdır? Buna bağımlı olarak bir ulusun egemen olduğu çok-uluslu toplumlarda, ezilen ulusların kendi kaderlerini kendilerinin serbestçe tayin etmesi ilkesi ne anlama gelmelidir? Bu konuda devrimci görev nedir? Sömürge-sömürgeci ilişkilerinin muhtevası, bunlardan edinilen bilgilerle başta Kürt halkı olmak üzere diğer halkların anti-sömürgeci mücadelelerinin metotlara bağlanması ve kitlelere gerçek hedefin tayin edilerek dünya devrimci hareketinin bir parçası olma yolunda ciddi bir bilimsel adımlar atılmalıdır.

Bu meseleler gerek tek tek ve gerekse bir bütün

olarak ele alındığı zaman acil çözüm bekleyen meseleler olduğu açıkça anlaşılır. Ancak görevin zor ve yüklü olduğu unutulmamalıdır.

Burada Kürt halkının gelişen ulusal-demokratik bilinç ve potansiyelini de belirleyerek, bu potansiyelin gelişmesi ve geliştirilmesi, bilimsel olarak ciddi bir biçimde yönlendirilmesi gereğini de açıkça belirtmek zorundayız. Henüz küçük-burjuvazi ve özellikle öğrenci gençlik arasında ideolojik-politik bunalımlara yol açan ve karma-karışık bir düzeyde tartışılan ittifaklar sorununun ele alınması, incelenmesi ve somut olarak yerine oturturulması gerekmektedir.

Yukardan beri açıkladığımız dünya ve Türkiye pratiğinde edindiğimiz bilgiler bize önemli hastalıkların var olduğunu göstermektedir. Görev, bu hastalıkların belirlenerek, bunlara ciddi ve bilimsel yöntemlerle çareler bulmak ve giderek kangrenleşmesi yerine bu hastalıkları ortadan kaldırmaktır. Bu da, başta bilimsel olmayı ve disiplini ve kitle sorumluluğunu gerektirmektedir.

YAYIN

Bilindiği gibi Türkiye'de irili-ufaklı birçok yayın vardır. Bu, aynı iş için birden fazla masrafı ve birçok kişinin aynı işte gereksiz yere bulundurulması ve çalışmasını gerektirmektedir. Merkezîyetçilik anlayışından

yoksun olan bu yayın düzeyi aynı zamanda önemli bir curcuna yaratmakta, kişisel ya da grupsa çıkarlar ağır basmakta, kimin ne dediği belli olmamaktadır. Aynı curcuna içine girmeye başlayan bu yayın için de gereksiz görülebilir. Ve aynı yanlışların yapılması mümkündür. Ancak yukardaki konulardan da anlaşılacağı gibi dünyanın ve Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar ve aşağıda belirteceğimiz nedenlerle el atılmamış kenarından-köşesinden geçerek çarpıtılmış, ciddi bir konunun gündeme getirilmesi, her yanı ile, bütün boyutları ile tartışılması ve Türkiye devrimci hareketinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Bunun dışında farklı bir yapıda olan Kürt halkının ulusal-demokratik taleplerinin seçilmesi, belirlenmesi ve araştırılması gerçeği de yeni bir yayının yapılmayan görevleri en azından yerine getirmek yolunda çıkarılmasını zorunlu kılmıştır.

Türkiye'deki yayın hayatına bakıldığı zaman aşağıda belirleyeceğimiz önemli sakıncaların çabucak kavranması mümkün olur :

- Denetimsiz bir yayının çalışması genel olarak egermendir.
- Yayınların tek bir merkezden yönetilememesi önemli bir sakınca getirmektedir.
- Yayınlar çoğunlukla kitleler ile bağ kurmaya ve bu yönde politik çalışmalarla yerel-bölgesel ki-

şilerin verilerine gerek duymadan çalışmaktadırlar.

- Türkiye'nin önemli bir sorunu olan sosyo/ekonomik ve politik, bütün yanları ile incelenmesi gereken Kürt toplumunun, ulusal-demokratik meselelerine şu ya da bu nedenle yaklaşmama,
- Devletin denetim ve icazeti altında bulunan 'basın özgürlüğü' nü, devrimci teori ve pratiğin üstünde götürme ve kolayca egemen sınıfların politikasına adapte olma,
- Ve bir yayın için yapılacak tüketimin ve kullanılacak elemanların her yayın için tek tek kullanılması ve yapılması süreti ile tüketimin artmasına ve kadroların yalnızca yayın perspektifinde temerküzüne sebep olmaktadır.

Açıkladığımız bu sakıncalar, bizim tesbitlerimize göre sonuç olarak iki önemli hastalıktan kaynaklanmaktadır :

Birincisi; Kollektif düşünce sisteminin dışında serbestçe (kurumsal olmayan) ve geliş-güzel eleştiri, özgürlüğü,

İkincisi; kişisel tavırlarla belirlemeler yapmak ve hareketi kendi yaşayış ve düşünce düzeyine çekerek, var olan koşulların korunması sureti ile mücadele önermek ve zafer beklemek.

Yukarda açıkladığımız sakıncalar ve belirlediğimiz

hastalıklar devrimci hareket yönünden şu yanlışları yerleştirmektedir :

- Bu hastalıklar ve yanlışlar kolektif sorumluluk anlayışını yıkmaktadır.
- Dağınık mücadele ve aşırı liberalizm ile «böl ve yönet» politikasının uygulanması için çok güzel bir alan hazırlamayı getirmektedir.
- Bütün yayınlar ve kadrolar genel olarak güncel olayların peşinde korsan bir çalışma yapmaktadırlar. Bu, provakasyonlara açık bir çalışmadır. Kendisi ile birlikte ciddi ve bilimsel davranan ve uzun vadeli çalışmayı amaçlayan kadroları dürtmek, baskı altına almak, giderek jurnallamak gibi eğilimleri getirmektedir. Aynı zamanda «pasiflik» suçlamasına yol açmaktadır.
- Kitlelerin örgütlenmesi ve bilinçlendirilmesi, yayınların ve küçük kadroların kişisel savunma düzeyine indirgenmekte; baskılara karşı kendilerini korumaya örgütlenme, var olan yasaların içinde «yasalitelerini» korumaya da mücadele denmektedir.
- Türkiye'deki yayınlar ve küçük kadroların bir çoğu, kitleler ile bağ kurma işini önemsememek kitleleri küçümsemek yarışındadırlar.
- Bütün kadrolarda ve yayınlarda acelecilik, telaş, rekabet ve dolayısıyla kısa sürelerde piş-

manlık duygusu egemendir.

- Hareketin önemli bölümüne dogmatizm ve kalıplılık egemen olmuştur.
- En önemli sakınca olarak da devrimin koşullarının hesaplanmaması ve baştan savurma davranış hareket içine yerleştirilmiştir.

Yukardan beri açıkladığımız nedenlerden, ötürü yayınımız, aşağıdaki somut görevlerin yapılmasını acil ve vazgeçilmez saymaktadır :

1 — **Yayınımız**, doğaya, topluma ve olaylara materyalist dünya görüşü ile bakmak ve diyalektik yöntemi bütün meselelere uygulayarak, çözüme varmayı gerekli görmektedir. Bu, bize somut şartların somut tahlilinin gerekli olduğunu anlatır. Bu, gelişmeleri ve değişimleri ele alarak boyutları ile tartışmayı gerektirir. Gelişme ve değişimler kuşkusuz subjektif yargılara ve istemlere göre olmaz. Basit gibi görünen bu ilkenin üzerinde ısrarla durmak ve evrensel olan ile özgülü bir bütün içinde ele alarak yeri geldiğinde ayırt etmeyi bilmek gerekir.

«Çelişmelerin evrenselliğinin, çelişmelerin özgülüğünün hemen içinde bulunduğu» Türkiyede yeterince anlayışlamamıştır.

«Çelişmelerin evrenselliğinin ya da salt (mutlak) olmalarının iki anlamı vardır :-Bunlardan biri; çelişmenin, bütün şeylerin gelişme sürecinde bulunduğu, ikin-

cisi; herşeyin gelişme sürecinde baştan sona kadar bir zıtlar hareketinin var olduğudur.»

Topluma, doğaya ve olaylara materyalist dünya görüşü ve diyalektik yöntem ile bakmak, çelişmelerin doğru bir biçimde tesbitini gerektirir. Bu nedenlerle üzerinde ısrarla durduğumuz çelişmelerin evrenselliği ve çelişmelerin özgülüğü meselesinde aşağıda aktaracağımız bir metnin konuya açıklık getirmesi bakımından yararlı vardır.

Maddenin her türlü hareketindeki çelişmede bir tekilik vardır. İnsanın madde üzerinde olan bilgisi, maddenin hareket biçimlerinin bir bilgisidir. Çünkü, dünyada hareket halinde olan maddenin dışında birşey yoktur ve maddenin hareketi belli biçimlerde olur. Maddenin hareketinin her biçimini gözden geçirirken, hareketin diğer biçimleri ile olan ortak noktaları dikkate alınmalıdır. Fakat asıl önemli olan ve şeyler üzerinde bilginin temelini teşkil eden maddenin hareketinin özel noktalarını **hesaba katmamız gereği**, yani hareketin bir biçimi ile öteki biçimleri arasındaki nitelik farkıdır. Ancak bunu hesaba katmakla, şeyler arasındaki farklılıkları farkedebiliriz. Hareketin herhangi bir biçimi içinde kendi özel çelişmesini taşır. Bu özel çelişme, bu şeyi bütün öteki şeylerden ayıran özel niteliği teşkil eder. İşte bu, iç se-

beptir ve buna şeyleri birbirinden farklı yapan çeşitliliğin esasıdır da diyebiliriz. Tabiiatta pek çok hareket biçimi vardır: Mekanik hareket, ses, ışık, ayrışma, birleşme... v.b. Bütün bu biçimler birbirine bağımlı olduğu gibi, birbirlerinden nitelik bakımından farklıdır. Her biçimin sahip olduğu özel nitelik kendisine has çelişme ile tayin olunur. Bu, yalnız tabiat için değil, toplum için de, düşünce için de doğrudur. Her toplum biçiminin, her düşünce tarzının özel bir çelişmesi, özel bir niteliği vardır.

Nitelik bakımından farklı çelişmeler, ancak farklı nitelikteki metotlarla çözümlenebilir.

.....
Süreçler değişir, eski süreç ve eski çelişmeler kaybolur, yeni süreçler ve yeni çelişmeler ortaya çıkar ve buna uygun olarak çelişmeleri çözümüleme metotları değişir..... Farklı çelişmeleri çözümüleme için farklı metotlar kullanma: marksistlerin sıkı sıkıya gözetmek zorunda oldukları bir ilkedir. Doktrinerler bu ilkeyi gözetmemektedirler. Onlar, çeşitli devrim durumları arasındaki farkı anlamadıkları için farklı çelişmeleri çözümülemek için farklı metotlar kullanılması gerektiğini anlamamakta, tam tersine, heryerde değişmeden kullanılabilceğini sandıkları tek bir formül kabullenmekte-

dirler. Bu usul, devrime yalnız başarısızlıklar getirir, ya da pek ala yürütülebilecek işleri karma karışık eder.

Çelişmelerin özgüllüğünü ve özelliğini tam açıklamak; şeylerin gelişme sürecindeki iç bağlarını, yani şeylerin gelişme sürecinin niteliğini ortaya çıkarmak için süreçteki çelişmenin her aşamasının özelliğini aydınlatmamız gerekir. Aksi halde sürecin niteliğini açıklamamız imkânsız olur.»

Bu belirlemeler, marksizmin yaşayan ruhunun «somut şartların somut tahlili» olduğu fikrinin bir gereğidir.

Somut şartların somut tahlili sonucu ve çelişmelerin evrenselliği ile özgüllüğünün iyice hesaplanması aşağıdaki belirlemeyi yapmamızı zorunlu kılmaktadır:

Türkiye şartlarında;

- a) Türkiye'nin Doğu ve Güney-Doğu Anadolu bölgelerinde Türk halkından başka, Kürt halkı yaşamaktadır.
- b) Doğu ve Güney-Doğu Anadolu bölgelerinde yaşayan Kürt halkının diğer halklar gibi sürekli değişim ve gelişim içinde olduğu ve bu nedenlerle özgül ve farklı sorunları bulunduğu açıktır. Kürt halkının farklı ve özgül olan sorunlarını çözebilmek için evrenselden özgülüne inmek ve bilimsel dünya görüşü ile bu halkın meselelerini

somutlaştırıp, çözmek zorunludur. Bu çözünü, Kürt halkının kurtuluşunun ulusal-demokratik programıdır.

Orta-Doğu'nun jeo-politik konumuna göre;

- c) Tarih içinde istikrarlı bir birlik göstererek, günümüze kadar gelen Kürt ulusu sömürgeci-emperyalist bölüşümler sonucu biçimsel ve suni sınırlarla birbirlerinden ayrılmış ve parçalanmış durumdadır. Ancak, dinamik bir gerçek olarak toprak, dil ve kültür birliği içindedir.
- d) Kürt ulusunun dili ve kültürü asimilasyona uğratılmış, bütün teknolojik olanaklara kapalı tutularak gelişmesi engellenmiştir. Buna karşılık ortadan kaldırılamamış, ancak kısırlaştırılarak kelime hazinesinin köklerine indirgenmiştir.
- e) Bütün folklorik ürünleri çalınan ve yozlaştırılan Kürt ulusu önemli bir yozlaşmaya sokulmuş, tüm folklorik ürünleri başka bir kültür değeri olarak piyasaya sürülmüştür.
- f) Bütün bu değerleri elinden alınan ve ulusal-demokratik hakları gasbedilen Kürt ulusu baskı ve sömürü altında tutularak sömürgeleştirilmiştir.

Bu nedenlerle emperyalist-sömürgeci politikanın yönlendirdiği çağ-dışı uygulama altında Orta-Doğu'da Kürt ulusu, günümüzde kendi kaderini tayin etmek için

mücadele vermektedir.

2 — **Yayınımız**, ulusların kendi kaderlerini serbestçe tayin etmeleri ilkesine sonuna kadar saygılı ve taraftır. Bu ilkedен kısaca anladığımız şudur :

«Biz ulusların kendi kaderlerini tayin etmesi kavramının anlamını hukuki tanımlamalarla cambazlıklar yaparak, ya da soyut tanımlamalar icat ederek değil, ulusal hareketin tarihi, ekonomik şartlarını öğrenmek istiyorsak varacağımız sonuç kaçınılmaz olarak ulusların kendi kaderlerini tayin etmesini, o ulusların yabancı ulusal bütünlerden siyasi bakımdan ayrılma ve bağımsız bir ulusal devlet kurmaları anlamına geldiğini anlarız.»

Bu bakımdan ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı derken;

- Kürt halkının bağımsız örgütlenmesi ve bilinçlenmesi,
- Kendi kadro ve dinamiklerini ulusal-demokratik mücadelesi için seferber etmesini anlamak gerekir.

Kürt halkının kendi kaderini serbestçe tayin etmesi ilkesi, aynı zamanda sömürgecilikten kurtarılması, üzerindeki her türlü baskı ve tahakkümün son bulmasını da savunmayı ve gündeme getirmeyi zorunlu kılmaktadır.

Egemen ulus devrimcilerinin dilerinden düşürmedikleri «halkların kardeşliği ve eşitliği» için bu ilkelerin

açıkça teslim edilip, savunulmasını gereğini zorunlu kıldığını isbata lüzum yoktur. Bunlar yapılmadan, ileride atılacak atılımların devrimci bir niteliğe ya da mücadelenin gerçek rayına oturması mümkün değildir. Kürt halkının ulusal-demokratik programının yürütülmesi ve gerçekleştirilmesi Türkiye'de ciddi ittifakların kurulabilmesi için zorunlu bir koşuldur. Bunun dışında ulusların kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmesi ilkesinden söz açma, ne biçimde olursa olsun gerek Kürt halkının mücadelesi açısından ve gerekse ezen ulusun emekçi sınıf ve tabakalarının mücadelesine ters düşen iki yüzlü bir tavrıdır.

Günlük ve uzun vadeli sorunlarda halkın birliğini, belirlenmiş devrimci hedeflere yönelik eğitimini ve bilinçlenmesini sağlamak yönünde, politik propaganda ve ajitasyon görevleri yayının temel amaçlarındandır. Bu görevler küçümsenemez. Tersine, önem verilmelidir. Böylece kolektif propaganda-ajitasyon ve eylemde birlik içinde olacak ve dolayısıyla yayının amacına varması mümkün olacaktır. Hareketin bütünlüğü için yayını bu görevleri ciddi bir biçimde ele almayı, böylece dejenerasyona ve başıbozukluğa karşı mücadeleyi yürütecektir.

4 — Yayın, Türkiye çapında, Türkçe ve Kürtçe olacaktır. Gerekli görüldüğü zaman diğer dillerden de yayın yapılacaktır. Böylece yayının Kürtçe olması, ide-

olojik ve politik propaganda ve ajitasyonla Kürt halkına meselelerin kendi diliyle anlatılmasını sağlayacaktır.

5 — Yayın, Doğu ve Güney-doğu anadolu bölgelerindeki olayları somut bir biçimde ele alacağından ve ciddi bir alan çalışmasına dayandığından, ayrıca geniş bir kitle tabanına yaslandığından; yerel ve bölgesel kişilerin bilgi ve destekleri ile ve doğru verilerle Türkiye genelinde haber bütünlüğünü sağlayacaktır. Bu yönde Türk ilerici, devrimci-demokrat ve sosyalist hareketine dayanacaktır. Yayınımız böylece bir makale yarışı olmaktan kurtarılarak, ciddi ve bilimsel olarak meselelere eğilecektir.

6 — Yayın, asgari düzeyde bir örgütlenmenin gereği olarak yanlış ideolojik görüşlerle mücadele edecektir. Türkiyede küçük-burjuva sapmaların, özellikle dedi-kodu, jurnal ve provakasyonların yoğunluk kazandığı bu günlerde bunların üstesinden gelmek, bir yayın için temel görev olmalıdır.

7 — Yayınımız, anti-sömürgeci mücadelede hedeflerin tanıtılması ve seçilmesini sağlayacaktır. Kitlelerin içinde yapılan işlerin göstergesi olacaktır. Bu nedenle yasal ve politik koşulların azamisinden yararlanarak, bilimsel olmayı hiçbir zaman göz ardı etmeyecektir. Böylece disiplinli bir çalışma ancak yapılabilir. Yayınımız, böylece KİTLE-KADRO-YAYIN diyalektiğini

gerçekleştirecektir.

8 — **Yayınımız**, somut şartların somut tahlilinden hareketle çalışmalarını pratik mücadele alanına ege- men kılacaktır. Ayakları havada ve kitlelerden uzak bir çalışmanın gereksizliğini ve yanlışlarını açıklayıp, anlatacaktır. Böylece :

**İLKELİ BİRLİK-İLKELİ MÜCADELE,
İDEOLOJİK MÜCADELE VE POLİTİK DOSTLUK,
TEMEL ŞİARIMIZ OLACAKTIR.**

9 — **Yayınımız**, mücadelesinde kitlelerin kuyrukçu- su değil, yol göstericisidir.

10 — **Yayınımız**, demokratik-sosyalist muhtevallı- dır. Bu iki muhteva hiçbir zaman birbiri ile çelişmez, tersine bir bütün içinde götürülmesi gerekli olan ve birbirlerini bütünleştiren iki muhtevadır.

11 — Türkiyede Kürt toplumu ile ilgili ciddi ve bi- limsel eserler olmadığından (bir iki tane hariç) bu yön- de sosyo/ekonomik ve politik birçok eserin tanıtılması ve devrimci mücadeleye kazandırılması yolunda önemli çalışmalar yapılması gerekir. Böylece bilinmeyen önem- li tarihi olguları anlamak ve mücadeleyi daha ciddi bo- yutlarla ele almak gerekli olacaktır. Yayınımız bu ko- nuda harekete güçlü eserler kazandıracaktır.

12 — Doğu ve Güney-Doğu Anadolu bölgelerinde önemle üzerinde durulması gereken ve hareket yö- nünden büyük bir potansiyel gösteren, bizim adına

yurtsever-milliyetçi güçler dediğimiz potansiyelin;

— Kesin surette abartılmaması, aynı zamanda kü- çümsenmemesi gerektiğine inanıyoruz.

— Bu güçlerin sosyalist düşünceye karşı yer-yer fanatik tutum ve davranışlarının da en ince te- ferruatına kadar hesaplanmasını ve buna göre değerlendirilmesini hareket açısından yararlı görmekteyiz.

13 — Türkiyede yanlış anlaşılan ve teorik temellen- dirilmesini ileride detayları ile vereceğimiz ittifaklar sorununu kısaca da olsa belirlemekte yarar vardır. Bu konuda iki düzey görmekteyiz;

Birincisi, Kürt halkı ile Türk emekçi sınıf ve ta- bakaları-devrimcilerinin ittifakları. Yani, Kürt halkı- nın ulusal-demokratik kurtuluş hareketi ile Türk pro- letaryasının ittifakı.

İkincisi, Kürt halkının, ulusal-demokratik mücade- lesinde yer alan sosyalist kadrolar ve örgütler ile yurtse- ver-milliyetçi kadrolar ve örgütler arasındaki ittifak.

Yukardan beri açıklamaya çalıştığımız dünyanın genel konumu ve Türkiyenin özgül koşulları içinde belirlenmesi gereken ilkelerimizin açıklanması, tartışıl- ması ve teorik temellendirilmesi yayınımızın süreç için- de ele alıp tek-tek ispatlaması gereken konulardır.

ÇIKARKEN

Yirmibir Mart yayınımızın çıkış günü aynı zamanda Newroz bayramıdır. Ortadoğu'da İran, Afgan ve Beluci halkları ile birlikte Kürt halkı da bu bayramı kutlamaktadır. Tarihi bir geçmişi olan Newroz'un Türkçe kelime karşılığı «yeni gün» dür.

Newroz ile ilgili değişik rivayetler vardır. Ancak kaynak aynıdır. Değişikliğine rağmen kitleler bu bayram ile neyin sembolleştiğini ve neyin anlatılmak istendiğini bütün yönleri ile bilirler. Newroz'da sembolleşen kötülüğe zulme ve sömürüye isyandır. Bunların yerine iyiliğe, kardeşliğe, aydınlığa, kısaca zulümsüz ve sömürsüz bir topluma ulaşma arzudur.

Devrimciler, kendi halklarının demokratik muhtevah değerlerinin mirasçılardır. Kendi tarihi geçmişini üzerine oturmayan ve tarihindeki devrimci değerlerin, oluşumların mirasçısı olmayan bir devrimci hareketin başarı şansı azdır. Eksikliğine, aksaklığına rağmen geçmişe sahip çıkmak ve bunu günümüzün bilimsel teorik belirlemeleri içinde eriterek tekrar halka götürmek zorunluluğu vardır.

Orta-Doğu'da Kürt ulusunun emperyalist-sömürgeci bölünmüşlüğünün her bir parçası üzerinde olan emperyalizme bağımlı yerel sömürgeci devletler nasilki bütün olarak Kürt ulusunun ulusal-demokratik değerlerinin gelişmesine engel olmak ve giderek bunu

yok etmek amacındaysalar, bu halkın ulusal-demokratik değerlerinin bir parçası olan Newroz'un kutlanmasına da karşıdır. Nasıl emperyalist-sömürgeciler tarafından kendisine vurulan zincirlere boyun eğmemiş ve bunları parçalamak için mücadele eden Kürt ulusu, sürekli olarak direnmiş ise, sömürgeciliğe ve kendisine yapılan zulme karşı duruşunun bir parçası ya da sembolü olan Newroz'unda bütün baskılara ve engellemelere rağmen kutlanmasında direnmiştir. Ve günümüzde tüm çabası ile bu bayramın kutlanması için direnmektedir.

Kürt toplumunun yok edilmesi, değerlerinin asker postalları altında çiğnenmesi, onursuz ve köle bir toplum haline getirilmesi politikası ve eylemine bağlı olarak Newroz geceleri, Kürdistan'da özgürlük isteminin sembolü haline gelen ateşlerin yakılmasından sonra da Kürt ulusu üzerindeki emperyalist-sömürgeci baskı ve ezme eylemleri bir kat daha artırılır. Her Newroz kendisi ile birlikte kitle tutuklanmalarını, kanlı operasyonları getirir. Kürt tarihi bunun canlı örnekleri ile doludur.

Sömürgeciliğin vahşetini artırmasının nedeni kuşkusuz Newroz'un sadece bir bayram olarak Kürtler tarafından kutlanmak istenmesi değildir. Çünkü sömürgeciler, kendi sömürge politikalarına ve uygulamalarına ters düşmeyen bir dizi bayramın Kürtler tara-

fından kutlanmasına karşı çıkmıyorlar. Hatta çoğu kez bu politikaları gereği, bazı bayramların kutlanması ve giderek yerleştirilmesi için yardım da ediyorlar. Newroz'a olanca kinleri ile karşı olmalarının nedeni, bu bayramın demokratik bir geçmişinin ve içeriğinin olmasıdır.

Sömürgeciler, Newroz'da somutlaşan, Kürt ulusunun kendisini bağlayan emperyalist-sömürgeci zincirlerden, baskı ve zulümden kurtulma arzusu ve mücadelesine karşıdılar. Newroz geceleri, dağlarda yakılan ateş, Kürt ulusunun ulusal-demokratik mücadelesinin dünya halklarına bir mesajdır. İşte, sömürgecilerin Newroz bayramından korkmalarının ve bunun sonucu olarakta saldırgan olmalarının nedeni bu mesajdır. (*)

Dağlarda her özgürlük ateşi yakılında sömürgeci devletler, dünya emperyalistleri ile birlikte hemen telaşa kapılarak bu ateşin söndürülmesi ve yok edilmesi için akla gelmeyen barbarlıklar ve çağ-dışı metotlar uygulamaktadırlar. Emperyalist-sömürgecilerin, bu elbirliğinin ve barbarlıklarının en son örneğini on yıllardan beri Irak'ta dağlarda yakılan özgürlük ateşinin geçici bir süre için küllendirilmesinde görüyoruz. Kuşkusuz bu ateşin küllenmesinin yalnız bu nedene bağlanması yanlıştır.

Birçok neden ile birlikte Newroz da barbarlığa ve zulme karşı isyanın yön göstericisi olmuştur.

Sosyal hayatta derin izleri bulunan mitolojik bir simgedir Newroz. Newroz, emperyalist-sömürgecilerin baskı ve zulümleri için tek başına bir neden değildir. Saldırılan bir hedef, kapatılması gereken bir gediktir. Çünkü Newroz'da Kürtler, gaddar, despot bir hükümdarı hatırlarlar. Bu hükümdar, Dahak'tır. Dahak'ın omuzlarındaki iki yılan hergün iki genç insanın beynini yedirdiğini, hergün Dahak'ın cellatlarının iki genç insanın kafasını kopardığını bilirler. Ve bilirlerki, hiçbir müstebit, halkları ebediyen zincire vuramaz. Bir Kawe çıkar, demirci Kawe, yıkar saltanatını Dahak'ların. Önlüğünü bayrak yaparak halkların o harikulade gücünü kale burçlarına diker.

Irak'taki ateş -yani Kürt ulusal hareketi- yıllardan beri Baas ırkçı-faşist yönetimine ve onlardan önce de Irak gerici yönetim ve sömürgeci güçlerine karşı mücadeledede gelişmiş ve günümüzde de geçici bir süre için durmasına karşılık devam eden ilerici ve demokratik bir harekettir. Genel olarak Orta-Doğu'nun ve özel olarak da Kürt ulusunun üzerinde bulunduğu alan (Dünyadaki stratejik konumu bakımından) her hal ve şartta emperyalist dünya sistemine ve sömürgeci güçlerine karşı bir bütün halinde yanmaktadır. Bu hareket, Orta-Doğu'da emperyalist-sömürgecileri yıpratın, geriletin ve gelecekte de onarılmaz yaralar açın bir harekettir. Baas ve Baas'ın ittifakçısı olan güçlerin milita-

rist savaş politikaları, yakılan ateşi söndüremedi. Yok edemedi. Zaten dünya devrimci pratiği yok edilmesi kolay bir ulusal kurtuluş hareketi göstermiyor. Küllenmeye bırakılmış ateşlerin daha gür ve yakıcı olarak yenden alevlendiklerinin örnekleri ile doludur. Bu ateşin kısa bir süre küllenmesinin başka bir deyimle Irak'ta Kürt ulusal-kurtuluş hareketinin geçici yenilgisinin en büyük nedenlerinden birisi; Orta-Doğu'daki Kürt ulusunun birden fazla merkezi-otorite tarafından parçlandığı ve her parçanın (birlikte hareket etme ilkesine dayanarak) Baas ile ittifak kurabilme, Baası destekleme olanağıdır.

Her köşesinde özgürlük ateşlerinin yandığı, ulusal-kurtuluş mücadelelerinin bayraklarının dalgalandığı yaşadığımız çağda en mazlum ve en ağır koşullarda bulunan Kürt toplumunun bütün olumsuzluklara rağmen (ki bu olumsuzluklar tek tek ele alınıp, incelenecektir) ulusal demokratik mücadelesi gün geçtikçe boyutlanacak, gelişip, serpilecektir.

Dünya devrimci hareketinin kopmaz bir parçası olan Kürt halkının ulusal-demokratik mücadelesinin gelişmesi, somutlaşması ve istenen hedeflere varması için Kürt toplumunun bir parçası üzerinde olan egemen ulus devrimcilerinin, demokratik ve devrimci mücadelelerine ters değildir. Aksine Kürt halkının ulusal-demokratik hareketinin her başarısı, her ileriye yöne-

lik gelişimi, mutlaka egemen ulus devrimcilerinin demokratik-devrimci mücadelelerinde başarılarını ve daha ileriye yönelmelerini getirecektir.

Görev, özgürlük ateşinin gelişimini, sürekliliğini ve başarısını sağlamaktır. Yani, Kürt halkının ulusal-demokratik mücadelesi önemli ve zorlu birçok sorunla karşı karşıyadır. İşte bu zorlu ve büyük olan Kürt halkının ulusal-demokratik mücadelesini somutlaştırma, geliştirme ve sürekliliğini sağlayarak başarısını kutlamak için her türlü çaba harcanmalıdır.

Rızgâri'nin, özgürlüğe ve zulme başkaldırıcıyı simgeleyen ateşlerin yakıldığı Newroz gününde çıkışı bir tesadüf değildir. Üstlenilen görevin ürünüdür ve bir parçasıdır.

(*) Her ne kadar İran'daki Kürtlerin bu bayramı kutlamalarına engel olunmuyorsa da bu, İrandaki Kürtlerin Newroz bayramını devrimci demokratik içeriği ile kutladıkları ya da İran sömürgecilerinin devrimci-demokratik içeriği ile birlikte bayramın kutlanmasına izin verdikleri anlamına gelmez. Çünkü, İran Newroz'un devrimci demokratik niteliğini boşaltarak kof, mistik bir bayram haline getirmek sureti ile kendisine milli bir bayram olarak seçmiştir. Yani, İran'daki Newroz bayramı, İran sömürgecilerinin diğer halklar üzerindeki politikalarına ters bir bayram değil, tersine bu vahşi politikayı tamamlayıcı bir niteliğe büründürülmüştür. Emperyalist-sömürgeciler, kendi politikalarına ters düşen değerlerin koruyucusu ve kollayıcısı olamazlar. Bu nedenle eğer İran'da Kürtlerin Newroz'u kutlamalarına engel olunmuyorsa bu, resmi politikanın bir gereğidir.

NEWROZ

Nevroz, Newroz, Nuroz, Nevroj, Newroj û Nuroj bi van naşan ev roj té navdar kîrîn. Menayé wi «roja nûh»e. Levra heya van salên paşin newroz sersaliya xwe parıztiye û roja yeké sala nûh bûye.

Ev roj cejne. Dî vi roja han da, gelek şahineyên taybetiyé vi rojé tén çekîrîn.

Farsî doz dîkî «cejna Newrozé êmeye» Ev doza han dozekî çewte û bê binyate . Lewra iro jî gelek cîvat xwedîti livé rojé dîkî, şahineyê cejnayî pêktînn Beşekî jî cîvaté Qewqasyayé lî dora gola Hezeré û heya xeliça Besrayé, weké cîvata Kurd, Biluci, Efgani, Gurci vé cejnê pîroz dîkî. Her yek jî van cîvatan, vi roja giranbiha malé xwe dîzanî.

Diroka roja newrozé gelek mezîne. Serdespêka wê vebîr nayé zanîn. Dîkarî bîbéjîm ku ev cejn heya sé hezar sal (3000) beriya miladé dirêj dibe.

Pîranî dî sîfteha bîharé da té pîroz kîrîn. Şev û roj dîbîn yek dî wê rojé da. Zivîstan dîçe bîhar té, rojé nexweş dîçe û rojé xweş té. Serma dîçe germ té. Têngasî dîçe fîretahî té. Demî bettali û ewareyî dîçe, demên

Newroz günü; Newroz, Nuroz, Nevroj, Newroj ve lie isimlendirilir. Anlamı «**yenigün**» dür. Çünkü yakın yıllara kadar Nevroz yılbaşı olma özelliğini koruyarak, yeni yılın birinci günü olmuştur.

Bugün bayramdır ve bugünde, günün anlamını taşıyan birçok özel şenlikler yapılır.

İranlılar Nevroz'un kendi bayramları olduğunu iddia etmelerine rağmen bu iddia asılsızdır. Ve temelsizdir. Çünkü günümüzde birçok toplum bugüne sahiplik ederek bayram şenlikleri yapıyorlar. Bir kısım Kafkas, Hazar gölü kıyısı ve Basra körfezi toplumları, Kürt, Beluci, Afgan gibi toplumlar bugünü bayram olarak kutluyorlar. Bu toplumlardan her biri bu kıymetli günü kendi malları olarak biliyorlar.

Nevroz gününün tarihi hayli büyüktür. Başlangıcı kesin olarak bilinmiyor. Denilebilirki bu bayram, milattan 3.000 yıl önceye dayanıyor. Çoğunlukla baharın başlangıcında kutlanıyor. Bugünde, gece ve gündüz bir olurlar. Kış gider, bahar gelir. Kötü günler gider, iyi günler gelir. Soğuk gider, sıcak günler gelir. Darlık

jêhatiy û karé té. Bı kurtayi serkevtına qencyê li ser xırabiyêye. Jı ber vi yeké wi rojé cejn û şehine té kırıın.

Jı boyé Newrozé gelek efsane hene û li her ciyan té zanin. Qurmé (koké) ev efsanayan yeke. Yan ji bı gotinek dın ve qurmé ev efsanayan dıgıhıje hev û mane û fehm kırına wan yeke. Yané efsané Newrozé kıjan dıbe bıla bıbe jé yek tıst fahm dıbe. Ew ji jı boyé serxwebúné azadiyé, netewayeki bé perçiqandıné, tékoşine, rızgar búyine. Diroka Kurdistané jı ber stemkari, zordesti û xwinmêjıyé rabun û hember van polıtıqén ne mırovati şer dayını. Netewayé Kurd dı her gehineké diroka xwe da boyé rızgari tékoşın kırıye. Jı ber vi netewayé Kurd, dawera rızgari û azadiyé cejna newrozé her sal pıroz dıke.

Çawan me beriyé da dabaş kırı bú ku cejna Newrozé, cejna sarsaléye. Ev roj dı mehén Kurdi da roja yeké (1) Avdar (Adar), dı mehén Hıcrı da roja heş-té (8) Avdaré, dı mehén Romi da Bıst û yeké (21) Avdaréye.

gider, genişlik gelir. Başboş günler gider değerli çalışma günleri gelir. Kısacası iyiliğın kötülüğé üstünlüğüdür. Bu yüzden bugün bayram ve şenlik günüdür.

Nevrozla ilgili birçok efsane vardır. Ve bunlar her yerde biliniyor. Bu efsanelerin kökü birdir, ya da diğer bir deyimle bu efsanelerin kökleri birbirlerine yetişir ve anlatımları, anlamları birdir. Yani Nevroz'un efsanesi hangisi olursa olsun bir tek şey anlaşılır. O da bağımsızlık, özgürlük, ezilmeyen bir ulus için mücadeledir, kurtulmaktır. Kürdistan tarihi, zülme baskıya, ve kan emiciliğé karşı kalkış ve bu insanlık dışı politikaya karşı savaştır. Kürt ulusu tarihinin her sürecinde kurtuluş için mücadele etmiştir. Bu yüzden kürt ulusu kurtuluşun ve özgürlüğün sembolü olan Nevroz'u her yıl kutlar.

Önde de belirttiğımız gibi Nevroz, yeni yıl bayramıdır. Bugün kürt aylarından, martın biri, Hıcrı aylarından martın sekizi, rumi aylarından martın yirmibiridir.

(NEWROZ' yazısından) Parıztıın : Korumak

Nav : İsim

Navdar : İsimlendirme

Lewra : Çünkü

Sal : Yıl

Sersal : Yılbaşı

Nûh : Yeni

Bûyın : Olmak

Gıranbıha : Çok kıymet.

Pıroz : Kutlamak

Jıxwe : Zaten

Tew : Kabul

Ev : Bu

Boyer : Olay

Dirok : Tarih

Cıvat : Toplum

Roj : Gün

Şahine : Şenlik

Taybeti : Özel

Çêkırın : Yapmak

Doz : Dava, iddia, ideal

Çewti : Eğrilik, yanlışlık

Gelek : Çok

Xwediti : Sahiplik

Beş : Kısım, parça, böl.

Xeliç : Körfez

Wek, : Gibi

Edın : Diğerleri

Zanin : Bilmek

Ketin : Düşmek

Xwestin : İstemek

Heke : Eğer

Wısan : Öyle

Dawer : Sembol

Barzani ile Türkes

Yazımızın başlığını gören okur, ilk bakışta küçük bir duraksama geçirebilir:
— Acaba Türkes ile Barzani arasında ne gibi bir ilişki veya bağıntı vardır?

Soruya kısa bir karşılıkla, her ikisinin de çağ geçmişi ve aslımsı bir milliyetçilik anlayışı ardında kostuklarını söylemek olasıdır. Milliyetçilik kavramı da — tüm kavramlar gibi — zamanına ve yerine göre nitelik değiştirmiştir. Sözgelisi Jön-Türklerle tehumları atılan milliyetçilik anlamıyla Atatürk milliyetçiliği arasında çarpıcı bir ayrılık görülür. Osmanlı İmparatorluğunda yaşayan çeşitli milliyetlerin milliyetçiliği, kaynak ve desteklerini başlangıçta Avrupa'nın kapitalist devletlerinde buluyorlardı. 19'uncu yüzyıl sonlarına doğru, Rum ve Ermeni milliyetçileriyle birlikte Jön-Türklerin Paris ve Londra'dan haynaklanmaları bir raslantı değil; tarihsel koşullar gereğidir. Batı emperyalistleri, Sarklı küçük ulu-ları çözü ve yöneti politikasını uygulamak için kullanmayı şiar etmişlerdi. Ama yine de feodal ve müstehit Abdülhamit'e karşı Jön-Türklerin başkaldırıları, tarihsel zamanlama içinde ilerici nitelik taşıyor.

**İLHAN SELÇUK'UN
BİR YAZISI
VE
EZEN ULUS
MİLLİYETÇİLİĞİNİN
IRKÇI ŞOVEN
GERİCİ KARAKTERİ
ÜZERİNE**

Günümüzde en çok çarpıtılan konulardan biri milliyetçiliktir. Ortaya çıkışı itibariyle kapitalizmin bir ürünü olan milliyetçilik, feodal despotluğa karşı burjuva devrimler çağında ilerici bir karakter taşımasına rağmen, kapitalist dönemde bu ilerici niteliğini kaybederek iflas etmiştir. Kapitalistler, emekçi sınıf ve tabakaları sömürebilmek için milliyetçiliği gericici bir

silah olarak ellerine almışlardır. «Vatan - millet» edebiyatının tantanası ile «imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir kitle» yalanının arkasında yatan gerçek, burjuvazinin sömürsüdür.

(Birden fazla ulusun bir arada yaşadığı ve bir ulusun egemenliğine dayanan) Kapitalizmin bir üretim biçimi olarak yerleştiği toplumlarda, burjuvazinin elinde gericici bir silah haline gelen bu milliyetçiliğe «ezen ulus milliyetçiliği» diyoruz.

Çağımızın temel bir olgusu ise «ulusal kurtuluş savaşları» olgusudur. Bu olgu çok uluslu toplumlarda ezen ulus milliyetçiliği olarak ortaya çıkan burjuva milliyetçiliği gericiliğine karşı, sömürge halkların çağdaş milliyetçiliğini oluşturmuştur. Ezilen ulus milliyetçiliği «dünya devrimci pratiğinin tartışmasız olarak ortaya koyduğu üzere ilerici, devrimci.. ve anti-emperyalist, anti-faşist niteliği nedeni ile sınıfsal karakterini tarifinde bulan çağdaş-ulusçuluktur.» (*)

(*) Kürt Halk Hareketi ve Baas İrkçılığı, Sahife : 5, Komal yayınları, 1975.

**EZEN ULUS MİLLİYET-
ÇİLİĞİ İLE EZİLEN U-
LUS MİLLİYETÇİLİĞİNİ
AYNI KEFEYE KOY-
MAK -SONUÇ OLARAK
EZEN ULUSUN HAKİM
SINIFLARINA HİZMET
ETMEKTİR. BU BAKIM-
DAN GERİCİ BİR TA-
VİRDİR.**

«Bab-ı Ali Dükalığı» nın gedikli yazarlarından İlhan Selçuk'un, 28 Ocak 1976 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde bir yazısı yayınlandı. Bir çok arkadaş gibi biz de «bayram değil seyran değil, eniştem beni niye öptü» diye düşünmekten kendimizi alamadık. Çünkü bu tip «tırmalayıcı» başlıkların, hangi dönemlerde ve ne amaçlarla ortaya sürüldüğünü aklı başında herkes bilir.

Yazının başlığı şu : «Barzani ve Türkeş»

Yazar bu benzetmenin tersliğinin farkında «okuyucu bu başlığa bakınca duraksayacaktır» diyor.

Doğru. Ancak bu duraksama, yazı başlığının sansasyonel çarpıklığından ötürü değil, bilime, diyalektiğe ters düştüğü içindir. Çünkü, Barzani ile Türkeş'in birbirlerine benzetilmesi, dünya politika ve basın tarihinde yapılmış en yanlış, en ters; aynı zamanda en maksatlı ve en ard niyetli benzetmelerden biridir. Nedeni gayet açık :

Barzani, bütün ulusal ve demokratik hakları emperyalist ve sömürgeci devletler tarafından gasbedilmiş, bölünmüş, parçalanmış; her bir parçası ayrı ayrı sömürgeleştirilmiş bir ulusun, Irak devlet bünyesi içinde bırakılan kesiminin mücadelesine liderlik yapmıştır. Türkeş ise, Türkiye'de her şeyin Türk tarafından, Türk adına yapılacağını ifade eden bir lider. Kürtlere karşı olan tavrı açık : **ırkçı imha**. Bu tavır, Jön-Türklerden, İttihatçılardan süzülüp, Kemalistlerde biçimlenen tavrın mirasıdır. Ve Türkeş bütün Kemalistler gibi iflah olmaz bir ırkçı, bir Kürt düşmanıdır. (Ancak bu belirlemeler bizim, Irak'taki Kürt Ulusal Kurtuluş Hareketi ile ve bu hareketin son yenilgisi ile ilgili eleştirilerimizin olmadığı anlamına gelmez. İleride hareketin geneli ile son yenilgisi konusunda **boyutlarıyla görüşlerimizi** açıklayacağız.)

Bay Selçuk, şunu bilmelidir : **Gasp edilmiş ulusal - demokratik hakları için mücadele edenlerle, o hakla-**

Bilim olgulardan hareket eder. Kavramlar sistemleşir. Kavramsal sistemleri tekrar olgulara dönerek test eder. Kendisini eleştirir. Doğmalara karşı durur.

rı gasp edenler veya gasp eylemini sürdürmek ve meşru göstermek isteyenler bir ve benzer olamaz. Bir bölgeyi, bir ulusu sömürgeleştirenlerle, sömürgecilğe karşı duranlar bir olamaz. Bir ulusun onurunu çiğneyenlerle ,onurlu yaşamak için mücadele edenler nasıl bir araya getirilebilir?

Bay Selçuk, sık sık bilimden, bilimsel düşünmek ve davranmaktan, çağdaş olmaktan söz ediyor. Buna katılmamak mümkün değil. Ama gerçek olan şu ki, bay Selçuk sık sık bu iddialarına ters düşüyor. Bilim adına «resmi görüşleri» savunuyor ve yaygınlaştırıyor. Çünkü bilim, olgulardan hareket eder. Olgulara dayanır. Bay Selçuk ise, ezen ve sömüren hakim sınıfların ideolojisi olan «resmi ideoloji» den hareket ediyor.

Bilim, elde ettiği bilgilerden şüphe eder. Kendisini eleştirir. Dogmatizme karşı durur. Bay Selçuk ise uluslararası emperyalist - sömürgeci oligarşinin ürettiği bilgilere dayanıyor, bunun iç politikada yansıması

olan tezleri ele alıp geliştiriyor ve piyasaya sürüyor.

Bilimin temel niteliklerinden biri «maddecilik» tir. Bilim bu maddeci niteliğinden ötürü, olgulardan hareket ederek kavramsal sistemlere erişir' Kavramsal sistemleri tekrar olgulara dönerek test eder. Böylece bilim olguları zaman ve mekan boyutları içinde ele alarak kavrayabilir.

Şayet bilim adına yola çıkılacaksa, Kürdistan sorunu tarihsel bir süreç içinde ele alınmalıdır. En azından bu günü anlamak için dünü bilmek gerekir. Dünü bilmek için emperyalist - sömürgecilerin ürettiği bilgilere değil, gerçeğin bizzat kendisine bakmak gerekir. Çünkü emperyalist - sömürgeciler gerçeği çarpıtarak kendi çıkarlarına göre biçimlendirirler. Bilim bu bilgilere iltifat etmez. Devrimci bu bilgilerden hareket edemez.

Konumuza dönelim.

Kürt toplumunun tarihsel gelişim doğrultusunu çok eskilere götürmek mümkündür. Fakat Lozan em-

peryalist bölüşümünün belirleyici olma niteliği daha fazladır. Lozan emperyalist bölüşümünün Kürdistan tarihindeki önemi şuradan gelir :

1 — Lozan'da Kürdistan parçalanmıştır. Bu paylaşma İngiliz ve Fransız emperyalistleri, Anadolu'da milli kurtuluşçular ve dolaylı yollarından İran monarşisi arasında yapılmıştır.

2 — Kürdistan'ı paylaşan bu güçler kendi egemenliklerine bırakılan Kürdistan arazisini ve Kürt ulusunu ayrı ayrı sömürgeleştirmişlerdir. Bölgeyi işgal ederek doğal kaynaklarına tamamen el koymuşlardır. Bu sömürgeci eylemi meşru gösterebilmek için, Kürt ulusunun ulusal ve demokratik bütün haklarını, yani, Kürt toplumu olma özelliklerini imha etmeye yönelmişlerdir. Ve bir ulusun «namusu» bu sömürgeciler tarafından «haczedilmiştir».

3 — Sömürgeciler birbirlerine daima destek ve dayanak olmuşlardır. Emperyalistlerle gizli ve açık ittifak-

lar kurarak varlıklarını garantilemişlerdir. Çünkü Kürdistan «müsterrek sömürgeleridir».

4 — Bu emperyalist bölüşüme ve Kürt ulusunun sömürge düzeyine indirgenip köleleştirilmesine karşı Kürtler sürekli olarak direnmişlerdir. Bunlardan en önemlisi 1919 - 1922 yılları arasında Güney Kürdistan'daki direnmelerdir. Kemalistler, meclisin bir kısım üyeleri tarafından şiddetle protesto edilmesine rağmen Musul'u, İngiliz sömürgecilerine terketme gerçeği ile sonuçlanan görüşmeleri sürdürürlerken, Güney Kürdistan'da Şeyh Mahmud (Şex Mehmudê Berzenci) İngiliz emperyalizmin sömürgeciliğine karşı aktif bir mücadele içindedir. Başbakan Rauf Orbay, meclis kürsüsünden «Musul'u Kürt olduğu için bize vermiyorlarmış. İyi ya, bizde onun için istiyoruz. Çünkü buralar Kürtler ve Türklerin ortak yurdudur» dediği günlerde, Lozan görüşmelerinin baş delegeşi İnönü, Şey Mahmud'un dışı dış mücadele-

ler sonucu elde ettiği özerkliğin dağıtılmasını İngilizlerden rica ediyordu. Emperyalistlerle anlaşılan Kemalistler, mecliste Ergani mebusu Emin beyin «Musul'u satıyorsunuz» demesine aldırmadılar. Millîci Kürt aydınlarını «İngilterenin himayesinde Kürdistan kurma» niyetlerinden ötürü yerden yere vuranlar, Güney Kürdistan'da İngilizlerin Kürtleri katletmesine seyirci oldular. Anti-emperyalist görünüm altında aslında emperyalistlerle daha iyi şartlarda anlaşmayı ilke olarak kabul eden Kemalistler, bunun tabii bir sonucu olarak Kürdistan'dan pay aldılar.

Lozan Kürdistan tarihinin en önemli noktalarından biridir. Kürdistan, bunun sonucu olarak parçalanmış ve sömürgeleştirilmiştir. Hem de uluslararası bir sömürge. Örneğin Mozambik, Portekiz'in sömürgesidir. Kürdistan ise dört devletin. Bu temel gerçeği görmezden gelip suçlayıcı ve karalayıcı olmak karşı devrimciliktir. Gerçeği göz ardı edip, sadece dış

görüntülerle ilgilenmek, onlara hayat veren iç çelişmeleri gizlemek demektir.

Bay Selçuk, emperyalizmin «Böl ve Yönet» politikası uyguladığını yazıyor. Biz de aynı kanıdayız. Emperyalist ve sömürgeci güçler belli bir bölgeyi, o bölgedeki halkı sömürebilmek için daima böl-yönet taktiğine başvururlar. 1923 şartlarında Kürdistan'ı paylaşan emperyalist - sömürgeci güçler aynı politikayı uygulamadılar mı? Daha sonraları Kürdistan'ı ayrı ayrı sömürgeleştirmek isteyen merkezi otoriteler aynı politikayı uygulamadılar mı? Ulusal niteliğini koruyan ve demokratik haklarını savunan, bazı ünitelere karşı katliamı bir mücadele yürütülürken, bazılarını da (sömürgeleşmeye boyun eğenleri) «Doğulu Milletvekili» diye Meclisi Mebusan'a tayin edenler Kemalistler değiller miydi? Kan davası diye zaman zaman basına da yansıyan olayların gerisindeki etken «böl ve yönet» politikasından başka nedir?

İrkci, sömürgeci ve emperyalist zihniyetli Baas yönetimi 1974 baharında, aslında Kürdistan Demokrat Partisi'nce, adi bir suçtan dolayı (partinin parasını yemek ve zorla ırza geçmekten) mahkum edilen Ubeydullah Barzani'yi neden devlet bakanı yaptı? İran'la anlaştıktan sonra da Ubeydullah nasıl çöp tenekesine atıldı? Ve mahkum edildi. Adi suçlu olan bir kişiye politik nitelik vererek, onu politik yani ulusal kurtuluşçu niteliği daima ağır basmış babasına karşı çıkarmak «böl ve yönet» politikasından başka nedir?

Kemalistlerin ulusal kurtuluş mücadelesi verdiklerini yazıyor Bay Selçuk. Ancak hiç bir ulusal kurtuluş hareketi başka bir ulusu boyunduruk altına alarak noktalanmaz. Kaldı ki Kemalistler, İngiliz ve Fransız emperyalizmi ile, Kürdistan'ın paylaşımına katılmışlardır. Bu emperyalist paylaşım mücadelesinde zaman zaman taviz vermişler, zaman zaman

da çıkar elde etmişlerdir. Kemalistlerin kaynağı olan Mustafa Kemal'in mazlum halklara önder olduğu tezi de tartışılır. Kimdir mazlum halk? Bölünen, parçalanan, sömürgeleştirilen ve tüm ulusal-demokratik hakları gaspedilen Kürt halkından daha mazlum bir halk var mıdır? «Kürt kişiliğini», «Kürdistan kişiliğini», «Kürt onurunu» yani Kürt halkının ulusal varlığını ve demokratik haklarını en barbar biçimde, en katliamcı biçimde parçalamaya, yok etmeye çalışan Mustafa Kemal'in mazlum halklara önder olduğu söylenebilir mi? Kemalizm mazlum halklara önder olmamıştır. Bunlar sadece çeşitli emperyalist bölüşümler sırasında silahsız ve savunmasız bırakılmış halkları baskı altında tutan despot ve vurguncu merkezi otoritelere ve sömürge yönetimlerine örnek olmuşlardır. Irak gibi, İran gibi, Pakistan gibi...

Kişi, gerçeği ve gerçeği var eden çelişkileri yok farzederek ise başlarsa gerçeğin şahdamarını elbette gö-

remez. Bay Selçuk, bazı olguları mübalağalı bir şekilde öne çıkarıp, bazılarını da ısrarla gözardı etmeye çalıştığı için sonuç çarpık ve sağlıksız olmaktadır. Çünkü kişiler istek ve arzularını hiç bir zaman nesnel gerçeğin yerine koyamazlar. Kişisel zihinsel tasarruflarını, nesnel gerçek olarak, somut olgu olarak ileri süremezler. Kişiler kendi ideallerini, olması gerekir diye düşündüklerini, nesnel gerçeğin yerine koyamazlar.

Bay Selçuk, ulusal ve demokratik hakları için mücadele eden Kürtlerin katledilmelerini hoş karşılayabilir. Sömürgeci, ırkçı ve emperyalist zihniyetli Baas diktatörlüğünün, napalm bombalarından ve zehirli gazlarından kaçan Kürtlerin (çocukların, yaşlıların, kadınların vb.) katledilmelerine alkış tutabilir. Bu Kürtler, her zaman Bağdat'taki yönetimlerle ittifak yapmış olan Türkiye tarafından mülteci kabul edilmeyince memnuniyeti daha da artmış olabi-

li... Bütün bunlar kişisel düzeylerde kalan konulardır. Fakat bunları kişisel istek ve arzularınızı, nesnel gerçeğin kendisi diye sunarsanız işte o zaman iş değişir. Yazarlar, günümüzde olayların dış görünüşleri ile uğraşmakla yetinemezler. Birbirlerinden kopukmuş gibi görünen olaylar dizisinin birbirleri arasındaki ilişkileri, belirleyici etkenleri de yakalamak zorundadırlar. Hele devrimci bir yazar bu olaylar yumağına hayatiyet veren temel iç çelişmeleri ve dış müdahaleleri tesbit etmeden suçlayıcı ve karalayıcı olmamalıdır. Şunu bilmelidir bay Selçuk, zulüm örgütlerine göz kırparak, zulüm örgütlerinin ideolojisine göz kırparak devrimcilik yapılamaz.

Sözün başına dönelim. Gerçeğin biraz içine girildiği zaman görülüyor ki, Barzani ile Türkeş birbirlerine benzemiyorlar. Biri ezen ulusa mensup olmanın imtiyazı ile ırkçı-şoven milliyetçiliğin tepesinde sömürgeci

tasarrufları meşru gören ve gösteren ve devam etmesini isteyen bir ideolojinin temsilcisidir. Öbürü ise ezilen ulusun yok edilen değerlerini korumayı ve diri tutmayı amaçlayan bir hareketin şu veya bu yöndeki yürütücüsü. Barzani yürüttüğü eylem süreci içinde feodal yapının etkilerini taşıya bile Türkes ile aralarında benzerlik değil ancak zıtlık olabilir.

İçe, yani ülkeye dönük politikaya gelince, Türkes milliyetçiliği burada Kemalist ideolojinin bir uygulayıcısı olarak karşımıza çıkar. Türkiye'de Türk olmayanlara «Ne Mutlu Türküm» demeyenlere yaşama hakkı olmadığını söyleyen Kemalist ideoloji değil midir? Türkes farklı bir şey mi söylüyor. «.. Türk bu ülkenin yegane efendisi, yegane sahibidir. Saf Türk soyundan olmayanların, bu memlekette bir tek hakları vardı: Köle olma hakkı! Hizmetçi olma hakkı!» diyenler Kemalistler değil mi? Türkes'in ideolojik yapısına baktığımız

zaman, bu yapıya karakterini kazandıran kaynağın Kemalist ırkçılık olduğu açıktır.

«Ankara'nın biraz şimalinden Bağlum köyünden Abdullahı, kadını ve küçük yavrusunu takdim ediyorum. İşte ince ve uzun burunlu brakisefal ve Antropoloji kitaplarında bu karakterle tevsif edilen halis dağlı adam, Alp adamı, Türk adamı (alkışlar). Abdullah koyu olmayan gözlere, buğdaydan daha açık renkli kumral bıyıklara ve beyaz bir tene sahiptir. Fakat işte yavruları, saçları altın renkli olan bu yavru Türk ırkına mensuptur. (alkışlar) İşte Alp adamı. Ortaasyadan gelmiş olan adam, bizim ecdadımıza bağlı adam. (alkışlar) İstanbul Darülfünun Tıp Fakültesi Antropoloji Müderrisi Muavini Doktor Aziz Şevki Bey'in birinci Türk Tarih Kongresi'nde yaptığı konuşmadan.

Kemalizm ırkçı bir ideolojidir. Dünyada eşine az rastlanan bir ırkçılık. Kürt halkının ulusal - demokratik haklarını gasp edebilmek için, «Kürt diye bir ulus yoktur herkes Türktür. Türk olduğu için mutludur» felsefesi Kemalizmin felsefesidir. Bunu uygulayabilmek için Devletin bütün olanakları seferber edilmiştir. Bunu kabul etmeyenler için, aksini savunanlar için yapılan şey zulümdür. Basıktır. Oysa dünyanın hiç bir yerinde bir halk yok sayılarak, ulusal demokratik haklarının gasp eylemine giren olmamıştır. Bu bakımdan Kemalizm dogmatiktir. Bu dogmatiklik, yalandan, inkârdan kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan Kemalizm aynı zamanda bilime karşıdır. Bilim düşmanıdır. Çünkü Kemalizm fikir üretmeyi yasaklamış, inançları, dogmaları bilime egemen kılmıştır.

Bir halkın ulusal - demokratik haklarını gasp ederek, varlığını yok etmeyi, parçalamayı amaçlayan bir ideoloji çağdaş olamaz. Çağdaş ideo-

Tarihsel

araştırma

Mimar Sinanın Kemikleri Üzerinde Tetkikler Yapılıyor

Hâdise
Türlü
Şayialara

(1933 tarihli gazetelerden)

«1931'de kurulan Türk Tarih Kurumunun büyük ve geniş çalışma esaslarından biri de tezi ni ırki karaktere bağlamaktır.

O, ırki karaktere çok önem verirdi. Bunun için getirdiği antropometri aletleriyle tecrübeler yapıyordu» Afet İnan

Kemalizme ezen ulusun milliyetçiliğidir. Zulmedenlerin felsefesidir. Bunun adı da şovenim'dir.

loji, sömürüye, zulme karşı çıkar. Sömürgeciliğe karşı çıkar. Bu bakımdan Kürtlerin tavrı çağdaş bir tavidir. Kemalistler ise çağdışıdır.

Bay Selçuk, milliyetçiliği çağdaş ve çağdışı olarak ikiye ayırıyor. Doğrudur. Çünkü ezen ve ezilen ulusların milliyetçiliği bir olamaz. Zulmedenlerle, zulüm altında bulunanlar bir olamaz. Bu bakımdan Kemalizm ezen ulus milliyetçiliğidir. Zulmedenlerin felsefesidir. Bunun bilimsel adı, **şovenizm**'dir. Kürt milliyetçiliği ise ezilen ulusun milliyetçiliğidir. Ezilen ulus milliyetçiliği özünde daima devrimcidir. Kemalizme çağdaş ideoloji diyemeyiz. Çünkü koskoca bir tarih buna karşı çıkar. Lanetler. Siz hiç «Ne Mutlu Kürdüm» diyene, diyen bir Kürt gördünüz mü? «Türkler Kürtleştirilmelidir/Farslar Kürtleştirilmelidir/Araplar Kürtleştirilmelidir» diyen bir Kürde rasladınız mı?

Kürtler demokratik haklarına ve ulusal varlıklarına sahip olmak için mücadele ediyorlar. Bunu herkes bi-

liyor. Bay Selçuk nasıl olur da bilmez. Bilemez. Oysa Türkiye'de elli seneden beri Kürtler, Kemalist ideolojinin gereği olarak Türkleştirilmeye çalışılmaktadır. Hem de en barbar, en katliamcı metodlarla. Toplu öldürmelerle. Sürgünlerle. İdam sehpaları ile. Zulumla, zıندانla... Bunları yapanlar Kemalistler değil mi? Bir erkeğin erkeklik organına ip bağlayıp, komandoların silahlarının altında sıraya dizilip hizaya getirilen kürt kadınlarının önünde dolaştıranlar Kemalistler değil mi? Bunları yaptıklarını inkar ederken bile yaptıklarını sergileyenler Kemalistler değil mi? Bütün bunların/sadece bunların/yanında Kemalizm nasıl çağdaş bir ideoloji olabilir? Çağdaşlık insanların, toplumların yasal ve sosyal tam hak eşitliği üzerine kurulur. Bir takım ulusların (hakim sınıflarının) başka uluslar üzerinde hegemonya kurması, çağdaşlık anlayışı ile bağdaşmaz.

Kürtler Orta-doğu'da «namusu

haczedilmiş» bir ulustur. Kürt ulusunun, namusu, onuru, yaşadığı topraklar, bütün zenginlikleri, sanatı, edebiyatı, folklor ürünleri vb silâh zoru ile, kalleslikle haczedilmiştir. Kürtler bu kıyııcı eyleme karşı mücadele etmektedirler. Ve hiç bir zaman bu eylemin sahipleri ile bir ve benzer olamazlar. Bu iki zıt kutbu bir ve benzer görmek ya da göstermek isteyenler, ancak kendi subjektif görüşlerini sergilerler. Ve ancak, sahip oldukları ideolojinin kofluğunu, gericiliğini örtmek için bilimi, gerçeği çarpıtlarlar.

Sık sık çağdaşıktan, bilimden, insan haklarından söz eden bir yazar, bir halkın imhasına, alkış tutamaz. Kürt dilinin, Kürt kültürünün imhasına alkış tutamaz. Şayet bu barbarlık alkışlanıyor ya da korunuyor, savunuluyorsa, biz bunu bir raslantı olarak değerlendirmeyiz. Bilinçli ve hesaplı bir tavidir bu. Ve adı halk düşmanlığıdır. Bilim düşmanlığıdır. Karşı - devrimciliktir. Irkçı - şoven

gericiliktir. Dünya halklarının devrimci mücadelesinin dayanaklarını dinamitlemektir. Ve mensup olduğu ulusun ezilen, sömürülen sınıf ve tabakalarına ters hedefler göstermek, saptırmaktır.

Bir yazar, Kıbrıs'taki Türk mültecileri için ağıtlar düzüyorsa, napalm bombaları ile, zehirli gazlarla Kürtleri katledenlere alkış tutamaz. Ve bir yazar bu iki olgu arasındaki bütünselliği göremiyorsa, bunun nedeni «özgürlükler sadece Türkler içindir, ötekiler yani Kürtler ancak köle oldukları sürece yaşayabilme hakkına sahiptirler» gericiliğine ve dogmatikliğine dayanıyor.

Bay Selçuk, «anti-emperyalist bir iktidara karşı kurtuluş savaşı yürütülemez» diyor. Doğru. Öyleyse, somut durumun somut tahlilini yaparak iktidarın muhtevasını tayin edelim. Aşağıdaki soruların cevabı bu muhtevayı tayin etmemize açıklık getirebilir: «Bağdat'taki bu günkü yöneticiler, yani Baas'çılar Kürdistanı

Emperyalist sömürgeci İngilizlerden Güney Kürdistan'ı devralan Bağdat haramileri, sömürgeci tahakküm ve sömürüyü sonuna kadar sürdürdüler. Hala da sürdürüyorlar.

kimlerden devralmışlardır? Irak'taki manda yönetiminin (İngilizlerin) Arap politikası ne idi? Kürdistan'a karşı nasıl bir politika yürüyüyordu. İngiliz emperyalizminin Kürdistan'daki politikası ile, ondan sonra iktidarı devralan Faysal I ve Faysal II'nin Kürdistan politikası arasındaki farklar nelerdir? Yukarıda sözü edilenlerle General Kaşım'ın ve daha sonra iktidara el koyan Baas'ın Kürdistan politikaları arasında ne fark vardır?

Bu soruların cevabı bizi en azından şuraya götürür: Kürdistan İngiliz emperyalizmi tarafından Bağdat yöneticilerine armağan edilmiştir. Kürdistan Manda yönetiminden sonra da Bağdat'ın değil İngiliz emperyalizminin gücü sayesinde Irak devlet bünyesinde tutulmuştur. Bağdat yöneticilerinin (Kaşım'a kadar) Kürdistan'daki varlığı İngiliz emperyalizminin gücü sayesinde süregelmiştir.

1958'den sonraki Irak merkezi otoritesinin Kürdistan üzerindeki uy-

gulamaları ise çok daha barbar ve katliamcıdır. Artık Kürt halkının ulusal varlığına ve demokratik haklarına karşı açık bir saldırı vardır. Asimilasyon ve jenosit celladı harekete geçirilmiştir. İngilizlerden sonra Kürdistan'da «efendilik» iddia eden Bağdat yöneticileri, İngilizlerden kendilerine miras kalan sömürgeci ilişkileri sürdürürebilmek için her türlü vahşete, düzenbazlığa, politik, diplomatik, askeri tuzaklara başvurmuşlardır. Kürdistan madem ki İngiliz emperyalistleri tarafından Bağdat'a armağan edilmiştir, öyleyse doğal kaynaklarını denetlemek ve kullanmak hakkı da (bir görev olarak) Bağdat tarafından kullanılmalıdır!. Ve Kürdistan'da Kürt ulusallığını geliştirebilecek her türlü girişim yok edilmelidir. Çünkü Kürt ulusallığı kendi kaynaklarını, kendi gücü ile denetlemek, kullanmak isteyebilir. Bu ise Bağdat korsanlarının paylarını azaltır veya tamamen ortadan kaldırır. Görüldüğü gibi burada emperyalist

bir devletten devralınan sömürgeci ilişkilerin sürdürülmesi sözkonusudur. Ve Bağdat bunu yapmıştır.

1958'den sonra iş başına gelen cuntaların politikasında, krallığın politikasının aynıdır. Yine Kürdistan'ı Irak merkezi otoritesi bünyesinde mekanik olarak tutmak sömürmek, sömürgeleştirmek... Irak'ın komşu olduğu devletlerde aynı politikanın uygulayıcısıdır. Zaten süper devletlerden alınan icazetle bu eylemi pişirip kotarmışlardır.

Şimdi sözün başına dönelim. Anti - emperyalist bir iktidar İngiliz emperyalizmi tarafından kendisine devredilen sömürgeci ilişkileri sürdürür mü? Krallar tarafından Arap monarşisi tarafından, Askeri cuntalar tarafından sürdürülen gerici ilişkilerin mirasçısı olur mu?

Anti - emperyalist bir iktidar altına imza attığı ilerici antlaşmalara sadık kalmaz mı? Bu antlaşmaların ilerici, çağdaş ilkelerini güdükleştirip kısırlaştırarak gerici bir hale sokar

mı? Bu gün herkes biliyor ki, 11 Mart 1970 Arap - Kürt antlaşması Baas ırkçı militarizmi tarafından kati surette uygulanmadı. Meselenin bu tarafı Türkiye'de de açılmadı. Tartışmalardan uzak tutulmasına gayret gösterildi. Baas militarizminin ırkçığını, sömürgeciliğini görmemek mümkün değildir. Kaldı ki Sovyetler Birliği'nden alınan jetlerle, zehirli gazlar, bombalarla katliama girişmek Baas'a ne anti - emperyalistlik ve ne de sosyalistlik kazandıramaz. Bu olayların sadece dış görünüşleri ile ilgilenenler için geçerli olabilir. Ama çağdaş bir kişi, bir devrimci yazar olaylara hayatiyet veren çelişmeleri yakalamak ve temelde duran, belirleyici olan etkenleri ortaya çıkarmak zorundadır.

TÜSTAV

HOVİTİYA BEESİYEN İRAQÉ

«Irak Kara Kuvvetleri Kut 27. Tuğayı Tamir Grubu Kampına bağlı Çavuş - Muharibçi MEJID AHMED HAMİD'in nâşi;

- a) Vücudun üstün kan kabartıları ve kan yumruları (Hématomes) ile örtülüdür.
- b) Gözler oyularak çıkarılmıştır.
- d) Dil çekilerek koparılmıştır. v.b. v.b.

M. S. MERKEZ HASTAHANESİ

2.09.1972

Baas'a sosyalist bir kimlik verilmez. Bu Baas'ın cinayetlerini gizlemek olur. Baasçılık koyu bir askeri diktadır. Arap sosyalizmi denen akım da, Arap ulusal Birliğine yönelen nasıyanal bir harekettir. Sosyalizmin temel ilkelerini, sosyal eşitsizliği gidermeye yönelen ciddi bir gayreti yoktur. Arap radikalizmi daha çok dışa dönüktür. Dış politikada sık sık anti-empyalist, sosyalist sloganlar ifade edilmesine rağmen, iç politikada bu uygulamalara pek yanaşılmaz.

Petrol'ün millileştirilmesini sosyalist bir politika olarak değerlendirmek yanlıştır. Bununla beraber petrolün millileştirilmesi ve devletleştirilmesinin ilerici bir politika olduğu şüphesizdir. Fakat Orta-doğu'da petrol, İran'dan Cezayir'e; Kuveyt'ten Libya'ya kadar pek çok ülke tarafından millileştirilmiştir. Suudi Arabistan bile bu konuda önemli adımlar atmıştır.

Bizim soracağımız soru şudur : Bağdattaki Baas militarizmi kimin

petrolünü kimin adına millileştiriyor?

Siz hem bir ülkenin doğal zenginliklerini -başta petrolünü- gasp edeceksiniz. Zorla, silah zoru ile alacak, üstüne oturacaksınız. Sonra da bunu emperyalist ilişkilere karşı devletleştireceksiniz? Kemalistler de, Amasya'da «aman ecnebi devletler Kürtleri baştan çıkaracak. Biz onlara -Kütlere- ulusal ve ekonomik varlıklarını geliştirme imkânları sağlayalım» diyorlardı. Sonuçta ne oldu? Baas petrolü millileştiriyor! Peki gasp eylemine ne demeli?!

Petrolü millileştiren Baas'ı anti-emperyalist, ilerici görenler, Kürtler üzerindeki katliamların adına ne diyecekler? Sosyalistler, Kürt halkını sömürgeleştiren, köle düzeyinde tutmak için bütün militarist güçlerini seferber eden ve dünya kamu oyunu da politik - diplomatik rezaletlerle aldatan bir iktidarın maskesini düşürürler. Onu teşhir ederler.

Kendi ülkesinde cinayetler işle-

yen bir iktidar bu cinayetlerini gizleyebilmek için anti - emperyalizm, sosyalizm tüccarlığı yapmaktan çekinmez. Kendi ülkesinin gerçekleri karşısında resmi ideoloji gereği sus-pus olanlar, resmi ideolojiyi benimseyip savunanlar dünya kamu oyunundan bu dönekligi elbetteki gizlerler. Örneğin Türkiye de «halklara özgürlük» sloganına düşman olanlar, «halklar yoktur, tek halk vardır o da Türk halkıdır» diyenler, Dünya kamu oyuna karşı «sosyalist enternasyonal'e yandaş olmak gibi ilerici, uygar- rozet takmayı çok iyi becerirler.

Bay Selçuk şunu bilmelidir: Baas militarizmi, Kürdistan üzerindeki sömürgeciliğini devam ettirebilmek için her şeyi yapar. Her tavizi verir. Nitekim adı bile Arap olan «Şatt-ül Arap» bölgesini «Basra patronu» na bir çırpıda vermiştir. Basra Patronu ile onursuz bir anlaşma yapmıştır. Çünkü Basra patronunun bütün önerilerini kabul etmiştir. Amacı Kürtleri köleleştirmek, Kürdistanı sö-

mürmek. Anti - emperyalizm bu mu?

Bay Selçuk, Baas militarizmi ile uzlaşan Kürtleri çağdaş olarak nitelendiriyor. Oysa, bütün sömürge yönetimlerine has bir kanserdir bu. Her sömürge otoritesi sömürge alanında kendine hizmet edenleri, okumuşları baş tacı ederler. Fakat bu sürekli değildir. Sömürge otoritesi bu köleleri kulanıp kulanıp sıkılmış bir posa gibi atar. Örneğin ne oldu Ubeydullah Barzani? Baas onu öldürdü mü? Cunta parlamentosundaki Kürtler ne oldu? 1974 te bir yığın gazeteci ile tانتanalı bir şekilde açılan kukla özerklik nerede? Ve pek sayın gazeteciler bunları niçin izlemiyorlar. Kaldı ki Baas korsanları ile Basra patronunun anlaşmasından sonra birer ikişer görünmeyen kazalara kurban giden, ya da kurşuna dizilen komünistler üzerindeki terörü nasıl açıklayacağız. Bay Selçuk çok iddialı bir başlıktan sonra bazı olguları mübalâğalı bir biçimde öne çıkarıyor, bazılarını ise ısrarla göz ardı ediyor. Bu tavrı anlamak çok zor!!!

KÜRT HALKI KÖLELEŞMEYİ TERCİH EDEMEZ.

Bay Selçuk'un mantığı ile hareket edersek, Orta-Doğu'da Kürtlerin bir tek tercihleri vardır: Kendilerini sömürgeleştiren merkezi otoritelerin resmi ideolojileri içinde eriyerek, köleleşmek. Ulusal ve demokratik niteliklerini reddetmek. Türkiye'de «Türküm mutluyum, İran'da Farsım ne mutlu bana, Irak ve Suriye'de Arab'im mutluyum» demek. Kürt ulusahgını inkar etmek. Bay Selçuk'a göre Kürtler şayet böyle yaparlarsa çağdaş olurlar.

Ama Kürtlerin tercihi bu değildir.

Çünkü çağdaş insan baskılara boyun eğmeyen insandır. Zulüm önünde gerilemeyen düşüncelerinden dönmeyen insandır. Çağdaş insan sömürgeciliğe, ülkelerin işgaline insanların köleleştirilmesine karşı çıkar. Sadece İstanbul'da değil, Angola'da, Vietnam'da Kürdistan'da her yerde. Çağdaş insan en azından demokrat

insandır. Ve özgürlük bütün halklar içindir. Bazı halklar özgür olsun, bazıları da özgür olan halklara köle olsun düşüncesi gericedir, doğmatiktir. Çağdaş olma anlayışına ters bir anlayıştır. İşte Kütlerin tercihi budur. Bu ise, başta gasp edilen demokratik hakların savunulması ile mümkündür. Sömürgeci ilişkilere karşı koymayı gerektirir. Fakat Kürdistan'ın uluslararası bir sömürge olması Kürt ulusal hareketinin, düşman güçler tarafından çevrilmiş olduğunu gösterir. Bu durumda kürtlerin bir kapı aracılığı ile dünya ile ilişki kurmaları kaçınılmazdır. Bu ilişki, stratejik bir zorunluluktan kaynaklanmaktadır.

«Her ülkedeki kürtler o ülkedeki komünist partileri ile ilişki kursunlar» demek sadece bir dilektir. Nesnel gerçek ile organik bağı yoktur. 1973'te Bağdat'ta Ulusal cephe adı altında kurulan ve Baas partisi ile Irak komünist partisini bir araya getiren örgüt Kürtlere karşı bir örgüttür.

Olayları objektif olarak izleyen ve gözleyen herkes bunu tesbit edebilir.

Türkiye'deki miliyetçi cephe kendisinin sola karşı olduğunu açıkça ilan ediyor. Bağdat'taki ulusal cephe ise, Kürt düşmanı olduğunu bir takım anti - emperyalist, sözde sosyalist sloganlarla gizlemeye çalışıyor. Bu arada IKP'ninde niteliğini belirtmekte yarar vardır. IKP, illegal durumda iken Komünist ilkeleri savunmaktadır. Fakat legal olup, ulusal cepheye katıldığı zaman boş bir kalıp halinde sadece adı kalmıştır. IKP kendi ilkelerini Baas Partisine kabul ettirerek değil, Baas'ın ideolojisi içinde eriyerek ulusal cepheye girmiştir. Örneğin, Baas, IKP'nin işçi yığınları arasında, öğrenciler arasında, askerler arasında örgütlenmesine karşıdır. İşte Baas ile ulusal cepheye giren IKP, Bu ilkeleri kabul etmiştir. Baas'ın ideolojisi içinde erimiştir. İşçiler arasında bile örgütlenemeyen, bu hakkı bile elinden alınmış, bir komünist partisi ne biçim bir partidir.

Baas, Militarizm'i, böylesine bir tabela partisini sadece dış ilişkilerindeki radikal görünümüne reklam olarak kullanmaktadır. Gerçekten Marksist bir teoriye uygun komünist partisinin, sömürgeci ilişkileri hoş karşılaması mümkün müdür? Bu uygulamaları yapan bir askeri cunta ile aynı cepheye girmesi mümkün müdür?

DEVİRİMCİ YAZAR VE GERÇEK

Devrimci yazar varlık alanı olarak gerçeği kabul etmek zorundadır. Hem varlık alanı olarak gerçeği gizlemeye çalışmak, hem de devrimcilik yapmak mümkün değildir. Bir halkın kurtuluş hareketine küfretmek devrimcilikten, çağdaşıktan, bilimden söz eden devrimci yazarın görevi olmaz. Hele sömürgeci katliamcı ideolojileri çağdaş anlayış, anti - emperyalist, devrimci tutum diye göstermek hitap ettiği kamu -oyuna açıkça hakaret etmektir. Kürt kurtuluş hareketine küfretmek Türkes'in, Feyziog-

lu'nun ve benzerlerinin. görevleri ol-
sa gerektir.

MİT zaten bu görev ile yükümlü kılınmıştır.

Öte yandan bu konuda yazı yazarlar bir şeye daha dikkat etmelidir. Türkiye'de Kürdistan sorunu konusunda bilimsel (gerçekten bilimsel) bilgiler üretmek kemalist ideoloji ile, yani resmî ideoloji ile engellenmiştir. Kemalizm bu yönü ile, koyu bir dogmatizmi içermektedir. Bu konuda bilimsel araştırma yapanlar, bilgi üretkenler yargılanır, zindana atılır, ama, Kürt ulusal hareketine küfredenler ödüllendirilir. Türkiye'de sol, üniversite, diğer demokratik baskı grupları, basın organları vb... gibi.. genel olarak bu dogmatik ve bilim dışı ideolojinin etki alanı içindedir. Bu nedenle, zehirli gazlar ve napalm bombaları ile katledilen Kürt çocuklarının çığlıklarına kulaklarını tıkırlar. Bu bölgenin yakılıp yıkılması, sularına zehir dökülmesi, tarlalarının ormanlarının, köylerinin ateşe verilmesi on-

ları hiç ilgilendirmez. Fakat Kürtler, sömürgecilere karşı, bir varlık göstermeye başladıkları zaman «gerici Kürtler - Amerikanın uşağı kürtler- İran'ın maşası Kürtler- diye küfür edilir. Bütün bunlar zulüm örgütlerinin planlarıdır.

Kürt ulusal hareketine küfür edenler, bunları hesaplamalıdır. Öte yandan şu hususu belirtmekte yarar var: Devrimci yazar, bir ideolojinin ya da doğmatizmin etkisi ile varlık alanı olarak gerçeği kabul edemiyorsa, nesnel gerçeği ortaya koymıyorsa, o gerçeği yok saymak, küçümsemek, horlamak ya da kendini o gerçeğe karşı olmak ile bağlı hissederse, ister istemez muhbir fonksiyonlarını yürüten bir kişi haline gelir.

Bay Selçuk, hem Kürt gerçeğini kabul etmiyor, hem de ona küfür etmekte kendini yetkili ve görevli kılıyor. Zulüm örgütleri başka türlü sunmuş mü yapıyorlar?

Devrimci bir yazarın bir kurtuluş hareketi ile, ilgili nesnel gerçeği, an-

latmamakta neden ısrar ettiğini, onu sürekli bir biçimde neden göz ardı etmeye çalıştığı üzerinde durulmaya değer bir noktadır. Bununla beraber, aynı yazarın sözü geçen kurtuluş hareketine küfretmede onu küçümseme de ve horlamada, zulüm örgütlerinden, tutucu güçlerden hiç geri kalması ilginç değil midir? Bir kurtuluş hareketi ile ilgili nesnel gerçeği anlatmayan, anlatamayan bir yazar ona küfür de etmemelidir. Türkiye'deki Kürt sorunu ile ilgili hiç bir öneride bulunmamış bir yazarın, sömürgeci ve katliamcı politikaya hiç ses çıkarmamış bir yazarın, Irak'taki Kürt ulusal kurtuluş hareketine sövüp sayması sadece gerici güçlerin ve zulüm örgütlerinin paralelinde olduğunu gösterir. Halbuki devrimci bir yazarın bu tür örgütlere devrim ve devrimci düşmanı örgütlere yaranma ihtiyacı yoktur. Olmamalıdır. Olmaz.

Bu açıdan değerlendirdiğimiz zaman bay Selçuk'un yazı yazdığı ga-

Bütün bir sıkıyönetim boyunca hiç bir akli başında yazar, gazeteci, bilim adamı ve benzerleri Diyarbakır yargılamalarını izlemedi. Neden?

zetenin yazarlarından Fikret Otyam'ın Diyarbakır sıkıyönetim mahkemelerinde bir muhbir tanık olarak boy göstermesi bir hayli anlamlı değil midir? Fikret Otyam'ın muhbir tanık olarak dinlendiği davanın sanığı 70 yaşlarında, Türkçe bilmeyen ve 125. nci maddeden yargılanan yaşlı bir Kürttür. Bu sanığı mahkum edebilmek için resmi ideolojiden hareket eden yargı organı, kitlelere devrimci-demokrat olarak sunulan bir yazarın tanıklığına başvurur.

Ne kadar ilginç (!)

Bu sayımızda okuyacağınız şeyh Sait isimli incelemenin ileriki bölümlerinde uzunca vereceğimiz gibi, 1925'lerde gazeteler bu mahkeme ile ilgili olarak 1. sahifelerinde ve bol bol haberler vermişlerdir. Oysa 50 yıl sonra aynı gazeteler -nitelik olarak- aynı mahkemeleri ört-bas etmek için de ne mümkünse onu yaptılar. Hiç bir akli başında gazeteci bu duruşmaları izlemedi. Çünkü, 1925'lerde yargılananlar kendilerini savunmadılar.

Savunamadılar. 50 yıl sonra ise, Fikret Otyam'ın resimlerini boy boy çekip büyük kentlerde sergileyerek sefalet tüccarlığı yaptığı burnu sömüklü, cılız - hasta sömürge çocukları büyümüş ve sömürge mahkemesinin önüne dikilerek «demokratik haklarımız.» diyorlardı. Ve bütün meselede buradaydı. F. Otyam, «boynunda ipile dolaşan sanığın davasında görevini yerine getirdikten sonra diğer davaları (Devrimci Doğu Kültür Ocakları Türkiye'de Kürdistan Demokrat Partisi Davaları) izleme ihtiyacı bile duymadan Diyarbakır'den çekip gitti. Eğer 20 yıl önce zatürreden, kızamıktan, gıdasızlıktan bir deri bir kemik yaşama savaşı verirken objektifi ile yakaladığı çocukların niçin yargılandıklarını, meselelerini nasıl savunduklarını biraz merak edip izlese idi ne gazetesinde «Viranşehir dağlarından bir kaç günlük yola kendi dillerini (hangi dilse bu) öğrenmeye giden çocuklardan ve ne de iddialı bir dergi olan

«Militer» da, mütegalibeleri ilerici-devrimci diye idealize etme yanlışlarına düşmezdi. Çünkü bunun ölümle perçeleşerek yaşama savaşı veren sömürge çocukları bu gün de kelepçelerin, tomsonların dikenli tellerin içinde «varlık» mücadelesi veriyorlardı. Bir yazar aile romanları yazabilir. Buna itiraz eden yok. Ama bu iş devrimciliği, ilericiliği karıştırdığı zaman kendisini denetlemelidir. Otyam'a zengin bir döküman gibi görünen M. Şerif Fırat'ın zirvaları, Cemal Gürsel'in önsözü ile devrimci bir karakter kazanamaz. Cemal Gürsel'in «bu ilerici öğretmeni görünmeyen ellerin katlettiğini» ifade ettiği zat ne yazık ki amcası tarafından toprak gasbı ve namus düşmanlığı nedeni ile öldürülmüş. Öldürüldüğü yere gömülmüş. Mezarıda orada halen durmaktadır. Kaymakamın kapısını kır bacını şaklatıp, çizmesinin ucuyla açan bu mütegalibenin fukara Kürt Alevi köylüsünü sömürebilmek amacı ile Alevi-Sunni çatışmasının kış-

Barzani adına vergi toplanması olayına Hükümet el koydu

Fikret OTYAM Bildiriyor

ANKARA — Hükümet, Sürtin Eruh ilçesinde bir ağanın Barzani adına vergi aldığı haberleri üzerinde önemle duruyor. Dün kendisiyle konuştuğum İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sukan «Meseleye ciddi olarak el konulduğunu» açıkladı.

Günderdenberi dolayısıyla Sürtin dağ köylerindeki köylüler, Eruhlu bir ağanın, Barzani'nin adını taşıyarak köylülere geldiğini, ehlisiz ve yarımsızları ile birlikte köylülere vergi toplamak istediğini, Kürtçülük Şubesi açacaklarını, vergi vermeyen köylülere idareceklere ifade etti.

Barzani adına köylülerden vergi toplanan bu ağanın, ayrıca köye bir «bayrak» getirdiğini ve kendilerini Kürtçülüğe teşvik ettiğini söylediler. Köylüler buna uydukları için ağanın emrindeki eşinin köyleri bastığını, köylülerle daha adam kaldırıp özdüğülerini gerekler vererek anlattılar. Hamidünün köyü Binevrede auz bu yüzden vadi kısmın dağa kaldıklarını kendilerinin işine daha rahatlamadığına halde olarak anlattılar. Köylüler korku içinde olduğunu vererek anlattılar. Hükümetten işi duyanlar da arızla ifade ettiler, hükümetten işi göstermemizi yalvararak istedikler. Nitekim Hamidünün köyüne karakol ayılması için harekete geçildi.

Eruhta bir ağa Barzani için vergi topluyor

SİFRT, (Fikret Otyam bildiriyor) — Şaki Ömer Bezek, Tilki Selim ve Özbay kardeşlere sözünü geçiren ve bunları idare ettiği iddia edilen Eruh ilçesinde bir ağanın Molla Mustafa Barzani adına köylülerden vergi toplamak istediği «Kürtçülük Şubesi» kurmak için köylülere baskı yaptığı günlerden beri dolayısıyla dağ köylerinde halin en büyük şikâyet konusu oldu. Köylüler bundan bir yıl önce Molla Mustafa Barzani'nin iki askerinin Türkiye'ye geldiğini, Eruh ilçesindeki bir ağanın emrine göre hareket eden Ömer Bezek ve Tilki Selimin

rin bu şikâyetlerini ve açıklamalarını teyple tesbit ettim. Eruhdaki ağa hakkında ileri sürülen iddiaları naklettığım Sürtin Valisi Mehmet Aldan, ağa hakkında «Zaman zaman soruşturma açıldığını» söylemek le yetindi.

Yapılan her şey resmi ideolojinin yani Kemalizmin gereğidir. Apaçık bir burjuva ideolojisi olan Kemalizmin ideoloğları, Türk halkının devrimci-demokrat (ulusal) mücadelesini saptırdıkları gibi, sosyalist (sınıfsal) mücadeleyi de çarpıttılar.

kırtıcısı olduğunu bilmeyen yok. Militan'ın 5. sayısındaki yazısını, M. Şerif Fırat'ın Doğu illeri ve Varto tarihi isimli kitabının 101 - 107. sayfalarından aynen aldığına göre bunu Fikret Otyam'da bilmektedir. Ayrıca «Türklük mefkuresi uğrunda yüzlerce genci irşat etmiş, kendi bölgesini zenginleştirmek için yüzlerce işçiyi Amerika'ya göndermiş» lere övgülür düzdüğünü de.. (adı geçen kitap s. 109)

İşte Otyam'ın merak edip izlemediği DDKO davasının sanıkları bu ve benzeri halk düşmanlarının maskelerini yırtıyor, teşhir ediyorlardı.

Öte yandan Fikret Otyam kendi ifadesi ile «20 yılını doğuya harcamış bir yazar olarak» yani doğunun dertlerini araştıran bir yazar olarak yargı tarafından muhbir tanık kavramı içinde ele alınmaktadır. Oysa sanıkların suçu da budur. Yani doğuyu araştırmak. İlginç değil midir bu? Diyarbakır'da 125. maddeden (idam)

yargılanan sanığın şikayet edildiği kişi de önemli. Fikret Otyam'ın şikayet için başvurduğu zat, 1967'lerin ünlü İçişleri Bakanı Faruk Sükan'dır. Gece yaraları Meclis basan, Sosyalistlerin «nefes alıp verişlerini» bile takip ettiren, öğretmen kıyımının başcelladı Sükan. Ama sayın Otyam büyük bir rahatlıkla, önce bu zatın valisine, sonra da bizzat kendisine silahsız savunmasız mazlum Kürt halkının mücadelesine basit bir katkıda bulunanları (ki gerçek olup olmadığı bilinmiyor. Röportajlar izlenirse kişisel çekememezliklerden, kaynaklandığı ortaya çıkıyor) jurnalleyebiliyor.

Peki bu tersliğin kaynağını nerede arıyacağız. Tesadüfi değerlendirmeler midir yargının tavrı. Hayır! Resmi ideolojinin yani Kemalizmin gereğidir bütün yapılanlar.

Yeri gelmişken hemen belirleyelim. TRT'den VEB-OFSET'e terfi eden Mehmet Barlas'ın Kemalistliği de bir hayli enteresan! Bu bay CIA-MİT iliş-

kilerine cesaretle giriyor. Ama bu cesaretin kaynağını vermekte geç kalmıyor: «Kürtlere küfür», diyor ki yazar «Kürtleri nasıl olsa Amerika ayaklandırdı. Onları-Kürtleri-asıyordı mı, kesiyorlar mı pek önemli değil. Ama CIA bunu bizim MİT kanalı ile Sadı Irmak hükümetine bildirseydi hükümet sınır illerde sıkıyönetim ilan etmeye kalmaz, ulusal onurumuz zedelenmezdi». Bundan daha ırkçı, daha şoven bir mantık gösterilebilir mi?

(Bizim ne İlhan Selçuk'a, ne Fikret Otyam'a ve ne de Mehmet Barlas'a kişisel bir kinimiz yok. Kendilerini tanımayız bile. Ama sahibi oldukları ve bu yönde kamu oyu oluşturdıkları ideolojik yapılarını teşhir etmek devrimci bir görevdir. Bu bakımdan kişilerle uğraşmıyoruz. Bunu özellikle belirtelim. İleriki sayılarımızda burada kısmen ele aldığımız ve ele almadığımız yazarları, politika haydutlarını, halk düşmanlarını, gerici ideolojileri birer birer ele alacak ve belgeler üzerinde tartışacağız).

12 Mart «Balyoz» u Bay İlhan Selçuk ve benzerlerini de şöyle bir sıyırıp geçti. Şimdi bu sıyrıkların şiiri, romanı, gazetelerde boy boy röportajları veriliyor. Bu ayrı bir konu. Ancak adına «Madanoğlu Davası» denilen bir dava var ki Bay İlhan Selçuk da bu dava da sanık sandalyesinde idi. (aslında bu tarihi bir yanlıştı. Ve kısa zamanda bu yanlışın yaraları sarıldı. Çünkü 12 Mart'ta iş başına gelenler bilinçli kemalistlerdi. Kendileri gibi Kemalistlere eza-ceza etmeleri ancak tarihi bir yanlış olarak yorumlanabilir). Nitekim Madanoğlu Davasının ünlü MİT ajanı Mahir Kaynak'ın Savunma avukatı tarafından «Kürtçülük yaptığı mahkemeye ihbar ediliyordu. Çünkü Kemalist mantık, her dar boğazda, her çetin dönemde mazlum Kürt halkına vurmayı gerektiriyordu. Kemalistler yargılanırken, bunları jurnalleyen MİT ajanı, olsa olsa Kürtçü olabilirdi.

Bu hasta mantık ve bu aptal devrimcilik anlayışı ile yargılananların

hiç biri savunma avukatının bu poli-siye cambazlığına ses etmediler.

Bir kere yalana dayalı resmi ideo-lojinin alanına girildi mi hata üstü-ne hata yapmaktan kurtulanamaz. Bazan kişiler muhbirlik, ajanlık yap-tıklarının farkına bile varamazlar.

Mahir Kaynak «Kürt meselesi ne olacak» diyebilir. «Önce sosyalizm, bilahare Kürt meselesi» de diyebilir. Çünkü sicilli bir MİT ajanıdır. Peki militarist burjuvazinin maskeli ajan-larına ne demeli? Kişi bir kere resmi ideolojiye taviz verdi mi, dogmatiz-me dayanmak zorundadır. Kendi öz-gürlüğünü, fikir üretmeyi dondurmak zorundadır. Böylece daha başından bilimi, demokrasiyi resmi ideolojinin kalıpları içinde ele almak zorunda-dır. Artık o kişinin muhbirlik ya da ajanlık yapıp yapmaması önemli de-ğildir.

**DIYARBAKIR SIKIYÖ-
NETİM MAHKEMELERİ-
NİN KARARLARI, EZEN
ULUS MİLLİYETÇİLİĞİ-
NİN KAYNAĞI OLAN
KEMALİZMİN SAVU-
NULMASIDIR! SANIK-
LAR BU GERÇEĞİ TEŞ-
HİR ETTİKLERİ İÇİN
CEZALANDIRILDILAR.**

Yukarıda da belirttiğimiz gibi 12 Mart, kendisi gibi Kemalistleri de ezmeye yönelmesi tarihi bir yanlı-şı. Bu yanlış gene yukarıda belirttiği-miz gibi birer birer ya da toplu ola-rak serbest bırakıldılar. Üstelik ka-mu oyunda itibarları arttı. Oysa Di-yarbakır Sıkıyönetim Mahkemelerin-de yargılananlar «Kemalist» değiller-di. Üstelik Kemalizmin ırkçılığını, bi-lime karşı duran yönünü, sömürgeci sistematiğini teşhir ediyorlardı. Kürt oldukları için, bunu savundukları için yargılanıyorlardı. MİT ve benzeri istihbarat örgütlerinin bir takım bel-gelerle suç yaratma çabaları, aslında bunu örtmek içindi. Duruşmalarda, gerek sanıklardan ve gerekse tanık-lardan tercüman aracılığı ile ifade üzere «Kürt yoktur» «biz Türküz» de-dirtilmeye büyük önem veriliyordu. Kemalizmin savunucusu durumunda bulunan Askeri savcılarının iddiana-melerini, sanıkları sayfalarca eleşti-rileri ile bilim dışı olarak mahkûm ediyorlardı. Bu politik demagojilerle

TÜSTAV

Kemalizm egemen ideolojidir. Türk ırkçılığı bu egemenliğe dayanır.

Türk solu yıllar boyu Kemalizme süt emzirdi. Bu gün bu çarpıklığa karşı çetin bir mücadele sürecindedir.

değil belgeler ortaya getiriliyordu. Biz şuna inanıyoruz, Kemalizm hiç bir yerde böylesine panik içinde gerilememiştir. 50 yıldır sistemleştirip devlet politikası haline getirdikleri ideoloji 300 sayfalık, 500 sayfalık savunma metinlerinde deşifre oluyordu. Bu nedenle karar organının mantığı parçalandı. Şaşkınlık ve panik içinde kime ne ceza vereceğini şaşırıldı ve ancak kaba faşizmin egemen olduğu ülkelerde, sömürge ülkelerdeki mahkemeler gibi canının istediği gibi cezalandırma yolunu tuttu. Bu savunmalar Askeri Yargıtayda da ele alınmadı. Ve her karar aynen geçti yargıtaydan.

Merkezi otorite bununla da yetinmeyip, sanıkların yargılandıkları bölgede, Dersim celladı Alpdoğan'ın adını vererek tatbikatlar yaptılar. Bu tatbikatlarda Napalm bombaları kullanıldı, gerçek mermiler yakıldı. Militarist burjuvazinin maskesiz ajanı bazı yazarlar da «kahraman ordumuz, bölgede kıpırdayan olursa had-

lerini bildirmek için neler yapabileceğini gösterdi» diye külhanbeylik tasladılar. Tatbikatı halkın görmesi için özel olarak gayret sarfedildi.

Baskı ile, zulüm ile sindirilemeyen sanıklara karşı sık sık horlama ve küçümseme politikası izlendi. Örneğin, Kürt dilinin, 30 kelimeye bile sahip olmadığı, Kürt ulusunun boyunurduruk altında yaşadığı, köle olduğu ve benzeri karalamalara dayanıldı.

Bütün bunlar «ezen ulus milliyetçiliğinin» ırkçı-şoven gericiliğinin ürünleri idi. Ve Kemalizmden kaynaklanmakta idi.

Kemalizm herkesin itirazsız kabul ettiği üzere egemen ideolojidir. Türkiye'de bütün sınıf ve tabakalar üzerinde egemenlik kurmasına büyük çaba harcanmıştır. Türk ırkçılığı bu egemenliğe dayanır. Türklerden başka hiç kimse ulusallık iddiasında bulunamaz. Türk ulusundan başka hiç bir ulusa, ulusallığını sürdürme ve koruma hakkı verilmemiştir. Kurtuluş savaşında verilen sözler, yapı-

lan ittifaklar bir şey ifade etmez. Uluslararası anlaşmaların yasalarına uyulmaz. Türk dili ve kültüründen başka hiç bir dil ve kültürün varlığı kabul edilmez. Türk dili ve kültürünün diğer diller ve kültürler (özellikle Kürt dili ve kültürü) üzerindeki imtiyazı kesindir. Tartışılmaz. Bu yüzden resmi ideoloji gereği fikir üretmeyen ve bu ideolojinin kalıplarını bilim diye savunan Türk bilim adamları dünya bilim adamlarının önünde gülünç duruma düşerler. Kınanırlar. Hal böyle olunca, Türkes'i ırkçı gösterip, egemen ideoloji olan ırkçılığı gizlemeye çalışmak, nesnel gerçeği kavrayan bir davranış olur mu Bay İlhan Selçuk? Kürdistan sorununa bakarken Türkes ile Ecevit arasında bir fark olduğunu iddia edebilir misiniz? Ecevit, fakara kürt köylüsüne verilecek topraklar konusunda bile, kendisini dinleyen, fakat tek kelime Türkçe bilmeyen Kürt köylüsünün gözlerine baka baka «gelecek Türk köylüsünüdür» diyor. Çünkü bu olduk-

ça çirkin bir yalandan kaynaklanmaktadır. Bu yalan resmi ideolojiye dayanmaktadır. Yani «herkes Türkür. Kürt diye bir halk yoktur». İşte ırkçılığın kaynağı buradadır. Bu noktada Türkes ile Ecevit arasındaki farkı nesnel olarak ortaya koyabilir misiniz?

Kaldı ki Ecevit «halklar» pankartına sadece karşı olmakla kalmıyor, üstelik üstüne yürüyor. Bu saldırının halkçı bir yönü olabilir mi? Demokratik bir davranış olduğu iddia edilebilir mi? Nerede kaldı fikir özgürlüğü? Siz hem, sosyalist enternasyonal ile ittifak arayacaksınız hem de burnunuzun dibinde yıllardır süren silahlı kurtuluş hareketinin varlığına rağmen, dünya kamu oyunun buna tanık ve taraf olmasına rağmen «Kürt ulusu diye bir ulus yoktur» diyeceksiniz. Bunu yaptığınız içinde Metin Toker'den, Tekin Erer'e kadar bütün sağ basın tarafından alkışlanacak bütün iri kıyım generallerin sempatisini kazanacaksınız.

«Gerçekten de Türkiye İşçi Partisi, hiç bir zaman Kürt asıllı vatandaşlarımız için azınlık hakkı veya statüsü istememiş, yalnızca bu yurttaşlarımıza uygulanan Anayasa dışı baskıların kaldırılmasını talep etmiştir. Kaldı ki kongre karar tasarısı komisyonu üyeleri Hüseyin Ergün ve Necati Erel, Yazıcıoğlu'nun Başsavcılıkta verdikleri ifade Kürtlerin azınlık haklarına sahip olmaları gerektiği yolundaki bir düşünceyi ileri sürmedikleri, süremeyecekleri açıktır. Her iki karar tasarısı komisyonu üyesi de tabii asimilasyona taraftar olduklarını beyan etmişler, partinin ve kendilerinin değil ayrılma hakkına, azınlık statüsüne dahi karşı olduklarını belirtmişlerdir. (TİP adına Behice Boran ve Şaban Yıldız imzası ile Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na verilen «İddianameye Cevap» metninin teksirinden s. 26-27)

Hal böyle olunca «politika haydutları» ile Ecevit'in arasındaki farkı anlamak çok zor!!!

Kaldığı, Avrupa sosyal-demokrasisi, 'barış ve özgürlük' yanlısı bir devlet adamına «Kürdistan politikanız nedir» diye sorar. «Bizim böyle bir meselemiz yoktur» diyen bir devlet adamını da ciddiye almaz. Böyle bir soru karşısında sinirlenmek, daha sonra da toplantıyı terk etmek zorunda kalan bir devlet adamının bu soruların cevabını en azından kendisine ve ülkede demokrasi vaad ettiği kitlelere vermek zorunda olduğu kanısındayız.

Öte yandan kitlelere duyurmak istediği mesajı «demokrasi ve özgürlük» olarak ifade eden bir işçi mitinginde «halklar» sloganına saldırılması, işçi sınıfı ideolojisi ile çelişmez mi?

Sadece Türkes'i ele alıp, «ezen ulus miliyetçiliği» nin ırkçılığını gizlemek, «bizde de ırkçı parti var o da budur» demek, nesnel gerçeği gizle-

mektir. Çünkü ırkçılığın boynuzu da kulağı da vardır. Ve ırkçılık, işçi mitinglerinde, demokratik baskı guruplarına ve sözde sosyalist siyasi parti programları arasında elini kolunu sallaya salaya dolaşmaktadır.

Burada şunu belirleyelim: «Kıbrıs'taki Türk toplumunun, halkların yasal ve sosyal tam hak eşitliğine dayanan ve üslerden arındırılmış bağımsız Kıbrıs devletinin bütünlüğü içinde Türk toplumu olma özelliklerini koruma ırkçılık değildir. Eylemin amacı, Rum toplumunu egemenlik altına almak, Türk egemen kültürünü empoze etmek şeklinde tezahür ederse bu ırkçılıktan kaynaklanır. yapılan iş, işgaldir.» Buradan hareket ederek, şu noktaya gelelim: Türkiye'de Türk egemen kültürünü Kürt toplumuna empoze etmeye kalkışmak ırkçılıktır. Kürt dili ve kültürü ve bir bütün halinde demokratik hakları üzerine oturan politikaya karşı durmamak ırkçılıktır. Gasp eylemini kabul etmek ve gasp eylemine karşı mü-

cadele edenleri lanetlemek ırkçılıktır. Bunu yapan ister kişi olsun ister örgüt her yerde her zaman ırkçılık yaf-tasını boynunda taşımak zorundadır. Bu bakımdan ırkçılık kavramının muhtevasını çok iyi tanımak gerekir. «Pan Türkizm» i ırkçılık olarak öne sürüp, ezen ulus milliyetçiliğinin (bu ulusu yöneten -iktidar eden- sınıfların damgasını taşıyan) gerici, ırkçı şoven karakterini gizleyemeyiz. Bu tavır açık seçik militarist burjuvazi-nin yanında yer almaktadır. Ve tabii Kürt ulusallığı üzerindeki, Kürt halkının demokratik hak ve özgürlükleri üzerindeki katliamcılığı onaylamak, desteklemek, savunmak demektir.

Baskı ve zor yönetimleri ile, ulusal ve demokratik hakları elinden alınan halklar, daima bu haklarına sahip olmak için mücadele ederler. Bu mazlum hakların en tabii haklarıdır. Ulusal kurtuluş savaşlarının temelinde duran meşruluk budur. Bu ise -somuta indirgersek- Kürdistan'ı sömüren, Kürt ulusunu baskı altında tutan, sömürgeleştiren merkezi otoriteler ile Kürt ulusu arasında bir çatışmayı kaçınılmaz kılar. Emperyalizmin devreye gireceği yer burasıdır.

Bu durumda sosyalistlere, ilericilere, devrimci demokratlara, halkın dostlarına düşen görev nesnel gerçeği bir bütün olarak ortaya koymak... Bunu yaparken, olaylar, olayların temelinde duran çelişmeler tarihsel bir yaklaşım ile ele alınmalıdır.

Günümüzde bu yapılmıyor. Kürdistanın bölünmesi, parçalanması ele alınmıyor. Bundan kaçınılıyor. Kürt ulusunun red ve inkar edilen ulusal varlığı ve gasp edilen demokratik

EMPERYALİST TUZAK-LARA KARŞI DEVRİM-Cİ DAYANIŞMA ZORUNLUDUR. DAHA DOĞRUSU BİR GÖREVDİR. BU GÖREVİ YAPMAYANLAR, KAÇANLAR, KENDİLERİ-NE EMİN KORUNAK-LAR ARAYANLARIN DEVRİMCİ SAFLARDA YERLERİ OLMAZ

haklarını, imhayı ve katliamları görmüyorlar. Görmek istemiyorlar. Kürdistan'ın sömürgeleştirilmesi, Kürt ulusunun köle düzeyinde tutulmasına karşı gelişen hareketleri gözardı ediyorlar. Kürdistan'ın temelinde duran «böl ve Yönet» politikasının sosyo-ekonomik ve sosyo-politik yapısı ile ilgili çözümlemelere katılmıyorlar. Fakat Kürtler bu yönde en ufak bir gayret gösterdikleri zaman «Kürtler emperyalizme alet oluyorlar/bölücülük yapıyorlar» diye ihbar ve jurnallerle karşı duruyorlar. Karşı propaganda geliştiriyorlar. Kürdistan'ın bölünüp parçalanmasına ses çıkarmayanların, Kürt ulusunun gasp edilmiş hakları için ve özgürlükleri için mücadeleye girmeleri sırasında karalayıcı, yıkıcı propagandaya girmeleri aslında emperyalizmin temelinde yaptığı işi, yani Kürdistan'ın bölünüp parçalanması ve Kürt ulusunun köleleştirilmesi eylemini kabul etmekten, onaylamaktan başka bir anlam taşımaz.

Toplumlar değişiyor. Kürdistan'da bütün yapılanlara rağmen değişmekte ve gelişmektedir. İç dinamikler canlanmaktadır. Çok çeşitli dış etkenlerde Kürt toplumunun sosyo-ekonomik yapısını değiştirmektedir. Bu değişim ve gelişimin en önemli yansıması politik alanda görülmekte ve ulusal ve demokratik haklar, vazgeçilmez temel özgürlükler kitlelerde derin izler bırakmakta, daha belirgin bir hale gelmektedir. Sosyo-ekonomik yapının politikaya yansıyan bu önemli olguları ve değerler sisteminde meydana gelen değişimler sahte demokrasinin de, sahte devrimciliğin de maskesini düşürecek kadar boyutlanmıştır.

Yazımızı şöyle noktalayalım Bay İlhan Selçuk.

Bütün bu açıklamalardan sonra artık Barzani ile Türkeş'i birbirine benzetmek, özdeş görmek son derece yanlıştır. Bu aynı zamanda ard niyetli bir değerlendirmedir. Aslında Türkeş ile ancak kemalistler bir ve

benzer olarak ele alınabilir. Türkçü olmak, bilim düşmanı olmak, dogmatik olmak gibi pek çok ortak yönleri vardır. Hemen altını çizelim Bay Selçuk 1962'lerde oluşturulmaya büyük gayret gösterilen «Çalışanlar» partisi girişimi henüz unutulmamıştır. Yön Dergisi etrafında toplanan, Kemalistler, partinin başkanlığı için Cemal Madanoğlu'nu mu yoksa Alpaslan Türkeşi mi tercih edelim diye tartışıyorlardı.

O günlerden bu yana çok şey değişti. Fakat Kürt düşmanlığı değişmedi. Ancak biz gene de İlhan Selçuk'a Türkeş'çi diyemeyiz.

RIZGARI

(Baştarafı Sa. 17'de)

Bu konuyu (ezen ve ezilen ulus milliyetçiliği) ileride enine boyuna tartışacağız. Bu sayımızda ezen ulus milliyetçiliğinin tipik bir temsilcisi olan İlhan Selçuk'un bir yazısı üzerinde duracağız. Yer yer ezen ulus milliyetçilerinden bir kaçından söz edeceğiz.

NEWRUZ

Osman Sebri

Newruz cejna rohilat bist û yekê avdarê, (1)
Ew bu sersala Kurdan dı destpêka biharê.
Newruz yanê roja nû serê salê dınımın,
Nêrgız, sosın rengareng çarmedor ew didın

bin,

Ewe cejna mezintir jı bo gelên rohilat,
Büyerek pırr bılınd dı êvarek wê de hat.
Rabû Kawey Hesıner bı şûreşa azadı,
Dehak têde hat kuştın, di İranê bû şadı.
Çı zivar û belengaz, cewêlek tev cıvandı,
Bı camêri, yekdesti nirê sitem şıkandı.
Bervaneka hesıner Dırefşa Kaweyani,
Xemılandın bı gewher ket methefa İrani.
Du rojên dın bı ser ve zêde kırım şayinet,
Cejna me bûne sê roj jı hingê ve bû adet.
Heya sitem gıran bû dıjware xwe ragırtın,
Cerg û hınavên mirov jı rıkê tên dagırtın.
Dema kêr dıghê hesti heyra ên qels har dıbin,
Bı agrê zinatê (2) yên wek Kawe çar dıbin.
Dıpelêxın sitemkar dınê radıhejının,
Tola dused, sêsed sal bı careke hıltımın.
Gere yê me Kurdan jı kêrik gıhabe hesti,
Nızam heyra çı demê dê bımının rawasti?..

(1) Avdar: meha martê

(2) Zinat: sitem, zılım

LENİN VE ULUSAL KURTULUŞ HAREKETLERİ

GREGORIO ORTEGA

«Oysa dünya tarihinde, yarınlar, emperyalizm tarafından ezilen halkların uyanış ve bağımsızlıkları yolunda uzun ve çetin bir savaşın başlangıcı olacaktır.» (1) Lenin

Engels, 12 Eylül 1882'de Karl Kautsky'ye şunları yazıyordu :

«Benim kanımca sömürge; Avrupalılar tarafından işgal edilmiş ülke demektir: Kanada, Kap ve Avustralya bağımsızlıklarını kazanacaklardır. Fakat öte yanda sadece kendi yerlilerinin yerleşik durumda olduğu Cezayir, Hindistan ve Portekiz, Hollanda ve İspanyol sömürgelerinde şimdilik, proletarya en hızlı şekilde bu ülkeleri bağımsızlığa kavuşturmayı yüklenmelidir. Bunun nasıl olacağını söylemek güçtür. Ve madem ki, proletarya mücadele sürecinde sömürge savaşlarını yönetemeyecektir, o halde ondan feragat etmek gerekecektir. Fakat bu, bütün tahrip şekillerini uygulamaksızın yapılmayacaktır. Ve bunlar bütün devrimlerin vazgeçilmez gerekleridir.» (2)

Bu mektubun yazılışından bir yıl sonra Marx 13 yıl sonra da Engels ölmüştür. Bu mektup, Marksizmin kurucularının, Batı Avrupa iktidarlarının tahakküm altına aldıkları halkların kurtuluşu hakkında söylediklerinin bir sonucudur da. Birinci tip yani; metropolden gelenlerin yerleşik bir yaşam kurdukları Kuzey ve Latin Amerika kültürel ve ekonomik seviyeleri nedeniyle bir süre sonra bağımsız olacaklardır. Diğer tip sömürgeler yani sadece kendi yerlilerinin

yerleşik durumda olduğu ülkeler ise Avrupanın ve Kuzey Amerika'nın muzaffer proletaryası eliyle en kısa zamanda bağımsızlığa kavuşturulacaktır.

Engels, Avrupanın sosyalist proletaryasının egemenliğine karşı da Hindistan'ın bir devrim olasılığını önceden görüyor ve proletarya özgür düşünceli olduğundan, sömürge savaşlarına girilmeyecek ve oradan vazgeçmek gerekecektir. Bu Cezayir ve Mısır'da da olabilecektir. Ve Engels not düşüyor :

«... Ve bizim için bu, şüphesiz ulaşılabilecek en güzel şeydir. Bizim, Avrupa ve Kuzey Amerika yeniden tanzim edilmez, yapacak yeterince işimiz olacaktır. Bu çok büyük bir güç verecek ve öyle bir örnek olacaktır ki, yarı medeni ülkeler bizi kendiliklerinden izleyeceklerdir. Ekonomik gereksinimler onları bize itmeye yetecektir.»

Bu sırada Batı Avrupa'da tekel öncesi kapitalizm tamamlanmış ve kapitalizm emperyalizm aşamasına girmiştir. 1884'ten 1900'e kadar olan devrede şiddetli bir sömürgeci yayılma süreci oluşuyordu. Bu kısacık zamanda İngiltere üç milyon 70 bin mil karelik 57 milyon nüfuslu bir alan, Fransa 38,5 milyon nüfuslu, 3 milyon 600 bin mil kare, Almanya 14,7 milyon nüfuslu bir milyon mil kare, ve

Portekiz 9 milyon nüfuslu 800 bin mil karelik alanlar zaptetmişlerdi. Çağın sonunda dünyanın paylaşılması tamamlanmıştı. Ve Avrupa'lı iktidarlar aç kurtlar gibi kana bulanmış ve parçalanmış İran, Osmanlı İmparatorluğu ve Çin'in postu üzerinde homurdanıyorlardı.

Avrupa'da barış hüküm sürüyordu. Fakat Avrupa'nın sömürgeci iktidarlarınca sonu gelmeyen ve dünyanın her yanında yüzlerce milyon sömürge ve savunmasız halklara karşı katliamcı savaşlar devam ediyordu. Ve bu savaşlar Lenin'in dediği gibi «küçük» olarak nitelendiriliyordu :

«.. Çünkü orada, az Avrupa'lı fakat aksine insan olarak kabul bile edilmeyen ezilen yüzlerce milyon insan ölüyordu. (Acaba kazara Asyalılar, Afrikalılar insan sayılabilecek miydi?) Bu halklara karşı onlar, savunmasız oldukları için bu tür savaşlara giriliyordu. Ve mitralyöz darbeleriyle süpürülüyorlardı.

Sonra II. Enternasyonal'in sosyalist partileri kuruldu. Ve bu partilerde çürüten liberalizm, sosyalistlerin oportünizmi şeklinde tekrar görüldü. Lenin bu oportünistlerin maskelerini temelli olarak indirdi :

«.. Emperyalist orduların büyük savaşlar için hazırlandıkları dönemi onlar

saldırganların sömürgeci savaşlardan feragatleri olarak nitelendiriyorlardı. Aıçakça sosyal barıştan bahsederek (bu kölelik ile barış demektir) sınıf mücadelesinden feragat vaazları veriyorlardı. Onların parlamenter sosyalistler, işçiler ve sempatan entelektüeller arasında birçok partizanları vardı.» (4)

Bu olgunun, emperyalizmin temel belirtilerinin açıkça görüldüğü yer olan İngiltere'deki oluşumunu gözlemleyen Engels Kautsky'ye şu mektubu yazıyordu:

«Benden İngiliz işçilerinin sömürgeci politika konusunda görüşlerini soruyorsun. Bu konuda düşündükleri de genel olarak politikaya karşı tutumlarının bir parçasıdır. Burada işçi partisinde sadece muhafazakarlar ve sosyal liberaller var. İşçilere gelince onlar da egemen güçlerle birlikte İngiltere'nin sömürgeci ve onun dünya pazarı üzerindeki tekelci politikasının sağladığı nimetlerden rahatlıkla yararlanıyorlar.»

Marx ve Engels emperyalist yayılmayı doğuran dünyanın bu yeni durumunu tasavvur edemiyorlardı. Bununla beraber Marx'ın İrlanda'nın bağımsızlık mücadelesi karşısındaki bize açık ve cesur enternasyonalizm dersi veren tavrı daha önder olacaktır. Lenin çok sonra Ro-

sa Luxembourg ile ulusların kendi kaderlerini tayin hakları konusundaki polemisinde ona yer verecektir. Marx İrlanda sorununa vakfettiği uzun yıllar boyunca İrlandanın toprak aristokrasisinin ve bu adada sadece maddi zenginliklere değil aynı zamanda manevi bir güce de sahip olan İngiliz burjuvazisinin iç kalesi olduğuna karar verdi. İngiliz burjuvazisinin yararları İrlanda'daki otlakların sayesinde mümkün olan en ucuz fiyatla İngiliz pazarlarına et ve yün gönderen aristokratların menfaatleriyle aynıydı. Ayrıca İrlanda İngiliz iç pazarları için ucuz işgücü kaynağı idi de. İngiliz işçileri ile İrlandalı işçiler arasındaki rekabet işçi sınıfını parçalıyor ve iki ayrı fraksiyon olarak karşı karşıya getiriyordu. Karl Marx, Engels'e 10 Aralık 1869 tarihli mektubunda şöyle yazıyordu :

«... Uzun müddet İrlanda'daki rejimin İngiliz işçi sınıfının zaferiyle yıkılacağını düşündüm. Bu görüşü uzun müddet New York Tribun gazetesinde savundum. Bu konuda yaptığım derinlemesine bir inceleme tersini savunmamı sağladı. İngiliz işçi sınıfı İrlanda'dan kurtulmadıkça hiçbir şey yapamaz. Büyük darbenin vurulması gereken yer İrlanda'dır. İşte bu nedenle İrlanda sosyal mücadelede bu denli önemlidir.»

Ve 9 Nisan 1870'de Sigfried Meyer ve August Vogt'a yazdığı bir mektupta Marx şunları kaydediyordu :

«... Bugüne kadar dünya pazarında güçlü ve egemen sermaye metropolü olan İngiltere proleter devrimi için en önemli ülke ve bu devrim için gerekli maddi koşulların olgunlaştığı tek ülkedir. Bu nedenle işçi enternasyonalinin en önemli hedefi İngiltere'de sosyal devrimi hızlandırmaktır. Ve bunu yapmanın tek yolu da İrlanda'ya bağımsızlığını iade etmektir.» (5)

Olaylar Marx'ın temenni ettiği gibi olmadı. Fakat bu, doğru analizinin değerinden de hiçbirşey eksiltmedi. Lenin on yıllar sonra Marx ve Engels tarafından İrlanda için belirtilen politikanın, temkinli proleter ve emekçi yığınları demokrasi ve sosyalizm esprisi içinde eğiten tek politika olduğunu belirtecekti. Sömürülen ve ezilen halkların emperyalistlere sağladıkları sadece maddi kaynaklar değil ayrıca manevi bir güçtür de. Ve ezilen halkların kurtuluşlarının kapitalist ülke işçilerinin kurtuluşu için kaçınılmaz bir gereksinim olduğu bu nedenledir.

Lenin'in emperyalizm çağında çok geçmeden izah edeceği ulusal kurtuluş savaşlarını, Marx'ın «bütün Avrupa rahat ve sakince Fransız bayların sefaleti ve

cehaleti kaldırmalarını kıçüstü oturarak beklemeli ve beklemek zorundadırlar» diyen Prodhonizm üzerindeki eleştirilerine bu kaçınılmaz önsözle bitirmek istemeycektik. Fakat «onlar gülünçtürler» diyordu Marx 7 Haziran 1868 tarihli bir mektubunda ve aynı yılın 20 Haziranında enternasyonal konseyindeki bir anlaşmazlığı anlatan bir mektubunda Lafargue ve eskimiş önyargularla milliyet ve milliyetçiliği savunanan genç Fransa'nın diğer temsilcileriyle alay ediyordu. Ezilen ulusların sakince Avrupa'daki sosyalist hareketin gelişmesini bekleyerek geçirecekleri bu pozisyon, çok geçmeden ve büyük bir güçle, işçi aristokrasisinin, küçük burjuva oportünizminin, emperyalizmin menfaatlerine başegmesinin bir tezahürü olarak kendini gösterecekti.

RUSYA'DA 1905 DEVRİMİ VE ASYA DEVRİMLERİ

«Marksistlerin programında, ulusların kendi kaderlerini tayin ilkesinin sadece 'tarihi ekonomik' açıdan değil, politik bağımsızlık, yani bağımsız bir milli devlet formasyonu olarak ele alınmalıdır.» (8)

Lenin

Rusya'daki 1905 devrimi Batı Avrupa ve Kuzey Amerika dışında büyük emperyalist güçler tarafından paylaşılmış olan geniş dünyada burjuva demokratik devrimler çağını açmıştır. Proletarya ve Pravda'daki makaleler sürekli Rus işçi sınıfını Doğu halklarının yaptıklarından haberdar etmiş ve ulusal mücadelenin yüz milyonlarca, uyanan ve büyük bir kasırga gibi tarihe giren insanların heyecan veren devrimci patlamalarını analiz etmiştir.

Hiçbir şey onun dikkatinden kaçmamıştır. İran devrimi, Jön Türkler hareketi, sokaklardaki gösteriler, Hintli demokrat Tilak'ın mahkumiyeti nedeniyle Bombay'daki grevler, Sun Yat-Sen yönetiminde Çindeki devrimci hareketler ve 80 bin kişiyi örgütleyen Java'da mitingler tertipleyen milliyetçi örgüt. Lenin şu haberi veriyor :

«Politikası ve gittikçe daha geniş köylü yığınlarını içine alması ile Sun Yat-Sen'in partisi (bu içine alma işlemini gerçekleştirdiği ölçüde) insanlık ve Asya için büyük bir ilerleme faktörü olacaktır.

Bu partinin çalışması, maceracı politikacıları ve sırtını ülkenin gerici güçlerine dayayan diktatörleri bozguna uğrattıkça herhangi bir hezimet kaydetme-

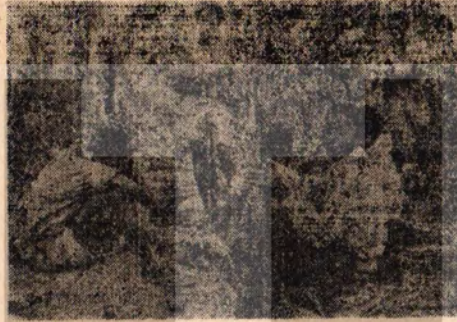
yecektir.» (7)

Çin'deki demokratik devrim emperyalist devletlerin verdikleri borçlarla finanse edilen diktatör Yuan Che-Kai, tarafından tarassut edildi. Azerbeycan, Gilan ve Horasan'ı işgal ederek İran devrimine karşı koyan Çarlık Rusyası, ülkenin güneyine çıkan ve şiddetle devrimci güçleri parçalayan İngiliz kuvvetleri; Jön Türkler ise içerideki gericiler ve ülkeyi parçalamak isteyen emperyalistlerle uzlaşmaya çalışıyorlar. Doğuda devrim bir kan gölünde, şüphe ve şiddet şafağında doğmuştur. Lenin :

«... halkların bir iç savaş okulundan geçmeleri boşuna değildir. Bu çok çetin bir okuldur.

Ve bu okul baştan başa geçildiğinde kaçınılmaz olarak karşı devrimcilerin gerici kızgınlıklarından, kendilerine itaat etmeyenlere uyguladıkları vahşi baskılardan vb. zaferle geçilmiş olacaktır. Fakat halkların bu deneyden geçmelerine teessür etmek, acımak çocukça ve ıslahı olanaksız bir ukalalığa düşmek demektir. Aslında ezilen sınıflara iç savaşı yapmayı ve devrimi zafere ulaştırmayı öğreten bu okuldur. Ve bu okuldur ki, çağımızın (köle yığınları arasında) aptallaşmış, yüssüzleşmiş daima içlerine kapanmış olan yığınları arasında kin biriktiren ve onları büyük

tarihi başarıları gerçekleştirmeye götüren bugünkü utanç duyulacak durumlarının bilincine vardırıran gerçektir.» (8)

Lenin'in 1905 devrimi ve I. Dünya Savaşı arasında kaleme aldığı yazılarında bu konuda üç görüş saptamıştır, ayrıca bu dönem Sovyetik devrimin enternasyonal stratejisine ve 1918'den sonra yaratılmış olan komünist hareketlerin hazırlama görevine koyulduğu dönemdir de.

Birincisi; Ulusal kurtuluş hareketlerinde köylülüğün rolü; Önemini, sadece Çin'deki devrimci hareketteki temel sosyal desteğini «Şanghay'ları arttırmamaları ve proletaryanın nicel olarak artması ile değil, Balkanlardaki milliyetçi hareketleri inceleyerek tasdik etti. «Sade-

ce, milli baskının olabileceği en son safhaya getirilmiş olan Balkanlardaki her milliyetten köylünün ekonomik ve politik kurtuluşu.» (9)

İkincisi; Medeni olduklarını iddia eden Avrupalı ulusların, daha az medeni olan, fakat demokrasinin «cezbettiği» Doğu uluslarına karşı, karşı-devrimci ittifakları; ulusal kurtuluş hareketleri karşısında burjuva liberalleri, sömürgeci politikayı benimseyen otokratik ve despot hükümetlerden ayırılmıyorlar.» (10)

Üçüncüsü; Avrupalı bir proleter partisine bulaşan sömürgeci şövenizm; Ağustos 1907'de toplanan Stutgard sosyalist enternasyonal kongresinin sömürgecilik sorunu üzerindeki görüşleri şunlar olarak bildiriliyordu :

«Oysa büyük bir alana yayılan sömürgeci politika bir kısım Avrupalı işçiyi kendi emeklerinin değil pratik olarak köleliğe mahkum edilen sömürgelerdeki yerlilerin emeklerinin sağladığı bir rahatlığa götürdü. (...) Bu veya şu ülkenin işçilerine sömürgeci şövenizmi bulaştırmak için maddi ve ekonomik temeller bu şartlar içinde yaratıldı.

Bu sadece geçici bir olgunun iyi anlaşılmasını olabilir fakat tüm ülkelerin işçilerini bu tür oportünizme karşı tekrar

örgütlemek için bir neden olmalıdır. Ve bu mücadele kaçınılmaz olarak zafere götürecektir. Zira imtiyazlı uluslar git-tikçe azalan bir kapitalist uluslar fraksi-yonu haline geliyorlar. (11)

1905 devriminden itibaren Rusyadaki ve Asya ülkelerindeki burjuva demokrati-k devrimler kaçınılmaz bir şekilde ho-mojen bağımsız devletler kurmak tutku-suyla bütün yığınların ulusal kurtuluş hareketlerine yönelik uyanışını işaret edi-yordu.

Polonyalı sosyal demokratlar bu ger-çeği anlamayı reddediyorlardı. Rosa Luxembourg Rus marksistlerinin pro-gramlarındaki ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesini eleştirerek «çağdaş sosyalistlerin partilerinin tek programı onu hareket ettirmiyor» diyordu. Aslında ulusların kendi kaderlerini tayin etme-e-ri, emperyalist çağın başlamış olduğu ve zaten etnik olarak homojen bir yapı ar-zeden burjuva batı Avrupa ülkelerinde bir sorun olmaktan çıkmıştır. Fakat bu, Rusya, Doğu ve tüm sömürge dünyası ile devrimci hareketler için herhangi bir mihenk taşı görevi görüyor.

Lenin Rosa Luxembourg ile bu konuda olan polemğin de, problemi bütün yanla-riyla, tüm özel durumlarıyla inceliyor ve devamlı olarak «ulusların kendi kaderleri-

ni tayin hakları ilkesi» üzerinde duruyor-du. Bu konuda Lenin için oldukça açıktı. Ve ulusların serbestçe diğer uluslardan ayrılması şeklinde somutlaşıyordu. Bu ba-ğımsız bir devlet kurma hakkıdır. Sorun proletaryanın uyarılması gereken iki sakıncayı beraberinde getiriyor: Ezen ulu-sun ultra gerici milliyetçiliği, işçi sınıfı-nın nihai amacından saptırmak isteyecek ezilen ulusun burjuvalarının ve toprak ağalarının politikaları ve burjuva milli-yetçiliği. (Altını biz çizdik. R)

Ekim Devrimini izleyen yıllarda ha-kim ulusların işçi sınıfının tavrı Lenin'i uzun müddet meşgul etti ve Lenin şun-ları yazdı :

«Ezen ulusun işçi sınıfının enternas-yonalist eğitimi ilk olarak ezilen ülkelerin serbestçe ayrılmak prensibini savunmak ve tavsiye etmekten ibarettir. Aksi enternasyonalizm değildir. Bu propaganda-yı yapmayan egemen ulusun sosyalistle-rine emperyalist ve alçak demek hakkı-mız ve görevimizdir.» (12)

Lenin «Marx, 1848'de Almanyada de-mokrazi, Almanlar tarafından ezilen halklara hürriyetlerini iade ederek pra-tiğe uygulayarak tanıdığından kazanmış-tır diyordu ve 1869'da Marx İrlanda'nın İn-giltereden ayrılmasını istiyordu. Eğer ezen ulusun proletaryası sömürgelerin kendi

ülkelerinden ayrılmaları özgürlüklerini sa-vunmayı üzerine almazsa, iki ulus işçileri arasındaki sınıf dayanışması ve güvenin sağlanması olanaksızlaşır. Bu nedenle Le-nin ulusların kendi kaderlerini tayin et-meleri sorununun düğümünün çağımızda açıkça ezen ulusun sosyalistlerinin dav-ranışlarında bulunduğunu» (13) tekrar-lıyordu.

Ve Lenin, olumlu ve geçerli bir tavır-la, sadece Rus halkının değil Çarlığın sö-mürdüğü diğer bütün ulusları savun-u-yordu. «.. fakat Çarlığın ahlakını boz-duğu, alçattığı, şerefini ayaklar altına al-dığı, kıymetini düşürdüğü ve sahte va-tanseverlik teraneleriyle rezaletini göz ar-dı etmeye alıştırdığı halklar» diyerek ilan ediyordu. «.. önemli olan nesnel koşulla-rın emperyalizm çağında işçi sınıfını iki uluslararası kampa böldüğüdür; büyük devletlerdeki burjuvazinin sofrasından ar-tan kırıntılarla baştan çıkarılan metropol-lerdeki işçi sınıfı -aslında bu kırıntılar açıkça küçük ulusların ikinci veya üçün-cü derecede sömürülmesidir- diğeri kur-tulmadıkça kitleleri anti-şoven ruhla ye-tiştirmedikçe, kendiside özgür olamaya-caktır. Bu anti-ilhakçı olmak demektir. Bu ulusların kendi kaderlerinin kendileri-nin tayin etmesi prensibine saygılı olmak demektir. (14)

Ekim devriminden sonra bir işçi sınıfı partisine «sosyalist» demek için o partinin «ulusların kendi kaderlerini tayin etmeleri» ilkesini savunmaları ve bunun propagandasını yapmaları yetersiz sayıldı. Ayrıca bir de pratikte kurtuluşları için mücadele veren halkları desteklemek gerekiyordu. «III. enternasyonele kabul koşulları» makalesinde Lenin şöyle yazıyordu.

«Burjuvalar, sömürgelere sahip olan veya başka halkları ezen ülkelerin sosyalist partilerinin sömürgeler ve ezilen uluslar konusundaki tavırları net ve özellikle açık olmalıdır. Üçüncü enternasyonele katılmak isteyen bütün partiler acımasızın «emperyalistlerinin» sömürgelerdeki girişimlerini yaptıklarını teşhir etmeli sözde değil pratikte sömürgelerdeki tüm ulusal kurtuluş hareketlerini savunmalı ve desteklemelidirler. Ve milli emperyalistlerin sömürgelerden çıkmasını sömürge halkların haklarını savunarak istemeli, ezilen halkın emekçi yığınlarına karşı kendi ülkesindeki işçilerin gerçekten kardeşçe duygular beslemelerini ve iki ülkenin emekçilerinin dostluğunu sağlamalıdır. Ayrıca kendi ülkesindeki yığınlar arasında ezilen sömürge halkların çıkarları doğrultusunda sistemli bir ajitasyon izlemelidirler.»

Ve üçüncü enternasyonelin ikinci kongresinin komisyon raporunun önsözünde ulusal ve sömürge sorunu konusunda «Komünist partilerin sadece kendi ülkelerinde değil aynı zamanda sömürgelerde de özellikle sömürgeci ulusların, sömürge halkları egemenlikleri altında tutmak için yararlandıkları gruplar arasında devrimci çalışmanın önemi üzerinde durduktan sonra «Lenin İkinci Enternasyonelin bu konuda devrimci tavır takınacağına söz verdiğini hatırlattı ve dokunaklı bir şekilde ulusal kurtuluş hareketlerini olumlu desteklemenin ne demek olduğunu açıkladı :

«.. II. Enternasyonalı terkederek III. Enternasyonele katılan partiler gerçekten devrimci bir görev yapıyorlar ve sömürülen bağımlı ülkelere, onları ezen uluslara karşı mücadele ederek yardım ediyorlar. Bunu gururla açıklayabiliriz. Bu çürütülmesi olanaksız bir gerçektir. Bu gerçeği tekzip etmenin denenip denenmeyeceğini göreceğiz.» (15)

KIZIL ORDUNUN ZAFERİ

«Sosyal Devrimin Avrupadaki sömürgelerdeki küçük uluslar ayaklanmadan, küçük -burjuvazinin bir kesiminin tüm önyargılarına rağmen ihtilalci başkaldırması olmadan proleter ve yarı pro-

leter yığınların feodaliteye, monarşiye ve ulusal boyunduruğa karşı (kendiliğinden) eylemleri olmaksızın olabileceğine inanılır. Bu sosyal devrime inanmak değil sosyal devrimi reddetmektir.» Lenin

Lenin'in bu çok önceden yaptığı tesbitler emperyalistler arası dünyayı yeniden paylaşmak için patlatılan Birinci Dünya savaşında doğrulandı. Batı Avrupa'nın sosyal demokrat partileri halklara ihanet ederek iki yıl önce kabul ettikleri Bala bildirisini ihlal ettiler. Bu bildiride «Kapitalistlerin yararları uğruna işçilerin birbirlerini öldürmesi suçtur» deniyordu, Ve sosyalistlere eğer savaş patlarsa halk tabakalarını ajite etmeleri ve kapitalist egemenliğin yıkılışını hızlandırmaları görevi veriliyordu. Söz konusu olan emperyalist imtiyazların, mücadelenin her çeşidiyle özellikle silahlı mücaleye hangi emperyalist ülke olursa olsun önce kendi emperyalist hükümetlerinden başanarak enternasyonal işçi dayanışması düzeyinde teşhir ve mağlup edilmeliydi.

Lenin'in bu yıllarda devrimi nasıl kavradığını incelemek önemlidir. 1914 - 1917 yılları arasında yazdığı yazılarında fikirlerini açıkça belirtmiştir. Devrimin nasıl başlaması gerektiği veya devrimin patlaması için varolması zorunlu olan koşulların rijit bir şekilde önceden çizilmiş

bir şeması değildi bu yazılar.

«Sosyalist devrim sadece büyük bir grev, bir sokak gösterisi, bir açlık isyanı kitlelerin ayaklanması veya bir sömürge ihtilali nedeniyle değil, bunun yanında Saverne Yangını veya Deryfús davası gibi herhangi bir politik buhranın veya ezilen bir ulusun ayrılması konusundaki bir referandum vb. nedeniyle de patlak verebilir.» (17)

Fakat daha var, kim ki «pürüzsüz ona, ulaşmak için uzun yıllar yaşamasına gerek olmayan bir devrim bekliyorsa, o kimse gerçek devrimden hiçbir şey anlamayan bir sözde devrimcidir.» Lenin devrimci yenilgilere acımiyor, üzülüyor

aksine devrim yolunun sarp olduğunu biliyor ve yazıyordu. İngiliz hükümetinin kanla boğduğu Nisan 1916 İrlanda ayaklanması konusunda şöyle yazıyordu :

«Kapitalizm çeşitli ayaklanmaları bir tek darbe ile yenilgiye ve bozguna uğramaksızın geçirtirecek kadar ahenkli bir düzen değildir. Aksine bunlar genel hareketin genişliği ve derinliğinden emin olan ayaklanmaların zamanının koşullarının ve tarzlarının değişikliğindedir. Bu zamansız, tecrit edilmiş parçalanmış ve başarısız hareketlerdirki; mücadele sürecinde deneyleri, kitlelere, güçlerini toparlamayı, gerçek liderleri sosyalist proleteryaı tanımasını, genel savunmayı, grevleri, protestoları, ordu içindeki ayaklanmaları, köyü isyanlarını, vb. gibi eylemleri belli bir potada toparlayarak 1905 genel taarruza hazırlanmalarını sağlayacaktır.» Lenin (18)

Aynı zamanda Lenin emperyalist savaşa ve burjuvazinin yağma politikasını savunan oportünistlere karşıda amansız bir mücadele veriyordu. Ayrıca genel olarak bütün savaşımlara karşı olan Küçük burjuva pasifistlerine de karşı koyuyordu. «Genel bir kural olarak savaş ezilen uluslar için haklı bir taleptir. (Askeri anlamda savunan ve saldıranın olması esprisi içinde)» Devrimci savaşımlardan bahsediyor

yordu ve Avrupa'nın tüm morarşist ülkelerinin ittifakına karşı mücadele eden Fransız devrimini örnek olarak veriyordu. Sömürgelere değindiğinde şunları görüyoruz.

«Sosyalistler en kararlı şekilde bu ülkelerdeki burjuva demokratik ulusal kuruluş hareketlerini desteklemek ve onlara sömürgeci emperyalistlere karşı ayaklanmalarında (veya devrimci savaşlarında) yardım etmek zorundadırlar.» (19).

«Ekonomik ve politik eşit olmayan gelişim kapitalizmin mutlak bir yasasıdır. Anlaşılmıştırki ilkönce küçük sayıda veya bir tek kapitalist ülkede sosyalizmin zaferi mümkündür. Bu ülkenin muzaffer proleteryaı kapitalist dünyaya, bu ülkelerdeki ezilen sınıf ve tabakaları yanına alarak ve onları gerekli yöntemlerle askeri güçlere, egemen sınıfa ve devletine karşı ihtilale sevk ederek görevini yerine getirir.» (20).

8 Kasım 1917'de Smolny sarayında Lenin işçi, köylü, asker tüm sovyet milletvekillerinin önünde ve Petrograt Garnizonunun muzaffer ihtilalci coşkunu önünde oybirliği ile tasvip edilmiş olan barış kararnamesini sunuyordu. İşçi-köylü hükümeti bütün harp halinde olan ülkelerin halklarına demokratik ve dürüst bir barış teklif ediyordu. Bu ilhaksız bir ba-

rıştı. Lenin rapordaki görüşlerini muzaffer ilhak haberlerinin o anda tartışma konusu olduğu Avrupa ile sınırlamıyor, bütün sömürgelere de yayıyordu. «Zorla ilhakın mümkün olduğu çağımızda ayrıca başka ülkelerin sınırları içinde zorla tutulmaya zorlanmış geri kalmış uluslar ve bu ulus Avrupada'da olabilir uzakta deniz aşırı bir ülkede de olabilir.»

Lenin'in savaş durumunda olan halklara teklif ettiği barış aşında tüm sömürge halklarına hürriyet ve dünyada sömürgeci politikanın sonu demektir.

Lenin Avrupa işçi sınıfının özellikle Alman proletermasının yakında yapacağı bir devrime güveniyordu. «Ayrılıkçı ve ilhakçı bir barışın kesin sonucu üzerine tezler» yazısında şöyle diyordu: «Avrupada sosyalist devrimin gelmesi ve de mutlaka geleceği kuşkusuzdur.» Bu sosyalizmin kesin zaferiyle ilgili bilimsel yargıya ve önceden görüğe dayanıyor. «Avrupadaki herhangi bir emperyalist hükümeti (Alman hükümeti de dahil) yıkacak bir ihtilalin patlama anını kesin olarak önceden görmenin mümkün olmadığını görmesine rağmen Lenin, «Rusyadaki sosyalist devrimin bugünkü durumu (21) hangi enternasyonalist Sovyet iktidarıyla ilgili sorun olursa olsun temel olmak zorundadır.»

Brest-litovsk Barışının tartışmaları devam ederken bütün gözler Almanya'ya çevrildi. 21 Ocak 1918'de Lenin önceki tezlerine bir not ilave ediyordu. «Almanya ve Avusturyadaki kitle grevleri, sonra Berlin ve Viyana'daki işçi milletvekillerinden oluşmuş Sovyetler ve nihayet Berlin'deki 18-20 Ocakta silahlı sokak çatışmaları; bütün bunlar bizi Almanya'da devrimin başladığını kavramaya zorluyor. Bu bir süre daha barış müzakerelerinin geçiceceği demektir.»

Halk Komiserleri Konseyinin faaliyetleri konusunda 24 Ocak 1918de bütün sovyetlerin işçi köylü, asker milletvekillerinin bulunduğu üçüncü kongreye sunduğu raporunda Mark ve Engels'in sosyalist devrim konusunda söylediklerini hatırlatmış «19. yüzyılın sonunda Fransa başlayacak, Almanya bitirecek.» ve ilave etmiştir.

«Bugün uluslararası sosyalizmde başka güçlerin terkiibini görüyoruz. Sömürücü herhangi bir devlete bağlı olmayan işçi sınıfının üst tabakalarında bozulması ve yağması kolay olan ülkelerde devrimin kolayca başlayacağını görüyoruz. Batı Avrupa'nın sözde sosyalistleri hiçbir sağlam temele dayanmıyor ve hiçbir sağlam şey gerçekleştiriyorlar. İtalya örneğini gördük. Son günlerde Avusturya işçilerinin emperyalist yağmacılara karşı kahraman-

ca mücadelelerini de izleyebildik. Bu emperyalist yağmacılar, geçici olarak devrimci hareketi bozguna uğratsalarda devrimci hareketi yoketme olanakları yoktur. Çünkü bu mücadele yokedilemez.»

«Olaylar, Marks ve Engels'in o zaman göremedikleri biçimde cereyan ediyor. Bu Rusyadaki emekçi yığınların, sömürülenlerin uluslararası sosyalist devrimin şerefli öncülüğünü yüklenmeleridir. Şimdi devrimin gelişim perspektifini açıkça görüyoruz. Rusya başladı Almanya, Fransa, İngiltere bitirecektir ve sosyalizm kazanaacaktır.»

Kongrenin son toplantısında 31 Ocakta yaptığı konuşmada şunları söylüyordu.

«Almanya'da devrimin koşulları hakkında görüşleri biliyorsunuz. Devrim ateşi dünya'nın köhnemiş eski rejiminin en yükseklerine gittikçe yerleşiyor. Sovyet iktidarları yaratılmalı diyerek gerçek hayata yabancı olan bir teori veya hayal beyan etmiyoruz. Zira bu kanlı katliama çalışanlar açısından başka bir yol yoktur. Bu teşebbüsler enternasyonal sosyalist devrimin sürekli zaferinde dönüşecektir. Ve biz bu tarihi Sovyet Kongresini büyüyen dünya devrimine işaret ederek bitiriyoruz.»

3 Şubat 1919'de Brest-litovsk barış delegasyonuna radyo ile gönderilen mesajda

Almanya'da duyulan ilgi görülebilir. Ukrayna ve Finlandiya'nın durumu ile ilgili haber verildikten sonra Lenin şöyle diyor. »

«Petrograd işçileri arasında, Berlin'deki işçi milletvekilleri Sovyetinin kuruluşu büyük bir heyecan yarattı. Yakında Alman hükümetinin başı olacak olan Karl Liebknechtin kurtuluşunun gürültüsü yarın Petrograd Sovyeti toplantısında Viyana ve Berlin işçi Sovyetlerine başvurulacak bir mesaj konusu olacaktır.»

15 Gün sonraki merkez komitesinin bir toplantısında şu açıklamayı yapacaktı :

«Brest-litovsk'tan Almanya'da devrimin başladığının en küçük emaresinin görülmediği yazılıyor. Devrim Almanya'da henüz başlamadı ve biliyoruzki bizim ülkemizde zafer bir darbeye kazanılmadı.»

3 Mart'ta Brest-litovsk'ta Almanya ile anlaşma yapıldı. Aynı ay İngiliz, Amerikan ve Fransız birlikleri Mürmansk'a çıkarma yaptılar. Ve 4 Nisan'da da Japonlar Vladivostok'u işgal ettiler. Emperyalist müdahale başlamıştı ve Ekim 1922 yılında Uzakdoğu Sovyetleri karşı-devrimciler ve emperyalistlerden temizlenene kadar ülkeyi kanlı ve uzun bir savaşa zorlamıştı. Emperyalistler tarafından finanse edilen Koltchak, Wrangel, Yudenitch, Denikine yönetimindeki müdahaleciler ve karşı devrimciler Kızılordunun darbeleri ve kendi

içlerindeki çözümler nedeniyle bütün cephelerde yenildiler. Fransız donanmasındaki denizciler Karadenizde Nisan 1919'da ayaklandılar. Fakat Sosyal demokrasinin yardımıyla emperyalizm sosyalist devrimi Avrupada engeleyebildi. Sovyetler Birliğinde yaşayan çeşitli milliyetler, işçi, köylü yığınları yeni devrimci bilinçlenmeleri yolunda yalnız emperyalist baskılara değil, ikinci enternasyonalin sosyalistlerinde kirli iftira kampanyalarına karşı koymak zorundaydılar. Lenin «Amerikan işçilerine mektup» yazısında şunları ilan ediyordu :

«Her kimki proleter ihtilalinin kolay ve çarpışmasız oluşacağını, çeşitli ülkelerdeki proleterlerin ortak eylemlerinin ilk hamlede başarı kazanacağını, önceden hezimetlerin, bozgunların ihtimalinin olmayacağını, devrimin, geniş düz bir yol izleyeceğini farzediyorsa; ve zafere yürüyerek yaklaşırken çoğunlukla birçok fedakarlıkların yapılacağını, kuşatılmış bir kalede veya zor geçilen eğri büğrü dolambaçlı, sarp ve tehlikelerle dolu yollardan ulaşılabileceğini bilmiyorsa bu kimse devrimci değildir.»

Mart 1919'da toplanan İngiliz partisinin 8. Kongresinde Boukharinein ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesiyle emekçi sınıfların haklarını birbirlerinin

yerine koyan görüşüne sadece yanlışlığından değil Kızılordunun silâh tehdidiyle, Bolşeviklerin sistemlerini dünyaya empoze ettiklerini söyleyen Alman sosyal demokrati Scheidemann ve müritlerine hizmet edeceği için karşı çıkmak zorunda kaldı.

Emperyalizm iç savaş yıllarında, Çarlık rejiminde ezilen halkların Rus halkına karşı olan güvensizliklerinden yararlandı. Öyle bir güvensizlikki, haklarından yoksun bırakıldıkları ve gerici baskılarla dolu yüzyıllar boyunca birikmiş... Lenin bu konuda da şunları yazıyordu.

«Rusya'da Ekim-kasım işçi-köylü devriminin, bu uluslararası kapitalizme ve Rus kapitalistlere karşı verilen muzaffer iki mücadele yılının deneyi; Kapitalistler geçici bir süre için Polonya'lı, Letonya'lı Finlandiya'lı, Estonyalı, köylülerin büyük Ruslara karşı olan güvensizliklerini kendi çıkarlarına sömürebildiklerini göstermiştir. Emperyalistler bu güvensizlikten halklar arasında geçici bir süre içinde olsa anlaşmazlık yaratmak için yararlanmışlardır.» (22)

Bu güvensizlik yavaş yavaş yok oluyor ve Lenin Ruslara uzun yıllar eski çarlık Rusya'sının ezilen uluslarla ilişkilerinde, ezen ulus durumunda olduklarından şimdi dikkatli ve sabırlı olmalarını öğütüyor ve devam ediyordu. «Polonya, Letonya, Estonya ve Finlandiya'lıların devlet olarak bağımsızlıklarını tanyoruzki, kapitalistler tarafından köleleştirilmiş, aldatılmış, geri bırakılmış yığınların bu küçük komşu devletlerin güvenlerini yavaş yavaş, ama mutlaka kazanalım.»

Ukranya, ve Sovyet Cumhuriyetleri arasında tanzim edilen raporlarda Lenin, Rus şövenizmine ve kapitalizme karşı mücadelelerinde işçi ve köylülerin çıkarlarını önde tutmayan, bir zamanların ezilen uluslarının, küçük toprak sahiplerinin küçük-burjuva önyargılarına karşı da müca-

dele etmenin kaçınılmazlığından söz etmiştir. Ve Lenin, «Kapitalist boyunduruğa karşı proleterya diktatörlüğü için mücadelede birleşmek, bu milli sınırlar, federasyonlar ve bunun gibi şeylerin üstünde değil, komünistler tarafından oluşturulan devletlerarasında olur.» (23) demiştir.

Yüzyıllar boyunca egemen sınıflar tarafından yaratılmış olan, ezilen halkın ulusal kini ve güvensizliği, ancak olağanüstü bir sabırla yokedilebilecektir .

«Biz, ulusların, bağımsız, gönüllü hiçbir şiddete dayanmayan, hiçbir ulusun diğer bir ulusun üzerinde egemenliğine izin vermeyen, mutlak bir güvene, bilinçli bir kardeşliğe dayanan birliğini istiyoruz ve bu birlik serbestçe ve gönülü olmalıdır. (...) biz içten, samimi bir birlik ve bütün ulusların işçi ve köylülerinin birleştikleri bir tek uluslararası Sovyetik Cumhuriyeti istiyoruz.»

Lenin'in, bu berrak enternasyonalist kavrayışı, onun işçi sınıfı ve köylülerin birliği konusunda yorulma bilmez çabası, Gürcistan'a «Sosyal milliyetçiliği» gösteren Stalin Ordjonikidze ve Dzerjinski'nin kullandıkları yöntemlere karşı öfkesini açıklamaya yeter. 31 Aralık 1921'de oldukça hasta olduğu bir sırada yazdığı notlarında Lenin «Yakın bir gelecekte tarihin ön saflarında bizi izleyecek ve ilerlemek

zorunda olan Doğunun, yüz milyonların Asya'sının uyanışlarının arifesinde, Rus olmayan uluslara karşı en ufak bir haksızlık ve sertlik Sovyetlerin prestijini kıran, affedilmez bir oportünistliktir.» diyordu. Bati emperyalistlerine karşı tek cephede birleşmek gerekli olandır. (...) ve diğer bir şeyde bizim emperyalistlere karşı mücadelemizde prensiplerimizin haklılığı ve içtenliğimize karşı, ezilen uluslarda kuşuların uyanmaması için emperyalistlerle, ezilen halklar konusunda olan ilişkilerimizin detaylarına da dikkat etmeliyiz.» (24)

Lenin için proleter enternasyonalizmi, sadece doğru, kesin bir şekilde ulusların hak eşitliğini tanımak, bunun yanında milli bencillige dokunmamak değildir.

«İlk olarak, bir ülkedeki proleteryanın mücadelesinin çıkarları dünya proleter hareketine tâbi olmalıdır. İkinci olarak ise burjuvaziye yenmek üzere olan uluslar, uluslararası kapitalizme karşı mücadelelerinde, ayrıca ulusal platformda da çok büyük fedakarlıklara katlanmaya hazır ve müsaft olmalıdırlar.» (25)

DOĞU HALKLARI

«Doğu halkları; savaşmak ve halkların, bütün insanlığın kaderinde karar sahibi olmaları için uyanıyorlar.» Lenin (26)

Kızıldudunun geniş sovyet topraklarında zaferlerle sonuçlanan seferleri, tesirli ve her yerde hazır ve nazır gerilla hareketleri ile, geniş yığınları düzenli gruplar halinde birleştiren-yıkılmış harap edilmiş bir halkın, çok büyük gayretleriyle beslenmiş ve silahlanmış mücadelesi, tarihte hemen hemen ilk defa bütün ulusların mücadelesini bir potada ihtiva etmiş ve biraraya getirmiştir. Emperyalizm, geri kalmış halklar tarafından perişan edilebilir. Avrupa'nın sömürgeci yenilmez orduları öldürücü bir darbe yediler. O halde halkların kurtuluşları için mücadele yapmaları düşüncesi kendini zorla kabul ettirdi. Benim kanımca Kızıldudu'nun yaptıkları (diyor Lenin) mücadelesi ve zaferinin tarihi bütün doğu halkları için harikulade bir güç olacaktır. Bu güç onlara gösterecektirki bütün zayıflıklarına, emperyalistlerin görünüşte olan yenilmezliklerine, teknik olanaklarına, silahlarına, askeri bilgilerine rağmen ezilen halkların milyonlarca emekçisinin ve sömürülenin uyuluşluğunun yok olduğu devrimci savaş, bir çok mucizeler ve olasılıklar ihtiva eder. Bu mucizelerki bugün artık doğu halklarının kurtuluşunu sadece enternasyonal perspektif açısından değil, ayrıca büyük emperyalistlerin işgalleri karşısında Asya ve Sibırya'da Sovyetlerin kazan-

mış oldukları deneylerden de tamamiyle gerçekleşebilir olduğudur.» (27)

Ve Lenin bir eylem planı çiziyordu. : «Şimdi Sovyetler Cumhuriyeti uluslararası emperyalizme karşı mücadele etmek yolunda uyanın doğu halklarını kendi etrafında toplamak zorundadır.»

1914-1918 dünya savaşının enkazları arasından her gün ulaşan haberlerden hareketle, 22 Kasım 1919'da doğu halkları ve bütün Rusya'nın komünist kuruluşlarına sunduğu raporunda şöyle demiştir.

«...Sosyalist devrim sadece her ülkenin devrimci proleteriyasının kendi burjuvazisine karşı mücadelesi olmayacaktır. Hayır. Bu, bütün sömürgelerin, emperyalizm tarafından sömürülen bütün ülkelerin, uluslararası emperyalizme karşı mücadeleside olacaktır.» 19 Temmuz 1920'de III. Enternasyonal'in ikinci kongresinde ise :

Dünya emperyalizmi; devrimci mücadele, küçük burjuvaların direnişleri ve bu azınlığın en aşağılık, en kötüsü olan işçi aristokrasisinin nüfuzunu yokettikten sonra her ülkenin işçilerinin, ezilenlerinin sömürülenlerinin ve bugüne kadar hiçbir şey olarak var sayılan, tarihin dışına itilmeye çalışılan bu yüzmilyonlarca insanın hareketiyle anlaşmaya çalışacaktır.

Ve bir yıl sonra 1921 Aralıkında Doğu halkları savaş ve propaganda konseyine gönderdiği mektupta «şimdi doğu medeniyetinin kaderi büyük ölçüde, doğu emekçi yığınların politik hayata ilhakına bağlıdır.»

Görüş ve kavrayışları yazıldığı bu yıllar esnasında büyük ustanın görüşleri doğrultusunda yaşam devam etti. III. Enternasyonalin ikinci kongresinin ulusal ve sömürge sorunları ile ilgili komisyonu verimli tartışmalar sonunda geri kalmış ülkelerde «burjuva demokratik» hareketler yerine devrimci ulusal hareketler demek gerektiğini oy birliğiyle karar altına aldı. Lenin, raporunda «burjuva demokratik hareket» denemesinin devrimci hareketle aralarındaki tüm farkları da silindiğini izah etmiştir. Geri kalmış halklar arasında, emperyalist burjuvazi reformist hareketleride kıskırttı. Sömürgelerdeki ile sömürgeci ülke burjuvaları arasında bazı yaklaşımlarda yarattı.

«... sık sık hatta çoğunlukla ezilen ülkenin burjuvazisi milli hareketleri desteklediği anda emperyalist ülkenin burjuvazisi ilede anlaşılıyor. Bu demektirki ezilen ulusun burjuvazisi ezen ulusunki ile birleşerek devrimci hareketler ve devrimci savaşlara karşı mücadele ediyor. Ve bu değişikliğin sosyalistler için ne demek

olduğunu ilâve ediyor:

«Sömürge ülkelerdeki burjuva kurtuluş hareketlerini, ancak bu hareketler gerçekten devrimci oldukları, yöneticileri o ülkede köylüleri ve emekçi yığınları devrimci bir ruhla örgütlememize karşı koymadıkları zaman destekleyebiliriz ve destekleyebileceğiz. Aksi takdirde bu koşul yerine getirilmiyorsa, komünistler bu ülkelerde burjuvaziye karşı mücadele etmek zorundadırlar.»

Kongre için hazırlanan sömürge ve ulusal sorunlar konusunda tezlerin ilk projesinde Lenin emperyalist güçlerin politik olarak bağımsız devletler kurma kisvesi altında ekonomik finansman ve askeri olarak kendi güdümünde olan devletler kurmak aldatmacasını yorulmaksızın teşhir etmenin gereğini savundu. Bu günümüzde yeni sömürgecilik olarak adlandırılan ve reformizmin zımnı zehirini ve sınıfsal yapısını içinde taşıyan bir olgudur.

Temel olan; toprak sahiplerine, ege-men sınıflara ve feodalitenin bütün karşı koymalarına karşı, kırlarda ve geri kalmış ülkelerde, köylü hareketlerine dayanmak ve köylü hareketine en devrimci karakteri vermeye çalışmaktır. Sosyalistler devrimci teoriyi her halkın diline çevirmeyi bilmek zorundadırlar. Her ülkedeki

propaganda halk için anlaşılabilir bir dilde yapılma zorundadır. Devrimciler teori ve pratiği Avrupa'ninkine benzemeyen özel koşullara uygulamak zorundadırlar. Ki, bu koşullarda köylülük temel alınmakta ve emekçi yığınların kendi düzeylerinde bağımsızca örgütlenbilmeleri ve devrimci aktivite kazanabilmeleri için ortaçağ kalıntılarına karşı mücadele etmek gerekli ve zorunludur. «Bunlar öyle sorunlardır ki çözümlerini hiçbir devrimci kitapta bulamayacak, ancak Rusya komününün başlattığı mücadelede bulacaksınız. Bu problemleri ve çözümlerini ancak kendi deneymeleriniz yardımıyla kavrayacaksınız.» (28) Daima ezen ulus milliyetçiliği ile ezilen ulus milliyetçiliği, büyük ulus milliyetçiliği ile küçük ulus milliyetçiliğini birbirinden ayırmanın gerekliliğine işaret eden Lenin, doğu halkları sosyalistlerine şöyle sesleniyor: «Siz tarihi olarak kanıtlanmış ve doğmasına engel olamayacağınız burjuva milliyetçiliğine dayanacaksınız. (29) Küçük geri kalmış ülkelerin bugün artık küçük-tarım üretimi ve küçük-burjuva milli egoist önyargıları ve milli tecriti bildirdiğini önceden bildiğimiz halde, bu önyargıların gelişmiş ülkelerde kapitalizm ve emperyalizm yok olmadıkça geri kalmış ülkelerde ekonomik hayat temelden değişmedikçe kay-

bolmayacaklarında kavriyoruz.

«Bütün ülkelerin bilinçli komünist proleteryanının zorunlu görevi, ezilen ülkelerin ve halkların uzun yılların ezilmişliğinden doğan milliyetçi duygularına ihtiyatlı ve özel bir dikkatle yaklaşmaları zorunlu bir görevdir. Ayrıca bu güven-sizliklerin yok olmasını çabuklaştırmak için bazı imtiyazlarda (concessions) tanınması görevdir.» (30)

Lenin, dünyanın Sovyetler Birliğinin sınırlarında yarattığı tabloyu açıkça görüyordu. Hayallerle avunmak zamanı değildi; Birinci dünya savaşını tamamiyle kazanmış, diğer devletleride borçlandırma yoluyla kendine bağlayan ABD, bir takım imtiyazlar elde etmiş ve pençelerini Asya halklarının üzerine atmış savaş halinde olan Japonya ve İngiltere.

Lenin diyorki, «Emperyalizmin karakteristik barışı dünyayı büyük zenginlikleri yeni ve güçlü, orduların elinde bulunduran bir avuç ezen ulus ve çok büyük sayıda ezilen ulusa bölmüştür.» (31)

«Ezen uluslar ile ezilen uluslar arasındaki çelişki» III. Enternasyonalin II. kongresinin sömürge uluslar konusunda hazırladıkları tezlerin temelini oluşturuyor. Lenin dikkati çekiyor :

«... Biz bu çelişkiyi ikinci enternasyonalin ve burjuvazinin aksine ortaya çı-

karıyoruz. Emperyalizm çağında somut ekonomik olguları bütün sömürge ve ulusal sorunların çözümünde soyut bilgilerden değil, somut gerçeklerden hareketle meydana çıkarmak, proleterya ve komünist enternasyonal için özellikle önemlidir.»

Emperyalist güçlerin asırlar boyu süren sömürgeci politikalarının sömürge halkın emekçi yığınlarında, muhakkak praleteryasıda dahil olmak üzere ezen ulusa karşı kin ve güvensizlik yaratması doğaldır. «1914-1919'da sosyalist şeflerin (!) «vatan savunması» teraneleri altında sömürgeleri sömüren burjuvazinin yararına, çıkarları doğrultusunda çalışmışlardır. Ve bu sosyal sövenler ihanetleriyle ezilen halkların tamamıyla haklı güvensizliklerini artırmışlardır.» (32) Küçük burjuva demokrasisi kapitalizmin tek temsilcisi sosyal demokrasi ile temsil ediliyor. «Çünkü halâ kapitalizm nüfuzunu, emperyalizm tarafından dağıtılan imtiyazlara küçük-burjuva yaşantılarını patlayacak bir devrimle kaybetmekten korkan bir kısım işçi ve endüstri ticaret alanında çalışanlar üzerinde sürdürüyor.» (33) Lenin, kavrayıcı analizinin sonuçlarını çıkarıyor ve açıkça suçluyor. «Bu dar kafalı medeni beyler, sömürge ve yarı bağımlı ülkelerdeki bi rmilyardan çok insanın ha-

yasızca yağmalanmaları, açlığı, şiddetli aşağılanması, görülmemiş derecede sömürülmesi ve bütün bunları sineye çekmelerini «doğal» sanıyorlar. Bu tür uygulamalara; medeni beylerin serbestçe, demokratikçe, parlamenterce», emperyalist yağmanın dün Almanya ve İngiltere, yarın Amerika ile Japonya (İngiltere ve Fransa'nın bu veya şu kampa katılmalarıyla) pasifçe veya milyonlarca insanın katledilmesi pahasına katlanılmalıdır.» (34)

Gorki'ye yazdığı son yazılarından birinde Lenin, şunları kaydediyor :

«Mücadelenin tek çıkar yolu dünyanın Çin, Hindistan, Rusya gibi büyük çoğunluğun sonuçta yaptığına bağlıdır. Ve bir kaç yıldan beri bu halk çoğunluğu inanılmaz bir hızla bağımsızlık mücadelerine katılıyorlar. Dünya ölçüsünde mücadelenin sonuna gelince bundan herhangi bir kuşku duyulmayacaktır. Bu anlamda sosyalizmin kesin ve tam olarak zaferi sağlanmış bulunmaktadır.» (35)

Lenin çağımıza ve son yarım yüzyıla damgasını vuran bu sonuçların sömürgeci güçler tarafından beslenen Avrupa sosyal demokrasisi tarafından tartışılacağını biliyordu ve Avrupa'da, Amerika'da, »proleteryanın devrimci güçlerinin mücadlesinden» ders çıkarma çüreti olanlara samimiyetle cevap vermeye çalışıyordu. (36)

Yapılacak tek şey burjuvaziye, sömürgelerdeki insanlara savaşmayı öğrettiği için teşekkür etmektir. Bu gerçekten yararlıdır. Ve burjuvaziye içten teşekkür ediyoruz. (diyor öfkeyle Lenin.) İç-savaş deneyi ile devrimci heyecanı güçlü kıldığı oranda güçlü bir iç kale yaratıldı.»

Emperyalist müdahale Rus işçi ve köylülerini ezeceğine onları dahada güçlendirdi.

Nihayet Lenin'in iç savaş yıllarında komünistlerin, eski Türkistan imparatorluğu gibi geri kalmış bölgelerde çalışmalarını inceleyerek; eğer, sosyalist hükümetler tüm olanaklarıyla bu geri kalmış bölgelere yardım ederlerse geri kalmış halklar, kapitalizmi atlayarak sosyalizme yönelebilirler.

Frederik Engels'in Karl Kautsky'e yazdığı mektubun üzerinden kırk yıl geçmişti. Bu yıllar zarfında bilimsel sosyalizmin kurucularının inceleyemedikleri emperyalist çağın gerçekleri dünya devrimci hareketinin önüne açıldı. Lenin anladığı, tarihi yaratan yüz milyonlarca insan, Ekim devrimiyle müdahaleci güçler üzerinde kızıldunun zaferi ve SSCB gibi geniş bir ülkede sosyalizmin kuruluşunu gerçekleştirmeye bağlıdır. Ölümünden iki yıl önce muzafferane haykırdı: «Şimdi ha-

reketeye geçen uyanan çoğunluktur. «Çok güçlü devlet» bu uyanışı durduramayacaktır.» (37)

- (2) — «La question des nationalités ou de l'autonomie» Tom 36, p. 644
- (2) — Karl Marx, Friedrich Engels, Du socialisme p. 323
- (3) — «La guerre et la révolution» publié le 23 avril 1929'da la Pravda
- (4) — «Les destinées historiques de la doctrine de Karl Marx» p. 80
- (5) — «Karl Marx» Friedrich Engels P. 316-321
- (6) — Du droit des nations à disposer d'elles mêmes» Tome 20 p. 422-423
- (7) — «La lutte des partis en Chine» Pravda numero 100, 3 mai (16) 1913
- (8) — «Les matières inflammables de la politique mondiale Tome 15, p. 195-196
- (9) — «La signification sociale des victoires serbo-bulgares» Pravda N. 162
- (10) — «Les événements, Balkans et Perse» Tome 15, p. 236
- (11) — «Le congrès socialiste International de Stuttgart» Tome 13, p. 76-77
- (12) — «Bilan d'une discussion sur le droit des nations» Tome 22, p. 373
- (13) — «La question de la paix» Tome 21, p. 302

- (14) — «Bilan d'une discussion sur le droit des nations» ed. it. p. 369
- (15) — «Ile Congrès de l'Internationale Communiste» Tome 31, p. 252
- (16) — «Bilan d'une discussion sur le droit des nations» ed. cit., p. 386
- (17) — «La révolution socialiste et le droit des nations» Tome 22, p. 158
- (18) — «Bilan d'une discussion sur le droit des nations» ed. cit. p. 386
- (19) — «La révolution socialiste et le droit des nations» ed. cit p. 164-165
- (20) — «A propos du mot d'ordre des Etats-Unis d'Europe» Tome 21, p. 355
- (21) — «Contribution pour l'histoire d'une paix malheureuse» Tome 26 p. 462
- (22) — «Lettre aux ouvriers et aux paysans d'Ukraine» Tome 30, p. 304
- (23) — «Ibid.», p. 304-305
- (24) — «La question des nationalités ou de l'Autonomie» Tome 36, p. 624
- (25) — «Ebauche des theses sur la question nationale» Tome 31, p. 149-150
- (26) — «Rapport présenté au Ile Congrès de Russie des Organisations Communistes Des peuples d'Orient» Tome 30, p. 159
- (27) — «Ibid» p. 151-152
- (28) — Ibid p. 160
- (29) — Ibid p. 161
- (30) — «Ebauche des theses sur la ques-

tion nationale» ed. cit., p. 152

- (31) — «Rapport de la Commission Nationale et Coloniale» Tome 31, p. 247
- (32) — «Ebauche des thèses sur la question nationale» ed. cit., p. 151
- (33) — «Theses sur la rapport sur la tactique du PCR présentée au IIIe Congrès de l'Internationale Communiste» Tome 32, p. 484
- (34) — Pour le dixième anniversaire de la Pravda» Tome 33, p. 355-356
- (35) — «Mieux vaut moins, mais mieux» Tome 33, p. 515
- (36) — «Pour le dixième anniversaire de la Pravda» ed. cit., p. 357-358
- (37) — Ibid p. 356

Bu yazı «Triconental» dergisinin Mart - Nisan 1970 tarihli 17. sayısından çevrilmiştir.

GİRİŞ

İlk bakışta, Şeyh Said üzerine çok şey söylen-
diğini görüyoruz. Ancak hareketin, objektif
olarak enine-boyuna tartışıldığını, incelendiğini
kabul etmek mümkün değildir. Daha doğrusu
birçok bakımdan sakat olan bir muhakemenin,
sonucu oldukça şüpheli olan hükümleri genel-
leştirilmiş, kabul edilmiş, savunularak sunul-
muştur. Bu muhakeme (yargılama) Şeyh Said'i
bir 'mürteci', hareketi de bir 'irtica' olarak mah-
kûm eden peşin bir hüküm ile işe başlamış ve
sonuç olarak da malum kararlarını vermiştir.
O günlerden bu yana bu ve benzeri sakatlıklara
dayanan saptırmalar ve yanıltmalar ile
Kürt milletini 'mürteci' bir millet olarak gör-
mek ve göstermek, tedavisi mümkün olmayan
müzmin bir hastalık olarak mikrop üreten ırk-

silahlı miting

çı-şoven rahime yerleşmiş, yerleştirilmiştir.

Günümüzde, Şeyh Said'in liderliği altında ve
1925'lerde cereyan eden hareketi incelemek ki-
milerine çok ters gelebilir. Abdülhamit jurnal-
cılığının 'öküz altında buzağı arayan' felsefesi-
ni beraberlerinde her tarafa taşıyarak bulaştı-
ran bir yanı muhbir, bir yanı demokrat sözde
devrimcilerden yaşadığımız toprakların, ne dü-
nünü, ne bugününü ve ne de içinde bulunduğu-
muz toplumsal yapıyı araştırmak zahmetine
katlanmadan geliştirilen programlar etrafında
oluşturulan akademik grupçuklara kadar uza-
nan irili-ufaklı politik elitlerin Şeyh Said'i ve
1925 hareketini nasıl değerlendirdikleri neye
göre değerlendirdikleri ve nereye ulaşmak is-
tedikleri başlı-başına bir merak konusudur. Bi-

ze göre herşey birbirine bağlıdır ve birşey bir bütün halinde (hazırlanışı, gelişmesi, oluşması ve uzantıları ile) ele alınarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmedeki ölçü ise, iktidarı elinde tutan hakim sınıfların, başka bir ifade ile devletin politikasına yön veren resmi görüşler değil, bizzat o şeyin (olgunun) kendisidir. Kaynaklandığı ve harekete geçirdiği potansiyelelin (içgücün) karakteridir. Hareketin hedefleridir. Sosyo/ekonomik yapının, politikaya yansımalarıdır. O ülkenin toplumun, milletin, halkın ya da en küçük ünitenin içinde bulunduğu somut durumdur. (v.b.) Bu araştırmalar, incelemeler bilginizi zenginleştireceği gibi, meselelerimize daha sağlıklı olarak yaklaşmamızı ve çözümlememizi de büyük ölçüde açacaktır. Şeyh Said'in liderliği altında patlak veren hareket bugün, -bize göre- bütün aktüalitesini ve bekaretini korumaktadır. Cereyan ettiği yıllardan elli yıl sonra bile böylesine taze bir merakla önümüzde durmasının nedeni hiç şüphesiz nazik bir dengenin nirengi noktalarından en önemlilerinden birisi olmasından ötürüdür. Öte yandan sunni olarak yaratılmak istenen 'irticai hareket' imajı beraberinde 'millici ve demokrat' karşı-imajı da taşımıştır. İncelememize başladığımız zaman «Piran'da patlayan silahın» «istiklal mahkemesi» nde nasıl susturulduğunu araştırmayı amaçlamıştık. Oysa, araştırmamız bizi 1922'lere götürdü. 1922'leri değerlendirebilmek için de Osmanlı İmparator-

luğunun bölüşülmesi sırası ve sonrasını incelemek gerekiyordu. Ancak böylece 1925 hareketini (bütünü ile olmasa bile, imkânlarımızın elverdiği ölçüde) değerlendirmek mümkün olacaktır.

Burada belirtmek istediğimiz bir mesele de şu:

Okuyucu dört-başı mamur, mükemmel bir inceleme ile karşı karşıya olduğu inancını taşımalıdır. Tam tersine, incelemeyi eleştirici bir gözle ele almalı ve bizi uyarıcı bilgilerini iletmekle, olayları belgelendirmekle, yanlışlarımızı belirlemekle kendisini yükümlü kılmalıdır. Bu, en azından bize çok daha geniş bir döküman üzerinde çalışma imkânı verecektir.

Okuyucu bu sayıda 1918 Mondros silah bırakışmasından sonraki olayların kısaca dökümünü bulacaktır.

GENEL OLARAK DURUM

Mondros Mütarekesinden (1918) sonra Osmanlı İmparatorluğu ordularını dağıtma kararına uydu ve imparatorluk bünyesi içinde bulunan halklar, kendi kaderleri ile başbaşa bırakıldılar.

31 Ekim 1918'den sonra, ordu, terhis işlemlerine girişti.

3 Kasım'da İngiliz emperyalistleri Musul'a girdiler. Ve İngiliz savaş gemileri İzmir Limanı'na demir attılar.

İstilacı batının donanmaları Çanakkale Boğazı'na yöneldiler. İstanbul işgal tehdidi ile karşıkarsıya bırakıldı.

Suriye cephesinde «Yıldırım Orduları Grubu» dağıtılarak grup komutanı Mustafa Kemal Paşa geri alındı.

Irak'ta Ali İhsan Paşa, emrindeki 6. Ordu'yu dağıtarak, erleri terhis etti.

Doğu cephesinden Kazım Karabekir Paşa geri çağırıldı.

İttihat ve Terakki'nin ileri gelenleri yurt dışına kaçtılar.

Ege limanlarının kontrolü (İzmit'ten Antalya'ya kadar) İtalyanlara verildi. Güneyde İskenderun - Mersin, Kuzeyde Batı Karadeniz limanlarına Fransızlar, Doğu Karadeniz limanlarına ise İngilizler girdiler.

Adana boşaltıldı.

Çoğunluğu Ermeni milislerinden oluşan Fransız birlikleri «Toros Tünelleri» nin işgaline giriştiler.

Paris Barış Görüşmeleri'nde İzmir, Yunanistan'a verildi.

Karadeniz Bölgesinde Rum-Pontus, Kuzey-Doğu Anadolu'da (Kürdistan ın bir bölümünü de içine almak üzere) Ermenistan kurulması çalışmalarına hız verildi.

Küçük bir toprak parçası üzerinde, hiç bir teminatı olmayan bir «Kürdistan» kurulması gündeme getirildi.

Özetleyecek olursak, Osmanlı İmparatorluğu'nun yayıldığı topraklar masa başlarında emperyalist-sömürgeci batılı devletlerin çıkarlarına göre bölüşülmekte ve bölüşüm, askeri işgaller ile eylem alanına kaydırılmaktaydı.

1. İNGİLİZLERİN BAŞ- EĞDİREMEDİKLERİ ADAM : ŞEYH MAHMUD

Osmanlıların Mondros Mütarekesinden sonra Irak'tan çekilmeleri sonucu Kürt halkı adına İngilizlerin egemenliğini tanımadığını bildirerek, Şeyh Mahmud silaha sarıldı. (19 Mayıs 1919)

İngilizler, Şeyh Mahmud'un, Büyük Zap nehri ile Şirvan arasındaki bölgede oluşturduğu fiili duruma ses etmediler. Bir süre sonra Sir Arnold Wilson isimli bir İngiliz Komiseri Şeyh Mahmud'u ziyaret etti. Şeyh, 50 Kürt ileri geleninin imzalarını taşıyan bir protokolu, İngiliz komiserine sundu. Bu protokol'da Şeyh Mahmud, özetle: «Kürtlerin barışçı yollardan kendi

kaderine bizzat sahip çıkmak, modern ve medeni bir toplum idaresi kurmak istediklerini ve Kürt halkının bunu istemeye hakkı bulunduğunu» ifade ediyordu.

Bir süre sonra sömürgeci alışkanlıkların verdiği şımarıklıkla Kürtlere karşı küstahça tavırlar içine giren bir İngiliz subayının, Kürt idareciler tarafından tutuklanması İngilizler için bir fırsat oldu. Çünkü, S. A. Wilson, Majestelerine iletlediği bir raporda «Kürtlere milli otonomi ya da tam bağımsızlık tanınması halinde, otoritenin (!) kurulamayacağından» söz ediyordu. Çünkü «coğrafi durum, stratejik ve zengin tabii kaynakların arzettiği önem dolayısıyla bölgenin sıkı bir kontrol altında tutulması» gerekmektedir. (1)

İngilizler, bu subayın tutuklanmasını bahane ederek, Şeyh Mahmud'un nüfuz alanını daraltmayı denediler. Şeyh Mahmud bu müdahaleye silahlı direnme ile karşılık verdi. İzmir sokaklarında gazeteci Hasan Tahsin Yunan işgaline karşı ilk mermiyi patlattığı günlerde, güney Kürdistan'a Şeyh Mahmudun önderliğinde örgütlenen Kürtler İngiliz sömürgeciliğine karşı Orta-doğu halklarının direnmesini simgeleyen ilk mermileri atıyorlardı. (2)

İngilizler, usta bir örgütleyici ve yaman bir sa-

(1) P. Rambout'dan zikreden; S. A. Şıvan: Kürt Millet Hareketleri ve Kürdistan İhtilali,

(2) Şeyh Mahmud'un mücadelesi İngiliz sömürgecilerine karşı

vaşçı olan Şeyh Mahmud'un önünde gerilediler. Kürt birlikleri Süleymaniye'ye girdiler. (27 Mayıs 1919). Ancak o günün en büyük sömürge imparatorluğu olan İngiliz emperyalistleri sömürgelerden getirdiği deneyleri ile bir avuç yurtsever Kürt militanı önünde kolay kolay gerilemeyi göze alamazdı. Nitekim, meşhur siyasetleri ile devreye girdiler. Ve Kürt milliyetçilerine karşı Arap gericilerini örgütlediler.

Ne Osmanlıların, ve ne de Safevilerin (İran) bir

idi. Ama durum Mustafa Kemal tarafından tamamen ters değerlendirilerek (Vesika 51) Şeyh Mahmud'a Ermenilere karşı mücadele önerisinde bulunuldu. Bu tez emperyalistlerin «böl ve yönet» politikasının Osmanlılar tarafından uygulanması idi. Bunun yanında Şeyh Mahmud'un mücadele alanında Kürt-Ermeni çelişkisi yoktu. Ayrıca Mustafa Kemal Mr. Nowill olayının etkisi ile «İngilizlerin muğfil telkinatının önüne geçilmesinin pek ziyade lazım olduğunu (Vesika 51) ifade ediyordu. İngilizlerin «müğfil telkinatı» ise Nutuk'tan anlaşılacağı kadarıyla İngiliz hegemonyası altında bir «Kürdistan» kurma çalışmaları idi. Oysa Şeyh Mahmud bizzat İngilizlere karşı silahlı bir mücadelenin önderi idi. Bu nedenle Mustafa Kemal'in değerlendirmesinde ciddi bir hesapsızlık vardır. Öte yandan bu mektubu (Vesika 51) Şeyh Mahmud'a ulaşıp ulaşmadığını da bilmiyoruz. Ulaşmış ise cevabı ne olmuştur, bunu da bilmiyoruz. Çünkü mektubun yazıldığı tarihten (13 Ağustos) çok önce (29 Temmuz) Şeyh yakalanarak Hindistan'a sürülmüştü. Bu konuya (Şeyh Mahmud konusuna) ilerde ayrıca döneceğiz.

türlü baş eğdiremedikleri Kürtlerin, İngiliz sömürgecilerine karşı inatla sürdürdükleri mücadelenin yanında, Arap gericileri emperyalist-sömürgeci İngilizlerin manda idaresine girmeye hazır dılar. Böylece iki mazlum halkı karşı karşıya getirmeyi beceren İngilizler, uçakların ve o günün en modern silahları ile donatılmış ve sömürgeler için özel olarak eğitilmiş orduları ile Kürtlere saldırdılar. Şeyh Mahmud «Bender Baziyan» da sıkıştırıldı. Şeyh yaralı olarak ele geçti. (9 Haziran 1919). İngiliz sömürge otoritesi Şeyh Mahmud'u İdama mahkum etti. (29 Temmuz 1919) Daha sonra bu ceza müebbet hapse çevrildi. Şeyh Mahmud, İngiliz sömürgesi Hindistan'a sürüldü.

II OSMANLI PAŞALARI ANADOLUDA

Mondros Mütarekesinden sonra kaderleri ile başbaşa kalan halklar, aydın unsurların etrafında çeşitli milli kuruluşlar oluşturuyorlardı. (3) Şeyh Mahmud'un İngilizlerle boğuştuğu günlerde, Süreya Kamuran Kahirede «Kürdistan Bağımsızlık Komitesi» ni oluştururken, Seyit Abdulkadir, Emin ve Kamuran Bedirhan kardeşler, Cemil Paşazadeler diğer Kürt aydınları ile beraber «Kürt Birliği» ni kurmakla meşguldüler.

Ve aynı günlerde Bandırma Vapuru «Üçüncü Ordu Müfettişi ve Damadı Hazreti Şehriyari Mustafa Kemal Paşa» yı Samsun kıyılarına indirmişti.

Mustafa Kemal'i, Erzurum'da (Yakup Şevki Paşa'nın komutasındaki 9. Ordu'nun lağvedilerek yerine kurulan 15. Kolordunun komutanı) Kazım Karabekir beklemektedir.

Öte yandan «Vilayati Şarkıye Müdafaai Hukuki Milliye Cemiyeti» nin Erzurum Şubesi ile «Trabzon Muhafazaı Hukuki Milliye Cemiyeti» nin ortak çabaları sonucu Erzurum'da bir kongre toplamaya çalışmaktadırlar. Adı geçen örgütler, Mustafa Kemal'in Amasya'da bulunduğu Haziran ayında, çeşitli illere haberler göndererek toplanacak olan kongreye «murahhas» göndermelerini sağlamak için çalışmalar yapmaktadırlar. (4)

Mustafa Kemal, Samsun'dan Havza üzeri Amasya'ya geçerken, Ankara'da XX. Kolordu komutanı olan Ali Fuat (Cebesoy) Paşa'yı da, 8 Haziran'da Ankara'ya gelen Rauf Bey'i (Orbay) ile beraber Amasya'ya ça-

(3) Koçgiri Halk Hareketi s. 27-33 v.d. Komal Yayınları 1975 Ankara.

(4) Nutuk, c.I, s. 46

(5) Cemal Kutay, Türkiye Hürriyet ve İstiklal Mücadeleleri Tarihi c. 19 s. 10848 v.d.

Sami N. Özerdim, Atatürk Devrimi Kronolojisi s. 24.

ğırır. Paşaların 13 Haziran'daki toplantıları «Amasya Tamimi» ile sonuçlandı. (21-22 Haziran 1919) (5)

Erzurum Kongresi 23 Temmuz'da toplanır.

Yaşlı bir üyenin kongreyi kısa bir konuşma ile açarak başkanlık divanına oturmasından bir süre sonra Mustafa Kemal, yaveri Cevat Abbas ve teğmen Zühtü ile beraber salona girer. Resmi üniformaları içinde kongreye girmesi bazı delegeler tarafından hoş karşılanmayınca kongreye bir süre ara verilir. Ve Mustafa Kemal Erzurum valisi Münir Bey'den aldığı söylenen sivil elbiseleri ile kongreye katılır. (6)

Mustafa Kemal oldukça sert geçen tartışmalardan sonra divan başkanlığına seçilir. Bir ara kongreye ancak seçilen delegelerin katılacağı sözkonusu olur. Fakat Kazım Karabekir'in müdahalesi ile Erzurum delegelerinden ikisi istifa ederek yerlerini Mustafa Kemal ve Rauf Orbay'a bırakarak meseleyi kapatırlar. (7)

ERZURUM'DA DİNCİ İDEOLOJİ

Mustafa Kemal kongreyi açış konuşmasında durumu genel çizgileri ile tesbit eder. Bu konuşmada: «İtilaf devletlerinin askeri kuvvetleri saltanatın taht yeri ve halifelüğün yüce merkezi olan İstanbulumuzu işgal ettiler. Gün geçtikçe artan bir şiddetle saltanat ve halifelüğün hakları hükümetin haysiyeti, milli izzeti nefsimiz tecavüz ve saldırılara uğradı. Niyazım şudur ki,

dilekleri gerçekleştirici Allah, en sevgili ve en seçkin peygamberi hürmetine bu mübarek vatanın sahibi ve koruyucusu ve İslam dininin ta kıyamet gününe kadar gönülden tutkun dileyicisi olan asil milletimizin ve saltanat ve halifelüğün yüksek makamını korusun. Yüce ve kutlu haklarımızı düşünmek ile vazifeli olan toplantımızı başarıya ulaştırsın. Amin!» (8) diyerek biter.

Kongre çalışmalarını 7 Ağustos 1919'da bitirir.

Aynı gün, Mustafa Kemal şu kısa konuşma ile kongreyi kapatır; «Muhterem Efendiler, milletimizin kurtuluş ümidi ile çırpındığı en heyecanlı bir zamanda fedakar ve saygıdeğer heyetiniz her türlü zorluklara katlanarak burada, Erzurum'da toplandı. Duygulu ve seçkin bir ruh ve pek sağlam bir iman ile vatan ve milletimizin kurtuluşuna ait esaslı kararları aldı. Bilhassa bütün cihana karşı milletimizin varlığını ve birliğini gösterdi. Tarih bu kongremizi şüphesiz az görülmüş ve büyük bir eser olarak yazacaktır. Saygıdeğer heyetinizin, seçkin arkadaşlarımla hakkımda gösterdikleri iç-

(6) Mahmut Goloğlu, Erzurum Kongresi, s. 83-84-85-162-169-181 (üzerinde değişik iddialar olan bu konu için ayrıca V. Cem Aşkun/Sivas Kongresi; M. Müfit Kansu/Ölümüne Kadar Atatürk'le; Ş. Süreya Aydemir Tek Adam c. 1-11; vb. gibi kitaplara bakılabilir)

(7) Mahmut Goloğlu, yagk. s. 65

(8) Yakın Tarihimiz c. 1, s. 61.

ten sevgi ve güvene buradan alenen teşekkür etmeyi bir borç sayarım. Kurtuluş yolu açan bu toplantımız sona ererken dilekleri gerçekleştirci Allahtan yardım ve doğru yolda rehberlik, peygamberimiz efendimizin başarılar saçan ruhlarından feyz ve şefaathı niyaz eder vatan ve milletimize ve sonsuzluğa kadar sürecek devletimize mutlu akibetler temenni ederim. (9)

Kongre bir heyeti temsiliye seçerek prensiplerini ve tüzüğünü tesbit eder. 24 Ağustos 1919'da Erzurum Valiliğine kuruluş resmen bildirilir.

Buna göre örgütün adı: «Şarki Anadolu Müdafaa Hukuk Cemiyeti» dir.

Yayınlanan «beyanname» ye göre Kongre-Rize, Gümüşhane Livaları ile Giresun ve Ordu kazalarını içine alan Trabzon Vilayeti, Elviyei Sıttı adı ile anılan Erzurum, Elazığ- Diyarbakır, Bitlis, Van, Sivas- illeri ile Canik Sancağı (Samsun) ve bölgedeki sair livaları hiç bir sebep ve bahane ile birbirinden ayrılması mümkün olmayan bir bütün sayar. Bu bütün Osmanlı Toplumunu meydana getirmektedir. Bölgedeki bütün müslüman unsurlar birbirlerine karşı fedakarlık göstermekle yükümlüdürler. Ve birbirlerinin ırksal ve sosyal bünyelerine saygılı özkardeştirler. (Madde 1)

Bunun yanında «Osmanlı vatanının bütünlüğü,

(9) Yakın Tarihimiz c. 1, s. 62-63.

milletin bağımsızlığı, saltanat ve hilafetin korunması esastır». Bu nedenle «milli kuvvetleri harekete geçirmek ve milli iradeyi hakim kılmak zorunludur» (Madde 2)

Her türlü işgal ve müdahale ise «Rumluk ve Ermenilik» olarak tanımlanır. Gayri-Müslimlere hiçbir surette imtiyaz verilmesi düşünülemez. (Madde 3)

Kongrenin tesbit ettiği, «Mevadı Esasiye» nin 6. maddesinin son fıkrası ise şöyledir: «Kongrece ittihaz edilen ve vıjdanı milliyeye mutabık olan mukarrerat ve esas aleyhinde kavlen, kalemen, fiilen herhangi bir şahıs veya kuvvet tarafından sui tesfirat ve telkinatta bulunduğu takdirde hareketi vakıa bütün manası ile millet ve vatana hiyanet ve cinayet telakki edilecektir.»

Erzurum Kongresi şüphesiz kontrolsüz sesler veren, değişik guruplardan -denilebilirki kişilerden- oluşmuştur. Bunlar zamanla birer birer ayrılarak ideolojik yapılarına uygun hareketler içinde yer alacaklardır. Örneğin ilk «Heyeti Temsiliye» üyesi Hacı Musa'yı Şeyh Said Hareketi içinde göreceğiz. Kongrenin toplanmasında en yoğun çalışmaları yapanlardan Trabzon Delegesi Ömer Fevzi bir milli mücadele düşmanı olarak yurt dışına kaçacaktır. Öte yandan «Hilafet ve saltanatın korunmasını» temel şart sayan ve buna karşı olmayı ihanet ve cinayet olarak belirleyen 6. mad-

denin bütün açıklığına rağmen Hilafet ve saltanat «lağvedilecektir»... Mustafa Kemal ile «Hamidiye Kahramanı» olarak kongrelerde idealize edilen Rauf Orbay ve Kongrelerini askeri dayanağı Kazım Karabekir ayrı kutuplarda yer alacaklardır. Kongreleri «bir kartal gibi kanatları altında» koruyan Kazım Karabekir adı bir sabotör gibi İzmirde yargılanacaktır. Mustafa Kemal ve bu dönemde harekete karşı olan İnönü, Fevzi Çakmak gibi arkadaşları (10) günümüze kadar ulaşan ırkçı-şoven, şiddet kanadı olarak iktidara geçerlerken, gene günümüze kadar ulaşan «komprador burjuvazinin» ağababaları olarak Kazım Karabekir ve arkadaşları liberal dinci eliti oluşturan ılımlı muhalefet kanadında yer alacaklardır.

Hilafet ve Saltanatın lağvı elbetteki çağdaş ve gerçekli girişimlerdir. Ne var ki gene bu beyannamede özellikle belirtilen «Müslüman unsurların birbirlerine karşı ırksal ve sosyal bünyelerine saygılı davranmaları» ilkesi de hiç ciddiye alınmamış ve Kürtler üzerinde kıyasıya uygulanmıştır. Ve günümüze kadar gelen ırkçı-şoven asimilasyon eyleminin tohumları bu uygulamalarla kristalleşmiştir. Türkiye tarihinde «milli katliamlar» olarak yer alan «Jenosit» ler de gene bu uygulamaların doğal birer uzantısı olmuşlardır.

Mustafa Kemal 1 Kasım 1922 yılında Meclisi açarken, artık Erzurum Kongresinde tesbit edilen ilkeler

«Osmanlı Vatanının bütünlüğü, İslam unsurların birbirlerinin ırksal ve sosyal -yani milli- durumlarına karşı saygılı özkardeş olmaları yönündeki ilkeler - tarih içinde erimeye terk edilmiş, inkar edilen ilkeler durumdadırlar. Çünkü kurulan devlet «Bir Türk devleti idi. Bu miras «Cihangir Cengizlerden, Hülagü Hanlardan» devralınmıştı. «Orta-Asya'da devlet üstüne devlet kurmuş olan Türkler, daha batıda İran Selçuklularını doğuda ise Rum Selçuklularını adı altında pek büyük ve pek medeni devletler kurmuşlardı. (..) Binlerce yıldan beri İstiklal mevhumunun aslı unsuru olan Türkler ... bir Cengiz, bir Selçuk, bir Osmanlı Devleti'ni kuran ve bunların hepsini olaylar içinde deneyen Türk milleti, bu defa doğrudan doğruya kendi nam ve sifa

(10) Başta Mustafa Kemal olmak üzere 'Heyeti Temsiliye' üyelerini yakalamak ve hareketi engellemek için padişah tarafından görevlendirilen Fevzi Çakmak, Kâzım Karabekir'e şunları söylemektedir; «Yegâne dayanağı sen olan Mustafa Kemal Paşa muhteristir. Maksudı, hükümet şeklini değiştirip, diktatör olmaktır. Bu zatın milletin başına bela getireceğini seni seven bütün arkadaşlarımız ve ben yakinen biliyoruz. Ali Fuat Paşa da muhterisin biridir. En itibar ettiğin İsmet de aynı fikirdedir. Ve benim gibi o da seni ikâz etmek fikrindedir. Bunların hiçbir kuvveti olmadığı halde sen bunlara kuvvet veriyorsun. Atının vahim vaziyetlerinde omuzlarına büyük mesuliyet alıyorsun. Kendisinin İstanbul'a celbine sen mani oluyorsun. Buna zahir olma». (Yakın Tarihimiz, cilt - 4, sahife : 327)

tında yeni bir devlet kurarak bütün felaketlerin karşısında sahibi olduğu kuvvet ve kudretle yerini almıştır.» (11)

Gerçi, Mustafa Kemal Ankara'ya ilk gelişinde Meclis binası önünde toplanan halka «milletimiz ufak bir aşiretten, anavatanda müstakil bir devlet tesis ettikten sonra (..) bunu, bu imparatorluğu altıyüz sene den beri kemali şevket ve azametle idare etti» demiştir (12) ama 1919'lar bir hayli geridedir, şimdi 1922 deyiz, artık Meclisi Mebusan'ın ideolojisi geçerli olmalıdır. Ve Mustafa Kemal şunları söylemektedir : «Osmanoğulları zorla, Türk milletinin hakimiyet ve saltanatına el koymuşlardı; bu tasallutlarını altı asırdan beri idame eylemişlerdi. Şimdi de Türk milleti bu mütevizlerin hadlerini ihtar ederek hakimiyet ve saltanatını isyat ederek kendi eline bil fiil almış bulunuyor» (13)

Kabul etmek gerekir ki, Mustafa Kemal, Erzurum'da «Memaliki Osmaniyeyi, Hilafet ve Saltanatı» coşkunlukla savunmuştur. Gerçi 15 - 20 Ekim 1927'de CHP'nin ikinci kurultayında verdiği tarihi nutkunda «Osmanlı Devleti, O'nun istiklali, padişah, halife, hükümet.. bunlar hepsi delilleri kalmamış bir takım manasız sözlerden ibaretti» diyecektir ama, bu iddianın kongreler sırası ve sonrasında en ufak bir belirtisi bile yoktur. Öte yandan Mustafa Kemal son tahlilde bir Osmanlı paşasıdır ve «Osmanlı vatanının bölünmesi,

hilafet ve saltanatın esaret altında tutulması» karşısında samimi olarak duygulanmaktadır.

Ancak Jön-Türkler'in, daha sonra İttihatçıların geliştirdikleri «Türkçülük akımlarından» olabildiğince etkilendiği için «Anasırı İslamiye» nin fakat özellikle «Kürt unsurun» ırksal ve sosyal durumlarını geliştirmeleri konusunda verilen sözler, alınan kararlar bire-taktik girişimlerdir. Ve samimiyetle ele alındığını kanıtlayacak herhangi bir belge yoktur. Kaldı ki Şeyh Sa'id hareketine bulaşan «hilafetçilik» eğiliminin köklerinde Mustafa Kemal'in, Heyeti Temsilîyelerin ve bazı propaganda gurupları ile idarecilerin ektiği tohumlar yatmaktadır.

«BÖL VE YÖNET» POLİTİKASI VE İRKÇİ İMHA

Özellikle birinci dünya savaşından sonra Balkanlardan dalga dalga yayılarak Osmanlı tebaasını kuşatan mililyetçi akımların, hilafet ve saltanatın türlü manevralarla bir arada tutmaya çabaladığı halklara sıçramaması düşünülemezdi. Nitekim bir yandan dış etkenlerin emperyalizm, sömürgecilik v.b., bir yan-

(11) Yakın Tarihimiz, c. d., s. 319-320

(12) Nutuk, c. 3., s. 1182

(13) Nutuk c. 2., s. 690-691

dan da iç dinamiklerin değişen ve gelişen üretim ilişkilerinin ve üretim güçlerinin yarattığı potansiyelin v.b. politik ve ekonomik alanda yansıması, halkların -uluslaşma sürecinde-kristalleşen talepleri olarak vücut bulmaktadır.

Özellikle Ermeniler ve Kürtlerin yaşadıkları bölge, gerek yer-altı ve yer-üstü zenginlikleri ve gerekse (bir yandan Sovyetlerin sınırdaşı, bir yandan da İngiliz emperyalizminin petrol alanlarını, sömürgelerini kontrol edeceği yolların geçiş noktası olması hesabıyla) stratejik önem taşımasından ötürü keskin çelişmelerin nirengi noktasını oluşturuyordu. Bu nedenle de emperyalist oligarşinin kurtlar sofrasında Ermeniler ve Kürtler üzerine alçakça planlar kurulmaktadır. Ve emperyalist-sömürgeci politika bütün ustalığını ortaya koyarak bu ulusları adım adım ebedi bir köleliğe doğru itelemektedir.

Osmanlı despotizminin kısıvrak dolandığı bu milletlerin öncü müfrezeleri olarak aydınlar daha yirminci yüzyılın ilk yıllarından itibaren milli taleplere yönelen, millî talepler etrafında kitleleri politize etmeyi amaçlayan örgütler etrafında toplanmaya başlamışlardı. Fakat hiç şüphesiz bu milî öz burjuva anlayışının değer duyguları ve yargıları ile beslenmektedir. Fakat henüz kimliğini kazanamamıştır ve oldukça bulanıktır. Bu nedenle de dünyayı yeteri kadar kavraya-

mamakta, emperyalizmin kurtlar sofrasındaki hesaplarını bilinçli olarak değerlendirememektedir. Kristalleşmiş program hedefleri yoktur. Tek slogan zulme karşı başkaldırmayı getirmektedir.

Bunun sonucu olarak Kürtler için bağımsızlık talebi, Osmanlı despotluğunun sınırları içinde hareket eder. (nasıl ki Türk İstiklal Harbi, Osmanlı Vatanının Hilafet ve Saltanatın kurtarılması sınırları içinde hareket etmişse... Osmanlı paşaları ile mütegalibe, tefeci tüccar eşraf ve feodal birimlerin - ve benzeri sınıf ve tabakaların - yönetmesinin, tabii bir sonucu olarak emperyalist - sömürgeci otoritenin yönlendirdiği bu hareketin hedefi, üzerinde yaşanan toprakları ve bu toprakları yöneten mekanizmayı korumaktır. Mekanizmanın komuta noktaları padişahattan kademe kademe inen ve aşiret reislerinde düğümlenen feodal zincir üzerinde yer almaktadır. Dolayısıyla «gavura karşı ve-rilecek cihat» bu unsurlara dayanır. Bu unsurlar da bünyelerinde diyalektik olarak kapitalist üretim biçiminin tohumlarını taşırlar. Sonuç olarak kazanılan zafetin karakteri bu sınıf ve tabakaların damgasını taşıyacaktır. Ne var ki, Dünya konjoktürü içinde ülkenin aldığı yer ve ülkenin içinde bulunduğu üretim biçiminin niteliği itibarı ile bu kapitalistleşme açılımı hiç bir zaman kendi iç dinamiklerinin ürünleri üzerine oturamayacaktır. Biçimsel batılılaşma girişimlerinin yanı sıra

ra, ülke, bütünü ile emperyalist - sömürgeci blokun manyetik alanında, ona bağımlı; az gelişmiş, gelişmesi-ne fırsat verilmemiş bir nitelik kazanacaktır.)

Kürt aydınlarının da görüş ufukları -nicelik olarak- bundan pek farklı değildir. (1900 v.d). Özellikle on-dokuzuncu yüzyıldan bu yana ardı arkası kesilmeyen, Kürt hareketlerinin belirgin bir programı yoktur. Milli hedeflerin karakteri yeterli açıklıkta değildir. Bütün mesele Osmanlı ve İran sultasına karşı Kürtlerin dağı-nak birimlerde **varlık** tezidir. Daha açık bir ifade ile is-tilacıların barbarlığına karşı topyekun direnme, baş eğmemedir.

Bu açıdan değerlendirildiği zaman, denilebilir ki, **Kürdistan tarihi, Kürt toplumunun var olması müca-çeleleri tarihidir.**

Kürtler üzerinde öylesine vahşi bir imha eyle-mi vardır ki, bu zulüm bir arada yaşayan halkların karşılıklı dayanışmasının asgari ölçülerini de çiğneye-rek, bir halkı (Kürt halkını) katletmeye yönelmiştir. Moltke şunları yazıyor: «Kanlı yaralar içinde erkekler ve kadınlar, memedekilerden itibaren her yaşta çocuk-lar, kesik başlar ve kulaklar.. Bunların hepsi, getirene 50-100 kuruşluk bir bahşişle ödeniyordu» (14).

Yorga ise şunları anlatıyor : «Bastırma hareketi sırasında asilerden ve asilerin hükmü altında bulunan halktan onbeşbin kişi öldürüldü. Ya da yaralandı. Yaş-

lı, kadın ve çocuklarda dahil dörtbin kişi köle olarak götürüldü. Altıbin aile birden kaldırılarak Diyarbakır yakınlarına yerleştirildi. Osmanlı başkomutanı, kesil-miş Kürt kellesi getirene 200 kuruş, kesilmiş el ve ayak getirene 100 kuruş verileceğini ilan etti.» (15)

Bu nedenle Kürdistan'daki feodal özerk ünitelerin, merkezi devlete karşı kendi çıkarlarını korumak ya da yeni çıkarlar elde etmek için giriştikleri hareketler, milli niteliği de her zaman beraberlerinde taşımışlar-dır. Ancak bu milli nitelik Osmanlıları ve Safevileri (İran) Kürdistan'dan atmak gibi genel ve seyyal bir ni-telik taşır. Bu seyyaliyet hareketlerin sosyal bir içerik yani üretim biçiminin köklerine saldıran özler taşıma-malarının bir sonucudur. Gerçi Cizre Emiri Bedirhan, kendi bölgesindeki özerk yönetimi, «çocuk elinde altın-la dolaşır» dedirtecek kadar sağlıklı bir sosyal bünye-ye kavuşturacaktır ama, bu hareketlerin tümüne ege-men olacak sistematik bir yöntemin değil, Bedirhan Pa-va'nın kişisel yetenekleri ve bölge halkı üzerindeki et-kinliğinin bir sonucudur. Öte yandan Osmanlı'ların bir türlü başedemedikleri Bedirhan'ı (daha sonra aynı ta-leplerle Osmanlıya başkaldıracak olan) - yeğeni Yez-

(14) F. H. Moltke; Türkiye Mektupları, s. 192 (Remzi Kitabevi)

(15) Türkiye İhtilâlcı İşçi Köylü Partisi/Savunma s. 351-352

(Aydınlık Yay.)

dan, hareketi içerden bölerek yapacaktır. Çünkü, aşiretler, tarikatlar, Osmanlıların ve İranlıların imtiyazlar tanıyarak arkaladıkları küçük feodal üniteler olarak darmadağın bir sosyal yapı halinde bulunan Kürdistan, milli bütünlüğe yönelen her harekette insafsızca ezilmiştir. Ve Kürtler üzerinde köleleştirme eylemlerinin ardı arkası kesilmemiştir. Bu eylemler kanlı direnmelerle geri püskürtülmüş, tek tek birimler zaman zaman bütünleşerek otoriteye topluca karşı koymuşlar ve otorite hiçbir zaman Kürdistan'da gerekli boyutlara ulaşamamıştır ama, Kürdistan'ın jeo-politik bütünlüğü, **politik bütünleşmeye** bir türlü ulaşamamıştır. Bunun sebepleri Osmanlı ve Safevi gibi iki despot hanedan devletin politik ekonomik çıkarları uğruna giriştikleri istila ve ilhak eylemleri olduğu kadar yukarıda sözü ettiğimiz parçalanmış sosyo-politik organizasyonun yapısal karakterindeki küçük beyliklerin, tarikat alanlarının feodal ünitelerin dar görüşlülükleri, nedeniyle milli bir bütünlüğe, **birliğe** gidememelerinde derin izleri vardır. Ondokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru Kürdistan tarihinin Osmanlılara ve İran'a yönelen ilk büyük kapsamlı hareketi olan Ubeydullah Nehri hareketi de sağlıklı bir örgütlemeye gidemediğinden iki **hanedan devlet sultanın** ortak saldırılarıyla dağıtılmıştır. (16)

İşte Kürt aydınları 20. yüzyılın ilk yarlarından iti-

baren, giriştikleri örgütlenme hareketlerinde bu tarihin **mirasçılarıydılar**. Kürtler üzerindeki, zalim, kıyııcı, düzenbaz politikaya karşı «Kürdistan'dan defolun!» diyebileceğimiz slogan bu kadroların tabii sloganı olmak durumundaydı. Ve böyle oldu. Ancak bu sloganın sınırları ve içeriği o günlerin şartlarında **programlaştıramamıştır**. Zaten bu kadro, özellikle köklü ailelerden gelmektedir. Paşazadedirler, prenstirler. Varlıklı eşraf çocuklarıdır. Bu nedenle okuma imkânına sahip olmuşlardır. Fakat modern anlamda yani kendi sömürü alanında yabancı isteme anlamında milliyetçi değildirler, ya da en azından bu **güç** henüz bilinç üstüne çıkararak kristalleşmemiştir. Bu milliyetçilik, bütün tarihi, kana ateşe boğulan; zulmün, katliamın akıl almaz boyutlara ulaştığı toprakları ve bu topraklar üzerinde yaşayan insanları istilacılardan temizlemek gibi bir duygudan kaynaklanan milliyetçiliktir. Bu nedenle de örgütlerin karakterini ve program hedeflerini modernize edecek derecede yeterli ön şartlara sahip olamamıştır. Kaldı ki, bu milliyetçi aydınlar-siyasal bilinç götürecekları bir toplum tabanına sahip olamamak şanssızlığı ile karşı karşıyadırlar. Üstelik bu toplum (Kürt toplumu) sınıfsal yapı yönündende fukaradır.

(16) Halfin, 19. Yüzyılda Kürdistan Üzerinde Mücadeleler, Komal Yayınları 1976.

Geniş yığınlar mistik değerlerin pederşahi ilişkilerin cenderesi içindedirler. İşçi sınıfı yok denecek kadar azdır. Bu (çok az) proleterleşmiş unsurlar da lumpen bir yozlaşma ortamındadırlar. Mililyetçilik akımının **tabii tabanı** olan küçük-burjuvazi, -orta sınıf- karakterini belirleyen niteliklerine sahip değildir. Cılız bir tüccar kalabalığı, ticaret burjuvazisinin sınıfsal bilincini taşımamaktadırlar. Çözülen, çürümeye doğru yol alan feodal toplum yapısında, mililyetçilik hareketinin **asıl sahibi olan burjuvazi** ise ortada yoktur. Bunun yerine Birinci Dünya Savaşı'nın ateşe bulduğu ortamda panik içinde bulunan ve kendi telaşına düşen irili ufaklı aşiret birimleri, feodal üniteler ve benzerleri yerleşme alanlarında yaygındır. Buna, bir de, müslümanlık ögesini, hilafet kurumunun **kıskıvrak yakaladığı** fanatik ilişkileri katarsak mazlum bir milletin **kaderinin** ana çizgilerini belirlemiş oluruz...

Bu karmaşa içinde Kürt miliyetçiliği ruşeym halindedir. Gerçek kimliği henüz bulanıktır. Bağımsızlık sloganının ne ulusal ne de sınıfsal karakteri program hedeflerini belirlememiştir.

Denilebilirki Mondros silah bırakışması Kürt millet hareketini (ulusçuluk) işte bu dar boğazda yakalamıştır. Osmanlı paşaları, feodal birimler ile eşraf ve mütegalibeden oluşan **heyeti temsiliyenin** ideologları da ruşeym halinde hareket eden bu milliyetçiliği hila-

fet ve saltanat adına Padişah efendilerini (!) esaret altından kurtarmak adına boğazlamak için, çabalamışlardır.

KÜRT MİLLİYETÇİLİĞİ- NE KARŞI HİLAFETÇİ, SALTANATÇI OSMANLI İDEOLOJİSİ

İstiklal harbinin ideologları başta Mustafa Kemal olmak üzere Kürt aydınları tarafından geliştirilen «Bağımsız Kürdistan» tezlerine şiddetle karşı durdular. Ve **ustalıkla** sindirme yolları aradılar. Seçilen yol yukarıda vurguladığımız gibi «Osmanlı vatanının bütünlüğü hilafet ve saltanatın» korunması yönündedir. Ve bu yönüyle de **gerici bir karşıkoymadır**. En azından geniş yığınlar **fanatik değerlere** sahip çıkmaya zorlanmaktadır.

Erzurum Kongresinde karar altına alınan «Anasırı İslâmiyye'nin yekdiğerinden ayrılmaz bir bütün olduğu» tezi Kürt milliyetçiliğine yönelen en etkili sindirme silahıdır.

«Anasırı İslamiye» Mustafa Kemal'e göre «Kürt, Türk, Laz, Çerkez»-dir. (17) Ancak ne Lazların ve ne de Çerkezlerin savaş sonrasında ciddi sayılabilecek milli talepleri olmamıştır. Ayrıca tarihi süreç içinde ne

(17) Atatürk'ün Söylev ve demeçleri c. 1 s. 73

Lazların ve ne de Çerkezlerin üzerinde jenosit uygulaması yoktur. Bu nedenle «Anasırı islamiyenin, hilafet ve saltanatın korunması» sloganıyla milli potansiyelin kaynaklandığı meselelerden kopartılan ve demokratik talepleri köreltilmek istenen toplum, Kürt toplumdur.

Erzurum kongresinden daha sonra, Amasya protokollerinde de bu konu enine boyuna hesaplanmış ve «Osmanlı Devletinin tasavvur ve kabul edilen hududu Kürtler ve Türklerle meskûn olan araziyi ihtiva ettiğinden Kürtlerin Osmanlı camiasından ayrılması imkânsızlığı» iddia edilerek, Kürtlerin serbestçe gelişmelerinin temini için ırki ve içtimai varlıklarının aynen kabul edildiği, ilan edilmişti. Bunun amacı ise «yabancıların propaganda yapmalarını önlemek» olarak tesbit edilmiştir. (18)

Erzurum kongresinde bundan, bir adım geridedirler. Beyanname metnine «Kürt» kelimesi sokulmamıştır. Fakat Mustafa Kemal birinci dünya savaşı sırasında görev yaptığı Diyarbakır'da iken tanıdığı ve toplum üzerindeki etkinliklerine yakından şahit olduğu Kürt aşiret reislerine Şeyhlere ve Ağalara oldukça saygılı olarak haberler göndermiş ve kongreye katılmayan Mutkili Hacı Musa Beyi, Sadullah Ağa'yı ve benzerle-

(18) Faik Raşit Unat/Amasya Protokolleri (DDKO Dava Dosyasından)

rini heyet-i temsiliyeye seçtirmişti. Hemen arkasından şu mektubu yazmıştı.

Vesika, 47.

Erzurum, 10.8.1919

Mutkide Aşiret Reisi Hacı Musa Beye
Muhterem Efendim,

İkinci Ordu Kumandanlığında bulunduğum esnada ve pek ciddi ahval içinde aramızda hâsıl olan revabıtı kalbiyenin kıymettar hâtıratı mahfuz kalmıştır. Zatı âlilerinin minelkadim devlet ve millet ve vatan uğrunda fedakârlığınız, bergüzide hidematınız, bütün erbabi hamiyetin tahtı takdir ve tahsinindedir. Bu meyanda ahiren Bitlisin istirdadında orduya fiilen yaptığınız muavenetin kıymeti, Mutki muntakasının düşmana karşı temininde ibraz buyurduğunuz gayret ve meşainin ehemmiyeti, her zaman ilsanı takdir ve şükranla yadedilmektedir. Bu kadar fedakârlıklarımızın neticesinde bihikmetillâhitealâ düşmanlarımızla yapmağa mecbur kaldığımız mütareke ahkâmının hiç olmazsa bihakkin hüsnü tatbikiyle istiklâl ve istikbali millimizin serbestisini ümit ederken maalesef düşmanlarımızın bugün devlet ve milletimize karşı pek hainane bir vaziyet alarak memleketimizi tamamen parçalamak, âlemi islâm için asırlardanberi kanlarını isar eden milletimizin hakkı hâkimiyet ve istiklâlini elinden alarak köle mevkiine düşürmek için çalıştıkları, ecdadımızın bıraktığı anavatanda Ermenistan yapmaya uğraştıkları pek aşikâr olarak görünüyor. Pek büyük telehhüflerle karşılanacak ahvali denaetkâranedendir ki, milletin kuvvetine istinat, âmâline tevfiği harekât etmeği vazifei vataniye ve hakikiye bilmesi lâzım gelen İstanbuldaki hükümeti merkeziye de tamamiyle aczû meskenet içerisinde inanı idaresini tesrifatı önünde seffuru ettiği düşmanlarımızı bırakıyor. Senelerden beri cihana fedakarlık dersleri

vermiş, harikalar göstermiş olan pek namuskâr ve faziletkâr milletimiz, bu iktidarsız ellerde pek yakında ne derece vahim akibetlere duçar olacağını idrak ve teşakkun ederek gezdiğim yerlerde hukukunun mühafaza, vatanlarının müdafaası yolunda müdafaai milliye cemiyetleri teşkili suretiyle bihakkın çalıştıklarını büyük bir fahrî şükran ile gördüm. İşte bu ahval ve şerait içinde asker olarak mukayyeden çalışmaktan ziyade sinei millette vatandaşlarımla beraber bir ferdi millet olarak memleketimin saadet ve istiklâline hâdim olmayı, şeref ve haysiyeti için ölünceye kadar çalışmayı daha faydeli görerek âşık olduğum askerlikten istifa ettim. Bittabi bu mesai vataniyede zatiâllileri gibi pek kıymettar vatandaşlarımla muavenet ve şürekaret buyuracaklarına itimadı tammım vardır.

Arzettiğim müteaddit müdafaai cemiyetlerinin iştirakiyle milleti birleştirmek ve hayatımıza kasdetmek isteyen düşmanlarımızı karşı kuvvetli bulundurmaya maksadiyle Erzurumda bir Kongre akdedilmiştir. Müzakerat ve mukarreratı hakkında Celâl Bey biraderimiz tafsilât ita edeceğinden bu hususta tatvili kelâmı zait görüyorum. Ancak şu kadarını arz edeyim, bihakkın milletimizin istiklâli ve vatanımızın tamamıyeti yolunda hâsıl olan ittifakı, hariç ve dahile karşı temsil maksadiyle Kongrece bir Heyeti Temsiliye intihap ve kabul edildi. Zatiâliniz de Kongrenin ârayı umumiyesiyle müttefikan bu Heyeti Temsiliye âzalığına intihap buyuruldu. Sanaverleri de bu meyanda bulunduğum gibi Bahriye Nazırı esbakı, Hamidiye kahramanı Rauf Beyefendi biraderimiz de beraberdir. Vatanımızın hâlâs ve saadeti için ele vererek çalışacak bir zemin zaman hâsıl olduğundan dolayı cidden pek büyük memnuniyet hissetmekteyim. Celâl Bey biraderimizin zatiâlinize getireceği nimname mucibince tarafı âlilerinden teşkilâta germi verilerek hiçbir tarafın ve kimsenin müdahale ve mümanaatına müsaade buyurulmasının ve mukaddes

maksadı millinin temini yolunda müzahir olacağını ümit ve kabul etmekte olduğum hükümeti mülkiye ve askeriyenin muhalif harekâtı görüldüğü takdirde milletin irade ve hâkimiyetinin izharı lâzım geleceğini zatiâllilerinden ayrıca arz ve rica ederim.

Burada olduğu gibi aynı maksatla Sıvasta da bütün milletin mümessillerinden mürekkep umumî bir kongre in'ikat etmek üzere. Senakârınız da birkaç güne kadar mahza bunun için Sıvasta hareket edeceğim. Kongrenin hitamında betekrar Erzuruma avdet edeceğim cihetle Erzurumda zatiâlinizle müşerref olurum. Bunun için vakti münasibinde zatiâllilerine telgrafla malûmat vererek behemehal teşrifinizi rica edeceğim. Oradaki işlerimizin zatiâlinizin burada tuli müddet kalmanıza mâni olacağını biliyordum da, milletin bizlerden beklediği hizmetin ehemmiyet ve ulviyeti karşısında kısmen feda edileceğinden de eminim. Her halde bir defa görüştüğümüzden sonra bu cihetin de çarei hallini düşünür, buluruz. Cenabı Vahibül'âmal Hazretlerinden vatan ve milletimiz için hayırlı akibetler niyaz eder ve sizlerin gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

Fakat Hacı Musa'nın Heyeti Temsiliyeye seçilmesi kâğıt üzerinde kalan sıradan bir işlemdir. Zaten Mustafa Kemal daha sonra Hacı Musa'yı «gelişigüzel zevattan zavallı bir aşiret reisi» olarak değerlendirecektir. (19) Öte yandan Heyeti temsiliyeye seçilen zevat hiçbir zaman biraraya gelip birlikte çalışmış değillerdi. Bunlardan İzzet, Servet ve Hacı Musa beyler ile Sa-dullah efendi hiç gelmemişlerdir. (20)

(19) Nutuk, c. 1, s. 70-71

(20) Nutuk c. 1, s. 6-7

Bu durum gerek kongreye katılan şeyhlerin ve ağaların kongre adına iş yapacak olan heyete seçilmeleri bakımından, gerekse tepeden tırnağa anti-Kürt Osmanlı paşalarının Kürt beyleriyle kurmak istedikleri ittifakın kullandığı sloganlar bakımından hayli ilgi çekicidir.

Mustafa Kemal Hacı Musa'ya yazdığı mektuptan üç gün sonra Kürtlerin şeyh, ağa ve beylerine şu mektupları gönderdi. (Vesika 48, 49, 50, 51, 52, 53.)

«Yer darlığı nedeni ile bu mektupları alamadık»

Bu belgeler değerlendirilince Kürtlerle ittifak kurmak için Mustafa Kemal gereğinden çok çaba sarfettiği ve bunu bir hayli önemseddiği ortaya çıkıyor. Öyle ki Kazım Karabekir bu aşırı ilgiyi ve saygılı davranışı bir türlü anlayamamaktadır. «Bu basit ve cahil adamlara bu kadar değer verilmesi» Karabekir'i rahatsız eder. Ama Mustafa Kemal bu aşiret reislerinin, şeyhlerin ve ağaların kendi bölgelerindeki güçlerini çok iyi bilmekte ve değerlendirmektedir. (21) Bu tavır «Kemalizmin pragmatik ve konjoktürel» karakterinin ilk uygulamalarıdır. (22) Sağlıklı değerlere dayanmayan güncel girişimlerin, bünyelerinde nice terslikler üreteceği hiç hesaba katılmamıştır.

Kürt hakim unsurlarıyla kurulmak istenen diyalog, şüphesiz gerici bir diyalogdur. Bu diyalogun «Milli ve demokrat» niteliği yoktur. İttifak ilkeleri, «Os-

manlı vatanını, saltanatı ve hilafeti» kurtarmak noktalarından hareket eder. Birde kurulması tasarlanan Ermenistan Cumhuriyeti girişimlerinin Kürdistanın büyükçe bir kısmında içine almasına, Kürt toplumunda beliren tepki kullanılır. Birinci şık Mustafa Kemal'in bizzat kendi ifadesiyle «İlim ve Fennin nurlara müstağrak kıldığı hakiki medeniyet aleminde gülünç telakki edilmekten başka» bir niteliği olmayan hilafeti koruma ilkesine yaslandığı için gericedir. İkinci şık ise halkları birbirine düşman kılacak bir öz taşıdığı için gericedir.

Süreç içinde herkes Atatürkçülükten kendine bir pay ayırma durumuna düşmüşse bu elbetteki bizzat Atatürkçülüğün karakterinden kaynaklanmıştır. «Atatürkçülüğü» köklerinden kopararak soyut bir ideoloji olarak ele alanlar ikide bir tökezliyor, tıkanıyorlarsa; bunun nedeninde şüphesiz ideolojinin sık sık kendisini inkar etmesinden, Makyavelist karakterinden gelmektedir.

Mustafa Kemal'in Kürt ileri gelenlerine götürdüğü

(21) Mahmut Goloğlu, Erzurum Kongresi 1. 113

(22) Ürün Dergisinde Kemalizmi uzun uzadıya irdeleyen yazar Teoman Bilgi isabetli bir tesbitle Kemalistlerin pragmatik (çıkarıcı) ve konjoktürel (anlık) karakterini vurgulamaktadır. Ancak yazar büyük bir titizlikle Kemalistlerin Kürtlerle olan ilişkilerini tartışmaktan kaçınmaktadır.

saltanatçı ve hilafetçi görüş, ümmet kavramı üzerine oturduğundan, ister istemez Kürt mililyetçilik hareketini karşı almak durumundadır. Bu nedenle de Kürtlerin milliyetçi organizasyonlar etrafında toplanmalarını sindiremez. Şiddetle karşı tezler geliştirir. Geliştirilen tezlerin odak noktası gene sonuna kadar gericedir. Kürtlerin bu kez din ve millet düşmanı oldukları, «Makamı muallayı hilafet ve saltanat» düşmanı oldukları işlenmiş buna bir de «ingiliz uşaklığı»-ya da ajanlığı- eklenmiştir.

İlerici maskeler altında kopkoyu bir ırkçılıkla hasta bazı romancılara, ücretli tarih yazıcısı gibi kişiliksiz sahte devrimci yazarlara döküman sağlayan Mr. Novil olayında, bu tavrın belgelerini buluyoruz. Mustafa Kemal'in vesikalarını belirttiğimiz Kürt ileri gelenlerine yazdığı mektupların hemen ardından meydana gelen bu olayın gelişmesinde izlenen yol incelenmeğe değer.

(Devam edecek)

TÜSTAV

ZMANÊ KURDÎ

NOT : Kürtçe metinlerdeki (ê) harfi matbaa hatasından bazı yerlerde (ê) bazı yerlerde ise (é) olarak geçmiş. Doğrusu (ê) dir.

NOT : Tîpa (ê) ya Kurdi ku dî nîvisarê Kurdi daye ji xeletiya çapxanê hînek ciyan da (ê), hînek ciyan da (é) dervaz bûye. Rastiya wi (ê) ye.

Mart - 1976 Necdet Kılıçkap isimli bir esnaf Kürtçe plak, bant ve teyp çalıyor, dinliyor diye emniyetçe ifadeye çekildi. Ve baskı altına alınmak istendi.

Ergani Devlet Hastanesinde Faşist - ırkçı nitelikli bir doktor hastaneye gelen-giden vatandaşlar ile hastane memur ve işçilerine «Kürtçe konuşmayı» yasaklamıştır. Memurlar, işçiler ve muayeneye giden vatandaşlar bu yasağa uymadıkları zaman adı geçen faşist-ırkçı doktor doktorluk yeminine rağmen görevini yapmıyor. Mart - 1976.

«Çı dî mînesebetên taybetî û rêya çapê, an ji réyek belavkirina curbe cur de çî ji dîcîvîn an kombunên eşkera û tevayiyanda, tu hîkumat an merciyên karbîdes-tên Tırkiya, nîkarî dî ji serbestiya bîkaranîna zmanek tahdit an qedaxeyek bîkî.»

Peymana Lozan, seksiyon : 3

«İster özel münasebetlerle, basın yolu ile yada yayın şeklinin hangi çeşidinden olursa olsun, veyahutta isterse açık umumi toplantılarla, herhangi bir dilin serbestçe kullanılmasına karşı, Hiçbir Türkiye hükümeti ve ilgili mercii, hiç bir tahditte yada yasaklamada bulunamaz.»

Lozan Antlaşması, Seksiyon : 3

JI BO ÇI KURDÎ

Dîvê zmanê kurdi bî vebiryane ji binê nirê giran da bête derxistin. Ji bo netewayeki zman tîşteki gelek lî pêşe. Zman ji çar binyatê netewayê yeke. Yanê yeka ji hêja û hêze. Şixwê té zanin, yek-yeka cıvatan dî xwendin û nivisina zmanen bıyani da bigije, ji cıvat bî tevayî çare gihîştin û pêşve çûnê tuneye. Tevê zana pısbor û zaniyarên dîné dibêjin ku, cıvat heya bî zman zanyarî û xwendina xweyê xweser pêk neyne û dî dibıstanan da ders neke û rojname, kovar, pirtukan bî zmanê xwe ne nivise û ne xwîne pê ve çûn û gihana gehineka şehrezayi na be. Çawan miroveki dî mala xweda û dî nav kulfetê xwe da dıxweş û rehet û serfiraz dibe, wısan cıvateki ji bî zmanê xwe dî nava xwendin nivisina xwe da serfiraz û rehet dibe. Té xwıyan ku kulfet ji bo mirovek çıye, zmanê xwe ve xwendin û nivisin ji bo cıvatek ewe. Dî literatora pêşeroj da ne bî tenê zmane netewayan berêzekê zmanê cıvaten hur heta yê yek mirovan ji berêzeke heke tîştên dın bıkeve binê perçiqandin û hıncırandınê paraztın dermale kırıın û pêşve bırinê vi zman ji peyvısteye.

NİÇİN KÜRTÇE

Kürt dilinin kesinlikle ağır boyunduruk altından kurtarılması gerekir. Bir ulus için dil çok önemli bir faktördür. Dil, ulusun dört temel öğelerinden birisidir. Yani değerli ve güçlü bir unsurdur. Zaten biliniyorki bazı toplumlar yabancı dillerle okuyup, yazarak yetişseler, toplumun ileriye gitmesi mümkün değildir. Dünyanın tüm bilginleri, uzmanları ve dilbilimcileri diyorlarki; toplum kendi diliyle, kültür ve okumasıyla donatılmaz ise ve okullarda bunlarla ders yapmazsa, gazete, dergi ve kitapları kendi ana dili ile okuyup, yazmasa medeni sürece varamaz. Nasılki kendi evinde, yakınları yanında olduğu zaman insan rahat ve bahtiyar olursa bir toplum da kendi diliyle okuyup, yazdığı zaman rahat ve bahtiyar olur. Görülüyorki, insan için yakınları ne ise, dili de o dur. İlerici literatürde sadece ulusların dilleri değil, küçük toplulukların, hatta kişilerin de dilleri aynı derecede saygıdeğerdir. Eğer diğer şeylerde baskı ve sömürü altında ise, bu dillerin de korunması, beslenmesi ve ileriye götürülmesi gerekir. Çünkü biliniyorki, dil, hiç-

METİNDEKİ BAZI KELİMELERİN TÜRKÇE KARŞILIĞI

Dîvê : gerek,
zman : dil
vebir : kesin
bın : alt
nir : boyunduruk
giran : ağır.
derxistin : çıkarmak
netewa : ulus.
tışt : şey
pêş : ön
çar : dört
yek : bir

Lewra té zanin ku zman ne malé sınıfek û tebeqeyek cıvakiye. Zman dı niveka hemû sınıf û tebeqeyén cıvakiye. zman dı kûriya diroké (méjo) da heta beriya méjoyé tê. Bı tené dı nava herıkina diroké da zman dıgehe, freh dıbe û péşve dıçe. Lé çawan bınyata wi na fuhere wısan ji, ji nuh ve zmanek nayé çekırın. Heke zorker bı henek finfonekan û zordari zmaneki jargon ji nûh aferinin, dema ew zorker bımirın zmané wané bé bınyate ji bıwan ra wında dıbe. lewra cıvat tıştén wiha tew (qebul) nake û nakeve bınyata cıvatan. Çawan ku Osmani bı wi zordariya xwe yé gran û bı wi xundekariya xwûyé mezın ji Asyé, Afriqé, Awrupé gelek herémén freh, vegırtı bün û bı zordari xwénde-kariya xwe pékani bün û demek dıréj bı qasi şehsed 600 salé zordariya xwe dane ajotın û parastın wısan zmaneki jargon afirandın û goré xwe gelek zanin û zanyari ji pék anin, pırtuk, kovar, rojname, belavok, nıvisin çapkırın û bı sed salan dı tevê dıbıstanan da ew zmana jargon dane xwendın. Dema Osmani hat balevkırın lı dû wan da ew zımaneki jargon ji, rojek ji nesekini û wenda bû. Lew-

bir sosyal sınıf ya da tabakanın malı değildir. Dil, bütün sınıf ve tabakaların ortak malıdır. Tarihin en eski çağlarından beri süregelen bir gerçektir. Bu sadece tarihin akışı içinde yetişir, gelişir ve ileriye yönelir. Nasılki kökü, temeli değişmez ise, yeni, yapay bir dil oluşturulamaz. Eğer egemenler bazı palavralarla ve zorbalıklarla jargon bir dil oluştursalar dahi egemenler yıkıldığı zaman, köksüz, temelsiz dilleri de onlarla beraber yıkılır. Çünkü toplum böyle şeyleri kabul etmez. Ve toplumda kök salamaz.

Nasılki osmanlılar o zorbalıkları ile ve o büyük hükümlerlikleri ile Asya, Afrika ve Avrupadan geniş alanları zaptetmişler ve kendi zorbalıklarını hükümlerliklerini egemen kılarak bu zorbalıklarını 600 yıla yakın sürdürerek korumuşlar ise jargon bir dil oluşturarak kendilerine göre bilimi ve kültürü yaratmışlar. Kitap, dergi, gazete ve beyanname yazarak yayınlamışlar ve okulların da bu jargon dili 100 yıllar boyu okutmuşlardır.

Osmanlı devleti yıkıldığında, onların arkasından bir gün bile durmaksızın jargon dilleri de kaybolmuştur. Çünkü osmanlılar bü-

xwendın : okumak
nıvisin : yazmak
bıyani : yabancı
gıhiştın : yetişmek.
teyayi : genel.
péşve çün : ilerlemek,
ileri gitmek
Zana : bilgin.
pıspor : uzman
xwe : kendi
rojname : gazete
kovar : dergi
pırtuk : kitap
şehrezayi : medeniyet
mırov : insan
dılxweş : gönül rahatlığı, memnurluk.

ra Osmaniyan bı tevê hêz û zordariya xwe ne karin ewi jargonê bixine nav civatên bîndestê xwe. Ji vi ji hate zanin ku zman malê civatêne, çavan me li jor dabaş kirî bu zmanê civate ki, ji taritiya dirokê té. Çavan ku civat méjonin wisan zmanê wan ji méjonin. Heta civate ki nemire zmanê wi ji wenda na be û jê nayê standin.

Gava endamê komela İttihat-Terakkî di dibistana Osmaniyan da dabaşa zmanê Tirkî dikirin mamostan ji wan ra di gotin ku; «Zmanê Tirkî, ne zmanê xwendin û nivîsinê ye û bê rézman û xézina peyvane». Hate ditin ku ne wisanê. Zmanê her civateki xwediyê rézman û xezineyek peyvane taybetiye. Lê rewşenbirê Tirkan gohdariyê finfonê wan mamosteyên bextreş ne kirin û li rîya xwe yê mirovani meşyan.

Ev tîşteki sodret (ecêp), şest (60) sal berê mamoste û karbidestên Osmaniyan ji rewşenbirên Tirkan ra çî digotin, iro ji karbidestên û zorkerên Tirkî ji rewşenbir û şoreşkerên Kurda ra eynî tîştan dibêjin.

Di rojhelata navin da Kurdistan bîndestê, té perçiqandî û métin. Bî vi ewayê zman, zaniyar, piş û hemî héjanê wiyê netewayî bî

tûn güç ve baskılarına rağmen bu jargon dili egemenlikleri altındaki toplumların içine sokamamışlardır.

Bundan da anlaşıldığı gibi dil, toplumun malıdır. Ve yukarıda da belirtildiği gibi bir toplumun dili, tarihin en eski çağlarından gelir. Toplum ne kadar eski ise dili de o kadar eskidir. Toplum yok olmadıkça dili de ortadan kalkmaz ve ondan hiçbirşey alınmaz.

İttihat ve Terakki cemiyeti üyeleri Osmanlı okullarında türkçeden söz ettiklerinde öğretmenler onlara; «Türkçe, okuma, yazma dili değildir. dil bilgisiz ve kelime hazinesizdir», diyorlardı. Bunun böyle olmadığı görüldü. Her toplumun dili bir gramer ve özel kelime hazinesine sahiptir. Türk aydınları öğretmenlerin palavralarını dinlemediler ve insanca yollarında yürüdüler.

• Garip olan, 60 yıl önce Türk aydınlarına osmanlı öğretmenleri ve egemen sınıfları ne cevap verdiler ise, bugün de zalim Türk egemen sınıfları kürt aydın ve devrimcilerine aynı şeyi söylüyorlar. (1)

Ortadoğu'da Kürdistan ezilerek sömürülüyor. Bu açıdan, dili kültürü, sanatı ve tüm

serfiraz : memnun, bah
tiyar, alni açık.
pêşeroj : ilerici
hur : küçük
beréz : saygıdeğer
dermale kirin : beslemek
peyvîste : zorunlu
Çawan : nasıl
çendê çend sal : yıllar
yılı
muri : karınca
gav : adım
cotkari : çiftçilik
karkeri : işçilik

réya taybeti té métin û asimile kırım. Ev asimilasyon bı ewayé ki wısan hatiye pék anin ku reya jına taybetiya kurdan ji tesir kiriye. Şıxwe té zanin ku çend salek beri keseki ne dikariya bigota «ez Kurdı». Gava yeké bigota «ez Kurdım» ji bo gunehkar kırına wi bes bú û bese.

Ev asimilasyona bı rojnama, kovar, radio, dibıstan, pirtúk û édın ve té çekırın. Di pêşbera vi helandın û perçiqandına han da gelé Kurd bı enr û inadé xwe diparéze. Çıqas aloziya asimilasyoné zéde dike, Cıvata Kurd ji ewkas lı ber xwe dıde., û xwe lı ser péyan dıhéle. şıxwe zmane Kurdi ji vi asimilasyoné ra ne vekiriye. Lewra zmane Kurd ji zmané netewayé serdest û zorkeré wi cıdaye û xwediye xezineki peyvan rézmaneki bı héze. Bı sed salan netevayé Ereb bı wasıta diné Islamé dıxebetiya ku çawan cıvatédın (Qıpti, Berberi) helandına wısan cıvata Kurdan ji bıheline. Ev xebata wané girane dûvedirej ji çend peyvén oli (dini) éxıstine nav zmané Kurdi, zédetir péşta neçuye.

Bı tené zorkerén lı ser Kurdan zmané Kurdi ji nıvisandın û xwendına ve paşve hıştine û gava ku civateki xwendın û nıvisan-

ulusal değerleride özel metodlarla eritiliyor ve asimile ediliyor. Bu asimilasyon öyle metodlarla uygulanmıştır ki, Kürtlerin özel hayatlarına kadar inmiştir. Zaten bir kaç yıl öncesine kadar kimse «ben Kürdüm» diymiyordu. «Ben Kürdüm» demek suçlandırılma için yeterli bir sebepti.

Bu asimilasyon, gazete, dergi, radyo, okullar ve diğer araçlarla sürdürülerek yapıyor. Ezme ve asimilasyon uygulamasına karşı Kürt halkı inatla direniyor. Asimilasyon uygulaması fazlalaştığında, Kürt halkının direncide o ölçüde fazlalaşiyor. Kürt dilinin diğer ulus dillerinden ayrıldığı ve zengin-güçlü bir kelime hazinesi ile gramere sahip olmasından ötürü zaten bu asimilasyon uygulamasına kapalıdır. Yüzyıllardan beri Arap ulusları, dini yolla diğer bazı dilleri (Kıpti, Berberi) yokettiği gibi Kürt dilini de yoketmek istemişlerdir. Bu uzun süreli çalışmaları (uygulamaları) birkaç dini kelimenin Kürt diline girmesinden öteye gidememiştir. Başarısız olmuştur.

Yalnız zorbalara Kürt dilinin okunmasına ve yazılmasına belli ölçülerde engel olmuşlardır. Bir toplumun kendi diliyle yazma-

gel : halk
kém : eksik
tentél : durum
kuri : derinlik
fireh : geniş
herikin : akmak
zorker : zor uygulayan
zorba
finfonék : palavra
zordari : zorbalık
afırandın : oluşturmak
belavok : beyanname,
bildiri
sekinandın : durmak
bındest : el altında olan
tariti : karanlık
wenda buyin : kaybolmak

dına xwe paşve bimine, hejané xweye netewayiti û civati pêş da birin gelek zore.

Her çiqas ser netewaye û zmané Kurda nireki giran heye û hebuna wi nayé naskirin ji, lé iro Franse, İtalia, Sovyetistan, Macaristan dibistane zmané kurdi di zanûşkeyén xwe da vekirine û xwendina bîhnd pék tinin. Disa xorté Kurdan bi taybeti di nav salén paşında belavé gelek dewleté biyani bûne û rojname, pirtûk, kovaran çap dikin û belavé diné dikin.

Vaye em dixwazın ku zmané Kurdi ji biné vi hincirandiné derxinin û bivi ewayé xebateki granbîha ji bo Kurd û netewayén serdesté Kurdan bîkin. Lewra té zanin ku heya netewayeki, netewayeki din bi perçiqin mirovén wi netewayé serdest ji ne azade û zmaneki heta béte perçiqandın zmané perçiqandokan ji ne azade. Lewra zman peyvan didın hev û ji hev distinin, bi vi ewayé kera hev tén. Hemine ev xebata me, bi taybeti ji bo civatétén rojhélata navin bi tevayi ji bo civaté diné gışk we kér bét. Gelek pişî û zanîyariyé Kurdan hene ku, heta iro çara ve bûna diné ne ditine û diné ji van héjayan havil ne ditiye. Mixabın bendeki giran pêşiya

sı ve okumasına engel olduğunda, o toplumun ulusal ve sınıfsal değerlerini boyutlandırması hayli zor olur.

Her ne kadar kürt ulusu ve dili bu kadar ağır bir boyunduruk altında olup varlığı tanınmıyorsa da, günümüzde Fransa, İtalya, Sovyetler ve Macaristan'da Üniversitelerde Kürt dili bölümleri açılarak, Kürtçe yüksek öğrenim yapılmakta. Yine Kürt gençleri özellikle son yıllarda birçok yabancı ülkeye dağılarak gazete, kitap, dergi basıp dünyaya dağıtıyorlar.

İstiyoruz ki, Kürt dili baskı altından kurtarılınsın. Böylece Kürtlere ve Kürtleri baskı altında tutan uluslara da değerli yardımlarda bulunsun. Çünkü biliniyorki başka bir ulusu ezen bir ulus, ezilen ulus bağımsız olmadıkça o ulus da bağımsız olamaz. Ve dil ezildiği sürece diğer dil de bağımsız olamaz. Çünkü diller birbirlerine kelime verip, alırlar. Böylece birbirlerine yardım ederler. Bütün olarak bu çalışmamız özellikle Orta-Doğu ve genellikle tüm dünya toplumları için yarar getirecektir. Kürt kültürü ve sanatı günümüze kadar açılma olanağı bulamamıştır. Ve Dünya bunlardan yararlanamamış-

standın : satılmak, almak.
endan : üye
komel : birlik, örgüt.
dibistan : okul
dabaş : sözkonusu
rézman : dilbilgisi, gramer
hezina peyvan : kelime hazinesi
rewşenbir : aydın
gohdari : dinleme
mamoste : öğretmen
ré : yol
mırovani : insanca
mêşiyandin : yürümek

zmanı Kurdi girtiye û bernade zmané Kurdi bıçe pês. İro em dıxwazın ku evi benda hané bıçetinın û zmané Kurdi ji weké zmanén cıvate dıné, béte xwendın û nıvisin û zanıya-riya xwe bıde dıné û ji dıné bıstine.

Bı kurtayi dıxwazın bu zmané Kurdi ji biné nıré derkeve. Dı vi waré da xebateki dırıst û zanıstı bıkın. Bı vi ewayé rézmane dı bınyata zmané Kurdi da heye, ku ew ji hevşerıkın ewi bıgehinıne hey û dırıst bıkın. Zmané Kurdi ji helandın, hıncırandıné Asımılayoné rızgar bıkın.

Çawan té zanin ku, cıvateki heya bı zmané xwe xwendın û nıvisandın nekın pêsve naçın, nağıhene gehineta şehrezayi. Wısan cıvata Kurd ji ne derveyé vi qeydéye.

Vaye çendéçend salın cıvate Kurd bı Erebi, Farsi û Tırki dıxwinın û dınvısinın. Dıkarın bı béjın ku, yek gavé muriye pésta ne çúye. Tentéla jına wan ji ne gıhaye jına mırovani. Wısan hate zanin ku heya cıvate Kurd dı vi tentéleta han da bıbe, ne kéra xwe té û ne ji kéra gelén dıné té ji vi ji dıxwaze me ewe ku cıvata Kurdan bıne gehinekek wısan hım kéra xwe, hım ji kéra dınyayé bét û hım lı doza xwe, hım ji lı doza dınyayé

tır. Maalesef kürt dilinin önündeki büyük engel onun gelişimini önlüyor.

Bugün biz, Kürt dilinin önündeki engeli aşıp, diğer toplum dilleri gibi okunsun, yazılsın kültürünü dünyaya versin, dünyadan alsın istiyoruz.

Kısaca kürt dilinin boyunduruktan kurtarılmasını ve bu alanda dürüst, bilinçli bir çalışma yapalım istiyoruz. Buna bağlı olarak kürt dilinin temelinde olan dilbilgisini birleştirip, düzenli hale koyalım. Kürt dilini baskıdan, yok olmaktan ve asimilasyondan kurtaralım.

Biliniyorki, bir toplum kendi diliyle okuyup, yazmaz ise ilerleyemez ve medeniyet sürecine ulaşamaz. Kürtler de bu kuralların dışında değildir.

Kaç yıldır kürt toplumu Arapça, Farsça, ve türkçe okuyup, yazmıştır. Diyebiliriz ki, bir karınca adımı ilerleyememiştir. Yaşam durumları da insanca yaşam şartlarına uygun değildir. Böylelikle biliniyorki, Kürt toplumu bu durumda kaldıkça ne kendine, ne de Dünya halklarına yararı olamaz. Bundan dolayı da istiyoruz ki, kürt toplumu öyle bir sürece gelsinki, hem kendine

sodret : acaip
karbıdest : işveren
serdest : el altında bulunduran, hakim olan
Perçıqandın : ezme
kér : yarar
rojhelata navin : Ortadoğu
gışk : hepsi
pişi : sanat, zenaat.
vebun : açılım, açılmak

xwediti bike. Lewra mırovén bê doz bé kére. Gava civateki h doza xwe xwediti kır, jı doza netewayén dıné ra ji parızkar ú berézkare.

Zmanekj heya nıvisandın ú xwendın bı ewáyeki qeñç pék neyé havıl na de ú na çe péş. Jı vi alaziya (mexseda) me eve ku dı kovara xwe da elfabe, rézman ú xezina péyvan pék binın ú bıxine nav cıvaté. Lewra em grani ú héjana zmane Kurdi dızanın ú dı kovara xwe da (quncıkek) jı Kurdi ra vedıkın.

hem de dünyaya yararlı olsun. Hem kendi sorununa, hem de dünyanın sorununa sahiplik etsin. Zira davasız insan yararsızdır. Bir toplum kendi davasına sahip çıktığı zaman dünyanın diğer uluslarına da saygılı ve davalarını da koruyucudur.

Bir dilin okunup, yazılması iyi bir biçimde olmazsa yarar getirmez. Ve ileri gitmez. Bununla amaçladığımız dergimizde alfabe, dilbilgisi ve kelime hazinesini geliştirip toplumun içine sokmaktır. Çünkü kürt dilinin mücadelemizde ağırlığını ve önemini biliyoruz. Ve dergimizde kürtçe bir köşe açıyoruz.

mıxabın : malesef, yazık
kurt : kısa
kurtayı : kısaca
war : alan
zanisti : bilinçli
helandın : erimek
rıızgar : kurtarma,

TÜSTAV

ZMAN

DİL

Zman şertê mirov bihevra peyvîn, dan û stana fîkir, hev serwest kirin, zanin û zanî yari (çandî) pêş da birin û jina civatî û bi hev ra mamêle kirinêye.

Zman rast bî rast dikeve nava vekêşana mirovan. Bî vi qasê ji nâ sekine, hemi warê aborî û vekêşanê ve ji girêdayîye, Ji ber vi yekê, guhertina bingeha aborîyê qet na nêre û aborî û vekêşanê nişan dide. Lewra zman bî tu ewayê aborîyê ve ne girêdayîye. Zman ne malê sîmfekî û celebên civatîkiyê, şixwe zman ne malê bingeh û ne ji sergêhêye. Yanê bî guhertina bingehê tu gavan zman na guhere. Bî tenê bî guhertina bingehê zman dixemile, fireh dibe û pêş da diçe. Tê zanî ku di gavên jina sîftehi, koledari, derebeği, maldari (sermayedari) û sosyalizmi da biyayata zmanan ne guherine binyat wekê xwe mane. Her celebên vekêşanê peyvokê xwe lê zede kirine.

Bir insanın konuşma, fikir alışverişi, anlaşma, bilimi ve kültürü geliştirme, birlikte uygulama toplumun varlık şartıdır.

Dil, insanın üretimine doğrudan doğruya katılır. Bu kadarla kalmaz bütün ekonomi ve üretim alanlarına da bağlıdır. Bu nedenle, alt-yapıdaki değişikliklere hiç bakmaz. Çünkü dil, tamamiyle ekonomiye bağlı değildir. Zaten dil, ne alt-yapı ne de üst yapının malıdır. Yani alt-yapı değişmesiyle dil, her zaman değişmez. Yalnız alt-yapının değişmesiyle dil, zenginleşir, genişler, ileri gider. Biliniyorki ilkel komünal, köleci, feodal, kapitalist ve sosyalist toplumlarda dillerin kökleri değişmemiştir. Aynı kalmıştır Her üretim çeşidinde kelimeler artmıştır.

1917 yılı Ekiminde Sovyet hakları proleter devrimini yapmış ve alt-yapı bütünüyle değişmişti Üretim sosyalist düzene göre düzenlenmiştir, alt-yapının değişimi ile üst-yapı, alt-yapıya göre değişti ve kendisini alt-yapıya göre düzenledi.

ZMAN
METİNDEKİ
BAZI KELİMELERİN
TÜRKÇE KARŞILIĞI
Zman : dil
peyvandin : Konuşmak

Dı sala 1917'ê Şoreşa çiriyê (octobrê) gelên Sowiyetistanê şoreşa karkeri kırım û bingeh hemî hatın guhertın. Vekêşan gorê sazımaniya karker û cotkaran hatın sazkrın. Sergeh bı ewayê bingehê bixwe guherin xwe dırıstê bingehê kırım. Lê zman wekê xwe man. Ew ji ne çı tenê zmanê netewayên dın ji (Gurci, Ezeri, Fılehi, Uqraynayı û êd...) wekê xwe man û binyat neguherin. Bı tenê peyvên nûh yên gorê sazûmana pale û cotkaran û nûhên pişikari hatın çekırın û lê hatın zêde kırım.

Zman ji tu sınıfeki ra naye mal kırım û ji cıvataki ra diçe heya netewayê şertê candariya hebûnêye. Lewra zman dı hemî cıvat û netewayan da binyate. Zman dı hemî gehinekên jineên cıvaki da bıbızivina xwe nişan dıde. Bı cıvatê ra tê homatê û bı cıvatê ra diji û bı cıvatê ra wenda dıbe.

Jı ber vi yeke zman bı hilkona diroka (mejo) cıvateki û dı pêş ve çuyina wi da tê zanin. Dema zıman ji nava cıvateki da tu nebe, ew cıvat ji nava jına cıvaki derdikeve û aboriya wi belav dıbe, Dı vi warê handa, zman ne bı tenê pergala vekêşan û aboriyê cıvatêya; pergala şoreş doz û şerane ji.

Fakat dil, aynı kaldı. Yalnız Rus dili değil, diğer ulusların (Gürcü, Azeri, Ermeni, Ukraynalı vb.) dilleri de aynen kaldı. Ve kök değiştirmediler. Yalnız sosyalist düzene göre yeni kelimeler oluştu ve dile girdi.

Dil, hiçbir sınıfa mal edilemez ve toplumun, ulusun, en can alıcı varlık koşuludur. Çünkü, dil, tüm toplumların ulusların esas bir özelliğidir. Dil, bir toplumun yaşam süreçlerinde hareketliliğini göstermiştir.

Toplumla birlikte oluşur, toplumla birlikte yaşar, toplumla birlikte yok olur. Bu nedenle dil, toplumun tarihinin incelenmesi ve ilerlemesi ile birlikte ele alınır. Dil, bir toplumda olmazsa, o toplum toplumsal yaşamdan çıkar ve ekonomisi dağılır.

Burjuvazi için sermaye, feodal için toprak, işçi için çalışma gücü ne ise, bir toplum için, bir ulus için de dil odur. Nasılki, burjuvazi sermaye-yesini, işçi; çalışma gücünü, feodal ağa toprağın kaybederse her şeyini kaybetmiş oluyorsa, bir toplum veya bir ulus da dilini kaybettiği zaman her şeyini kaybeder ve başka bir bünyeye geçer. Bu nedenle dil için verilen kavga, ulusların kurtuluşu için verilen kavganın bir parçasıdır. Ondan soyut olarak ele alınamaz.

dayin : vermek
standın : satın almak
serwexkt : anlayan, çabuk kavrayan.
zaniyar : Kültür çand : kültür

Jı bo bircuvayeki sermaye, jı bo axayeki (feodal) mal, jı bo karkereki hezê xebatê, çıye jı bo civateki, jı zman ewe çawan ku dema bircuva sermaye xwe, karker héza xweyé xebatê, feodal (axa) qada xwe wenda bıke her tıştê xwe wenda dike, civateki, netewayeki ji gava zmanê xwe winda bıke her tıştê xwe winda dike jı ber vi yekê çıqas ku mirov lı ser-zman bısekıne ewqas gence.

II

ŞERTÊN HEYİNİYA ZMAN :

Bı kurtayi çawan me dabaşa zmanın bı taybeti kır, bı tewayi zman du wesfên binyati tén zanin.

a — Peyvén dı zmanan da hene, ew he-mi peyv xezina peyvén wi zmané tine homa-té. Zman çıqas dewlemend dıbe bıla bıbe, peyvén qurmé té da hındıkın. Yén dın bı-kéşan û tevinekan çédıbın. Ew qurmun, ku zmaneki jı zmané biyani dıparéze bı sed sa-lan na héle zman asimile bıbe.

Ew xezina peyván bı seré xwe tené, téra çébûne zmanan nakın. Lewra dıvé ku jı pey-van ra qaide, rézık bıbe. Jı vi rézıké ra réz-man té gotın.

b — Rézman peyván dıkéşe, tıpan lé zé-

II

DİLİN VARLIK KOŞULLARI

Kısaca bahsettiğimiz dil iki temel özelliğiyle bilinir.

a) Dilde kelimeler vardır, bu kelimelerin hepsi dilin kelime haznesini oluşturur, dil ne ka-dar zengin olursa olsun kök kelimeler azdırlar. Bunlardan kelime türetilir. Dili yabancı dillere karşı yüzyıllarca koruyan ve dilin asimile olma-sını engelleyen bu köklerdir.

Bu kelime haznesi tek başına dili oluşturma-ya yetmez. Çünkü kelimelere kaide ve yöntem gereklidir. Bu yöneme dilbilgisi denir.

b) Dilbilgisi, kelimeleri çekimle, harfler ek-leyerek veya çıkararak yanyana getirir ve cümle-yi oluşturur. Böylelikle karşılıklı konuşma ve anlaşma olanağı bulunmuş olur. Bu kuralların sayesinde, insan düşüncesi, eylemi, bilgisi gös-terilir.

Bu iki temel özelliğinki, ezilen ulusun dilini ezen ulusun diline karşı korur.

III

Hakim ulus (hakim sınıfları) nasıl ezilen ulusa hucum eder, sömürür, yok etmeğe çalışır-

bırın : götürmek
jin : hayat, yaşayış.
maméle : uygulama
rast bı rast : doğrudan
doğruya.
vekéşan : üretim

de û kém dıke, lı berhev datine û cımlan tine homaté. bı wi ewayé, çara, hev peyvíné serwext kırıne çédıke. Bı alikariya van rézkan ponıjın, hızırın û zanına mirovan diyar dıbe.

Jı ber van her du wesfén binyatine ku netewaye bındest zmané xwe jı zmane netewayen serdest û xwe ji, jı netewayén serdest dıparéze.

— III —

Netewayén serdest û zorker (Karbıdestén netewayén serdest), çawan érişé lı netewa bındest dıkın dıperçiqının, dıhelının wısan jı érişé lı ser zmané netewa bındest dıkın û finfonekan û gelşan dıxebıtın ku bıhelının u béte jı birkırın û neyé xebıtandın.

Ew netewa bındest, jı bo ne helandın, ne perçiqandın û wında kırın xwe û zmané xwe tékoşın dıkın û xwe dıparézın.

Esas méjandın, méjandına abóriye, netewayan serdest (karbıdestén wan) jı bo temam kırına métına xweyé abori lı helandına zmanan netewayén bındest dıxebıtın, Lewra dıxwazın ku sıfte zmané netaweyé bındest wenda bıkın ku hésani béte métın.

sa, ezilen ulusun diline de öyle saldırır ve yüzlerce palavrayla dili eritmeye, unutturmaya ve konuşurmamaya çalışır.

Ezilen ulus kendisinin ve dilinin yokolmaması, ezilmemesi ve eritilmemesi için mücadele eder kendisini korur.

Temel sömürü ekonomik sömürüdür. Ege-men ulus (egemen sınıfları) ekonomik sömürüyü tamamlamak için ezilen ulusun dilinin yok edilmesine çalışır. Çünkü önce ezilen ulusun dilini yok ediyorlarki, rahatça sömürebilsin.

IV

DİL GRUPLARI

Dünyada oldukça çok dil vardır. Sayıları iki-bınbeşyüz kadardır. Fakat ancak bunlardan 150 kadarı devlet dilidir. Bu dillerin hepsi üç grupta toplanır.

- 1 — Tek heceli diller,
- 2 — Eklemeli diller,
- 3 — Çekimli diller (müştak)

1 — **Tek Heceli Diller** : Çin ve Tibet dilleri gibidir. Bu diller hecelerin yanyana yazılması ile meydana gelir. Yani cümle hecelerden ve çekimsiz yapıyor.

sekinandın : durmak
War : alan
abori : ekonomi
qet : hiç
bingeh : alt-yapı
grèdayi : bağı

BİRËN (GURUBËN) ZMANAN

Dı diné da gelek zman hene. Hejmaré wan heya duhezâr û pénsıdane (2500). Lé ji wan, qasé sed û pénciyan (150) zmané dewletane. Ev zmanén han hemu sé (3) destanda tén komkırın.

1 — zmané yék hece.

2 — zmané bı qertaf,

3 — zmané kéşandi (müşteq)

1 — Zmane yek hece weké (mina) zmané Çin û Tibetéye. Ev zman hece lı ber hev nivisiné té homaté. Yané hevok bı heceyan û bı kışandin çédıbe.

2 — Zmané bı qertaf, ew ji dıbe sé beş;

a — péş qertaf

b — paş qertaf,

c — péş û paş qertaf.

Dı wan zmané bı qertaf da qurmé (kóké) pevvan ne guherın. Bı tené ew qertafé tene péş, yan ji lı paşıya peyvan, kéşandiné tine homaté. Zmané Tırki ji vi zmané bı qertafa paş qertafe.

3 — Zmané kéşandi. Eva ji dıbine du beş;

2 — Eklemeli diller : O da üç bölüme ayrılır;
lır;

a) Ön eklemeli,

b) Arka eklemeli,

c) Ön ve arka eklemeli.

Bu eklemeli dillerde, kelimelerin kökü değişmez. Yalnızca ek, kelimelerin arka veya önlerine gelerek oluşur. Türkçe bu eklemeli dillerden arka eklemelidir.

3 — Çekimli diller : Bu da iki bölüme ayrılır;

a — Kelimenin kökünde bulunan sessiz harfler bütün çekimlerde görülürler. Sadece kelimelerdeki sesli harfler değişir ve çekilirler. Semitik (Arapça, İbranice vb.) diller gibi.

b — Kelimeleri köklerinde olan harfler değişirler. Bazen hiçbir harfte kalmaz, böylece çekilir. Hint-Avrupa (Almanca, Keltçe, Yunanca, Ermenice, Farsça, Kürtçe vb.) dilleri gibi.

Demekki Kürt dili, Hint-Avrupa dillerindedir ve çekimli harf değiştiren dillerdendir.

KÜRT DİLİNİN BÖLÜMLERİ

Kürt dili eski bir dildir ve dört bölümdür.

1 — Sorani,

2 — Lori,

sergeh : üst-yapı
cıvati : toplumsal
binyat : temel, esası,
geçmiş.
tené : Yalnız
xemilandın : süslenmek

a — Ew tipén bédengén dı qurmé peyvan da hene, ew dı hemi kəşanan da dıxwi-yén. Bı tené tipén dengdêrên peyvan dıguherın û tén kəşandın. Weké zmané Semitik (Erebi, İbrani û éd)

b — Tipén dı qurmén da hene, dıguherın. Carna qet tipeki ji jé namine. Bı wi ewayé té kəşandın. Weké zmanê Hindi-Ewrûpê (Germeni, Kelti, Yunani, Ermeni, Farsi, Kurdi û éd)

Hate xuyan ku zmané Kurdi, ji zmane bîrén Hindé-Ewropayîye û ji zmanê kəşandiya tip guhere.

V

BEŞÊN ZMANÊ KURDÎ

Zmané Kurdi qedime û çar beşe.

1 — Soranî

2 — Lori

3 — Dımili (Gorani)

4 — Kurmanci

1 — SORANÎ : Dı bingeha xwe da dibe sé beş;

a — Kelhuri,

b — Baban (Baba Kurdi)

c — Şêxbızini

3 — Dımili, (Gorani)

4 — Kurmanci

1 — SORANÎ : Kendi içinde üç bölüme ayrılır;

a — Kelhuri,

b — Baban (Baba kurdi)

c — Şêxbızini

Soranicenin bu bölümlerinden Kelhuri İran'ın batısı, Irak (Kerkük ve civarı) Baba Kurdi Irak Xaniqın'dan Basra körfezinin yakınlarına kadar), Şêxbızini, Diyarbakır, Harput civarı ve Haymana'da konuşulur.

2 — LORÎ : İran'ın batısı ve güneyindedirler yani Abadan'ın çevresi.

3 — DIMİLÎ : Bu lehçeyi konuşanlar Irak ve İran'da da bulunmalarına rağmen hayli dağınıktırlar. Diyarbakır, Siverek, Darabin ve Lice çevresindedirler. Yoğun olarak Dersim'den Harput'a kadar olan yörededirler.

4 — KURMANCI : Kürtçenin en geniş lehçesidir. Kurmanç'ca konuşanlar diğer üç lehçeyi konuşanlardan daha fazladır. Zaten biz de Kurmançça gramerini veriyoruz.

Kurmançca Sovyetlerin güneyi, Türkiye'nin doğusu, İran'ın batısı ve Kuzeyi ile, Irak ve Suriye'nin kuzeylerinde konuşulur.

şores : devrim

karker : işçi

guhertin : değiştirmek

sazûman : düzen

binyat : esas temel, geçmiş, kökü.

Jı van beşen Soraniyé, Kelhuri rojavaya İrané û lı roj helata niveka Iraqé Kırkûké û doré wi, Baba Kurdi lı Xanqına Iraqé heya néziké Xelica Besrayé, Şexbizini lı doré Diyarbekiré, Xarpété û lı doré Haymananın.

2 — LORİ (LURİ) : Lı başor û rojavaya İrané danın. Yané lı dora Abadanénın.

3 — DIMİLİ (GORANİ) : Dı İran û Iraqé da bermayeki wan hebe ji gelek belaveye. Doré Diyarbekir, Sérek (Siwerek) Darabiné, Licé û éd. Humbiziya wan lı doré Dersimé heya Xarpété ye.

4 — KURMANCİ : Dı beşen Kurdi da devoki pır firehe. Yané, ewé ku Kurmanci dipeyvın ji hersé beşen dın pirtire. Şıxwe em ji rézmane Kurmanci dıdın. Kurmanci, dı başora Sowyeté, rojhelata Tırkiyé, rojava û bakûra İrané û bakûra Suriyé û bakûra Iraqé da té peywandın.

Kurmanci dı bingeha xweda dıbe sé (3) beş;

a — Bohti, (boti),

b — Mehmedi,

c — Sılvı (Gılvı).

Ev hersé beş dı nıvisiné kevn da dixweyın, lé iro em guhertıneki dı nava van her

Kurmanç'ca kendi içinde üç bölüme ayrılır :

a — Bohti (boti)

b — Mehmedi

c — Sılvı (gılvı)

Bu üç bölüm eski yazılarda (eser) görülür. Günümüzde bu üç bölüm arasında bir farklılık görülmez. Zaten eski yazılarda bu üçü arasındaki farklılığı kesin olarak göstermiyor. Bu üç ağzın arasında varolan küçük farklılıklarda bu gün ortadan kaybolmuştur.

Ehmedé Xane «Mem û zin» de;

«Mehmedi, sılvı ve boti her üçü

biraz incidir, birazda altın ve gümüşdür»

Büyük ozanının bu şiirinden de anlaşıldığı gibi bu üç ağzın arasında belli bir farklılık yoktur.

se beşan da na binin û şıxwe dı nıvisiné kevn da van beşan bı vebır nişan nadın.

Ew guhertına piçuk dı nav van her sé lévokan da hebûn ew ji iro rabune Ehmedé Xané dı «Mem û Zin»é da

«Haçi boti û Mehmedi û Sılvı

Hinek durın hınek jı zér û zivı»

Jı vı helbesta hozané mezin hatiye zanin ku tu guhertıneki kışe dı nava van her sé lévokan da tuneye.

gehinek : süreç

pergal : alet

hêz : güç, kuvvet.

mijandın : ömmek

hêsani : rahatlıkla

Hêja : değerli

helandın : erimek

êriş : hücum, saldırı.

hevok : cümle

Zanûşke : Üniverste.

ELFABEYA KURMANCÎ

Dı elfabe ya Kurmanci da sıh û yêk (31) tip hene û ew tip ji evanın.

Kurmanci alfabesinde otuzbir (31) harf vardır ve şunlardır.

Gırdek

Büyük

A
B
C
D
E
Ê

Hurek

Küçük

a
b
c
d
e
ê

(*) Weşanen ku bı kurdi hatiye çapkırın (i û î) ya wan (î û î) ye. Lê jı boyê rehed fahmkırın û nvisine em (î û î) nadxebitinin. Ciyê wana wekê tipê Tırki (î û î) dıxebitinin.

(*) Kürtçe yayınlanmış yayınlar (i ile î) yı (i ve î) olarak kullanmışlardır. Ancak rahatça anlamak ve yazmak için biz (i ve î) harflerini kullanmıyoruz. Onların yerine Türkçe'deki (i ve î) yı kullanacağız.

F
G
H
I
î (*)
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
Ş
T
U
Û
V
W
X
Y
Z

f
g
h
î
i
j
k
l
m
n
o
p
q
r
s
ş
t
u
û
v
w
x
y
z

31 tipên alfabeya kurmanci, nav xweda dibe du beş û ev du beş ji evanın.

Kurmanci alfabesinin 31 harfi kendi arasında ikiye ayrılır. Bu iki parça şunlardır.

1 — **Tipén Dengdér**

Sesli harfler

2 — **Tipén bédeng**

Sessiz harfler

TIPÈN DENGDER (SESLİ HARFLER)

Tipén Dengdér heştin (8)

Sesli harfler sekiz (8) tanedir.

A - E - Ê - I - Î - U - Û - O

a - e - ê - i - î - u - û - o

Ev tipén dengdér yan kurt, yan ji diréjin

Bu harfler uzun yada kısadır

Tipén Dendéren diréj pêncin (5)

Uzun sesli harfler (5) tanedir.

A - Ê - Î - Û - O

a - ê - î - û - o

Tipén dengdêren kurt siséne (3)

Kısa sesli harfler üç (3) tanedir.

E - I - U

e - i - u

Tipén Dengdêren diréj (Uzun, Sesli Harfler) :

A - a Her dem diréje

Her zaman uzundur

Weké; Al - av - afır - awaz - ağır - azad - û éd..

Bayrak - su yemlik - avaz - ateş - özgür v.b. gibi

Ê — é Her dem diréje

Her zaman uzundur.

Weké; édi - édın - ériş - êvar - êzing û éd..

artık - diğerleri - hücum - Akşam - odun - .b.

Î - i Her dem diréje

Her zaman uzundur.

Weké; icar - isal - isod - işev - iro - û éd.

Bu kez - bu yıl - biber - bu akşam - bu gün - v.b...

U - û her dem diréje

Weké; Rabûn - tûj - vebûn - zû - hebûn - rû - û éd.

Kalkmak - acı - açılmak - çabuk - varolmak - yüz, -

v.b...

O - o Her dem diréje

Weké; ol - olk - oli - poz - dor - û éd..

din - kazık - dini - burun - etraf - v.b...

Tipén Dengdêren kurt (kısa sesli harfler)

E - e her dem kurte

Her zaman kısadır.

Weké; êndam - em - erd - eré - enr - erzan - evin - ez - û éd..

boy - biz - yer - evet - kin - ucuz - aşk - ben - v.b.

I — ı Her dem kurte

Weké; dın - bın - kırın - bırın - û éd..

diğer - alt - yapmak - götürmek v.b.

U - u Pirani kurtayi té xebitandin

Çoğunlukla kısa söylenir.

Weké; **dudu - kurt - hundur - gur - ku - tu - û éd..**

iki - kısa - iç - kurt - gül - ki - sen - v.b...

TİPÊN BÊDENG (Sessiz harfler)

Bé van heşt (8) dengdêrén jor, di elfabeya Kurmanci da bist û sé (23) tipên dîn ji hene. Ev bist û sé (23) tip bédengın û evanın;

Kurmanci alfabesinde yukardaki bu sekiz (8) sesli harfin dışında yirmiüç (23) harf daha vardır. Bu yirmi-üç harf sessizdir ve şunlardır; **B - C - Ç - D - F - G - H - J - K - L - M - N - P - Q - R - S - Ş - T - V - W - Y - Z**

b - c - d - f - g - h - j - k - l - m - n - p - q - r - s - ş - t - w - y - z

Ev tipên bédeng naw xweda hışk û nermin;

Bu sessiz harflerde kendi aralarında sert ve yumuşaktırlar.

B — b nerme

Yumuşaktır

Weké; **Bar - bav - ber - beran - berdan - birin - bûk - û éd..**

Yük - baba - ön koç - bırakmak - yara - gelin - v.b..

C — c nerme

Weké; **Cer - ceribandın - cıl - ciran - civan» éd..**

küp - denemek - giysi - komşu - genç - v.b...

Ç - ç hışke

Serttir

Weké; **Çav - çar - çarde - çaremin - çem - çelek - cıra - çıma - çawan-û éd..**

göz - dört - ondört - dördüncü - dere - inek - niçin - neden - nasıl

D - d nerme

Weké; **Dar - dawî - dem - deri - deng - dik - dijmin - û éd..**

ağaç - son - zaman - kapı - ses - horoz - düşman v.b..

F - f hışke

Weké; **fanos - fer - feq - feqi - firehi - fıravin - û éd..**

fanus - ışık - kapan - hoca - genişlik - öğlen yeme-yi v.b..

G - g nerme

Weké; **ga - gamés - ger - gewr - genum - gotın - govend - giran - û éd..**

öküz - camus - uyuz - gri - buğday - söylemek - halay - ağır

H - h nerme

Weké; **hawar - heval - hebûn - hesti - hesın - hûnik - hêdi û éd..**

İmdat - arkadaş - sahipolmak - kemik - demir - yavaş - v.b..

J - j nerme

Weké; **jar - jeng - jin - jin - jor - jér û éd..**

zehir - pas - kadın - yaşam - yukarı - aşağı - v.b...

K - k hışke

Weké; ka - kar - kané - keç - kew - kér - kırım -
kırın - kém - kolan - û éd..

saman - iş - hani - kız - keklik - bıçak - yapmak - sa-
tılmak - eksik - eşmek - v.b.

L - l nerme

Weké; lal - law - lewra - lév - ling - liztik - û éd..

dilsiz - oğul - çünkü - dudak - ayak - oyun - v.b..

M - m nerme

Weké; mam - mast - masi - mar - merg - mewij -
muşk - mülk - mirov - mórzas - û éd..

amca - yoğurt - balık - yılan - ölüm - kuru üzüm -
fare - mülk - adam - yiğit v.b..

N - n nerme

Weké; name - nan - neyar - nexwe - nézik - néçir - lan - v.b..
nok - nik - nuha - û éd..

mektup - ekmek - hasım - yeme - yakın - av - no-
hut - odak - şimdi - v.b..

P - p hışke

Weké; Par - pale - paqij - pez - pak - pivan - pır - û
éd..

pay - gündelikçi işçi - temizleme - koyun - temiz -
ölçmek - çok - v.b..

Q - q hışke

Weké; qaz - qehwe - qelun - qevimandin - qir - û

éd..

kaz - kahve - pipo - başa gelen - katran - v.b..

R - r nerme

Weké; rabûn - rast - rez - rewş - réwi - rébar - roni
- roj - û éd..

kalkmak - doğrul - bahçe - görünüm - yolcu - yola-
koyulan - aydınlık - gün v.b.

S - s hışke

Weké; sal - sar - ser - serbesti - serma - serxwebû-
yın-û éd..

yıl - soğuk - baş - serbestlik - soğuk - bağımsız ol-
mak v.b..

Ş - ş hışke

Weké; şagirt - şev - şer - şiv - şivan - şér - éd..

çırak - gece - kavga - akşam yemeği - çoban - ars-
lan - v.b..

T - t hışke,

Weké; tal - tazi - tari - taji - tas - tené - tevayi - û
éd..

acı - çıplak - karanlık - tazi - tas - yalnız - genel -
v.b. gibi

V - v nerme,

Weké; va - vana - vekırın - vemırin - vala - û éd..
bu - bunlar - açmak - söndürmek - boş - v.b..

W - w nerme,

Weké; wana - welat - were - wérán - westandin - û

onlâr - yurt - gel - viran - yorulmak v.b..

X - x hışke,

Weké; xan - xani - xal - xew - xebat - xér - xwin - ü éd..

han - ev - dayı - uyku - çalışma - hayır - kan - v.b..

Z - z nerme,

Weké; Zaro - zava - zevi - zebeş - zêr - zû - zırav - zık - ü éd..

çocuk - damat - tarla - karpuz - altın - gümüş - çabuk - ince - karın - v.b..

Dı kurmancî da jı bıl van 31 tip çar (4) dengén dın ji hene. Ev çar (4) deng heya iro nehatiye hıldana elfabé.

Kurmança'da bu otuzbir harfin dışında dört ses daha vardır. Bu dört ses bu güne kadar alfabeye alınmamıştır.

Ev çar (4) deng naberiya (neqeba);

Bu dört ses;

(c) ü (ç)

(g) û (k)

(b) û (p)

(d) û (t) é daye û ji bo dengé naberiya; arasındadır ve bu harfler arasındaki sesler için;

(c) ü (ç) yé ç,

(g) û (k) yé k,

(b) û (p) yé P,

(d) û (t) yé té nıvisin. Yané bı tipén hışk té nıvisin.

yazılır. Yani sert sesli harflerle yazılır.

Weké; çav - çem - çek - çélek - keç - bıçek

Kew - kes - kaw - kani - kel - ker - kor - kon

Par - péş - payiz - pér

tu - tari - tiri - teng - tal - ü éd..

Telafıza (Diksiyon) tipén Kurmancî (Kürmancî Harflerin telafuzu)

1 — Tipén, Dengdér (sesli harfler)

Ê - ê Ev tipa kurmancî weké nav peyven Tırki da (E, - e) ya gırti té telafız (diksiyon) kırım û xebitandin

Bu Kurmanc'ca harf Türkçe kelimelerdeki kapalı (E-e) gibi telaffuz edilip kullanılır.

I - ı Ev tipa weké, tipa bé noxte (ı) ya Tırkiyé.

Bu harf Türkçedeki noktasız (ı) gibidir.

İ - i Ev ji tipa (i) ya Tırki zéde héz û diréjtire

Bu harf türkçedeki (i) den daha uzun ve güçlüdür.

U - u Ev tipa taybetiya Kurmancîye û nabeniya tipén (u - ü - u) ya Tırki da ye, Çıqas nêziké (ü) ya Tırkiyéye ji ne weke wiye, û pır kurte.

Bu harf kurmança ya özgüdür ve Türkçedeki (ı - u - ü) harfleri arasındadır. Her ne kadar Türkçedeki (ü) ye yakın isede onun gibi değildir ve çok kısadır.

Û - û Ev tip ji (u) ya Tırki dirêj ture.

Bu harf Türkçedeki (u) dan daha uzundur.

Ji bil van dengdêrên Kurmancî yêndin (a-e-o) weke (a-e-o) ya Tırki té telafız kirin.

Bunların dışındaki diğer kurmançça sesli harfler (a-e-o) Türkçedeki (a-e-o) gibi telafuz edilir.

2 — Tipen Bédeng (Sessiz Harfler)

Ji van

bunlardan

B-F-M-V-W

b-f-m-v-w lebki

d-l-s-t-z ji dirani

N

n ji dîfni

c-ç-ş-j-y Arika devki

G-H-K-Q-X

g-h-k-q-x Afrika dev û qırıkî ve té telafız (diksiyon) kirin û weké Tırkiyê.

Deng û tipê Q, q, w, X-x dî Tırki da tune ye. Ji bil vîya xwendekar û niviskare Kurdan bî xebat û alikariya xwe dikarî bî elin û telafız bike.

Q-q, W-w, X-x ses ve harfleri Türkçede yoktur. Bu yüzden Kürt okuyucu ve yazarları kendi çalışma ve yardımlarıyla öğrenip telafuz edebilirler.

DİFTONG (PEVDAK) (x)

Heya iro Kurmancî da yek diftong (pevdak) tê za-

nin, ku ew ji bî du tipê bê deng ve çêdibe. Ev diftong (xw) ye. Dema ku ev diftong (pevdak) bête nivisin dî vé pişti diftongê (XW) tipek dengdêr bête danin. Weké a,e,ê,i dema té nivisin dibe weke; xwe, xwê, xwa, xwî û êd..

Bu güne kadar Kurmançça da tek tip diftong biliniyor ki oda iki sessiz harften yapılıyor. Bu diftong (xw) dir. Bu diftong yazıldığında diftongtan sonra sesli bir harfin gelmesi gereklidir. a,e,ê,i gibi yazıldığı zaman xwa, xwe, xwê, xwi vb. gibi.

Ji bil diftonga (pevdaka) (xw), du diftong dîn ji dibe ku hebe. Ew ji (gw) û (qw) nîn weké bayê gwîr, qwîrîm, û êd..

(xw) diftongunun dışında iki diftong daha olabilir o da (gw) ile (qw) dir bayê gwîr, qwîrîm v.d. gibi.

Lê haya iro zarzanê Kurdan lî ser van her du diftongan ne sekînine. Em ji iro (vé demê) lî ser van diftongan na sekînin. Gava ku peyvînan evan diftonga bîxwaze emê bî tipa (u) yê bînivîsin û nişan bîdîn.

Bu güne kadar Kürd dil bilimcileri bu iki diftongun üzerinde durmamışlardır. Bizde bu gün bu diftongların üzerinde durmuyoruz. Kelimeler bu diftongları isteyende biz (u) harfiyle yazıp göstereceğiz.

(x) **DİFTONG (PEVDAK)** : Diftong peyvek Fransîye û menaê wi, ji tipek zêdetir tipan ve yek deng derxistîne.

Diftong Fransızca bir kelimedir ve manası, bir harften fazla harfle bir ses çıkarmaktır.

êd..

(Büyük Usta Cegerxwin)

Kürt Edebiyatının ulaşılmaz isimlerinden biri olan Cegerxwin, 1903 yılında Hesaré köyünde doğdu. Babasının adı Hasan, anasının adı Eyşandır,

Asıl adı Şexmus (Şeyhmus) olan Cegerxwin, halen Suriye'de oturmaktadır. Yaşayan dünya şairleri arasında toplum katlarında böylesine derin izler bırakan bir ikinci şair bulmak çok güç. Çünkü bu gün Cegerxwin Kürt aydınları arasında ne kadar rahatlıkla okunabiliyorsa, dağlardaki çobanlar tarafındanda öylesine rahatlıkla okunabilmektedir. Ve okuma-yazma bilmeyen Kürt anaları da çocuklarına Cegerxwin'den uyarlanmış ninniler söylemektedirler. Cegerxwin ustanın şiirlerini başka bir dile çevirmek çok güçtür. Zaten genel olarak şiirin çevrilmesi başarılı olmuyor. Örneğin Büyük bir şiir gücü olan, gürül-gürül söyleyen Cegerxwin de çevrildiği zaman artık o şiirlerde Cegerxwin'i bulmak bir hayli zor oluyor. Bu

Mamoste : Öğretmen, usta.

MAMOSTEYÉ GIRAN CEGERXWIN

Dı zaniyara (çanda) Kurdi da xwediyé naveki negehişti Cegerxwin, dı sala hezar û nehse û sısyan da (1903) gundé Hesaré da hat diné. navé bavé wiya Hesen û é diya wi Eyşxane.

Navé wi yé esasi Şexmuse. Cegerxwin hina li Suryé da rudine. Biwêjê cihané ku hın jin dıbin, qet yeki qasé Cegerxwin nav civaté (netaweyé) xwe dá nav û deng nedaye. Lewra iro Cegerxwin nav rewşenbiré Kurdan çawan bu rehet té xwendiné, wısan şıvané ku hı ser çıyan ji dıkarın rehet bixwinın û dayén Kurdan ku xwendın û nivisınan wan ji tuneye ji zariyén xwe ra helbestén Cegerxwin dibéjin.

Helbesten mamosteyé Cegerxwin wergertına zmaneki dın ra gelek zore. Şıxwe tevayi dı wergertına helbestan da helbest maneyé xwe wında dıke. Weké helbesten mamosteyé Cegerxwin, hézeki wiyé mezin û gotmekî gurme gurum heye helbestén wi da. Ew helbestana hava ku té wergertın édi dı wan helbestan da Cegerxwin ditın gelek

bakımdan özellikle Cegerxwin'in tadına ancak Kürt dilinde varılabilir.

Gelecek sayılarımızda bazı şiirlerini mümkün olduğu kadar özünü vermek amacıyla Türkçeye aktarmaya çalışacağız.

Bu sayımızda kendi hayatını anlatan bir şiirini yayınlıyoruz. Ve Pol Robson'un yakın geçmişte ölümü nedeniyle «Heval Pol Robson»u yayınlıyoruz.

CEGERXWIN

zor-dibe. Jı ber vé yeké tama Cegerxwin bı taybeti dı zmané Kurdi da té gihuştın.

Dı hejmarén me yén tén da, emé hınek helbestén wi, armanca fehmkırına wi dayın ve, wergerinin Tırki û xwendevanan ra bıdın.

Dı vi hejmara xweyé yekı da «Bı Kurti Jina Mın» é jina xwe dı nivise, û jı ber mırına Pol Robson emé «Heval Pol Robson» çapkın.

BI KURTİ JINA MIN

Sala hezar û nehsed û sé ez hatım dınyayé,
Bı navé siltan Şéxmus ez çébûme ji dayé.

Heta bûm sézde sali lı gundé me Hesaré,
Jina xwe mın diborand paşé jı wé me da ré.

Bavé miné risıpi xwedı mirov û rumet,
Ne miroveki malgeni bı namus û bı xıret.

Jı tengasi neçari me ew gunde xwe berda,
Hatın Amuda rengin bavé mın zû emır da.

Dıya mına belengaz pénci sali dilovan,
Salek pıştı bavé mın ew jı lı wi bu mévan.

Bırayé mın é nıvmele jı alema rohani,
Rast û dırıst çı béji ew tısteki nızani.

Wi pireka xwe ani bé wijdan û bé miji,
Bı gotınén xwe én çors, ew mın bé derb dıkuji.

Xweşka mına xwendewar bé insaf û bé
wijdan,
Ez reviyam hatım cem wé ji ez kırme şıvan.

Geh lı vır û geh lı wé mın ezabek mezin xwar,
Ya El-lah û ya Xwédé paşé bume xwendewar.

Jina mın ya kevnare idi hate guhartın,
Tev xweşi û zanebün heft heşt sala hın bı hın.

Mın dest bı kurdiyé kır peyda kırım çend
mırid,
Bı xweşxwan û reşbelek xesma pıştı Şéx Seid.

Paşé çúme İraçe jı wé ez çúme İran,
Heçi kesé bıdima jı mın dımane heyran.

Beri sala rehmeti bı çar salan dılbırın,
Dı şı'ré de navé xwe mın datani cegerxwın.

Mın icaza xwe sıtand bı serbesti mérani,
Jı nû keça xalé xwe jı Hesara xwe ani.

Bûm melayé Hasda jor cibepoş û ser bı şaş,
Jı nû rıya rast û xweş bu ser jor û rél û kaş.

Mın bı duvé diné girt, nıva wéket dilé mın,
Baré gund û é kulfet, hemi ket ser milé mın.

Paşé hate bira mın ku ez bibim xwedi gund,
Dılé mın jı gote mın gelek baş û gelek rınd.

Mın jı axa Cıziré du gund girtın kul û xem,
Navé leki Çélek bú, édi me kır cehen-nem.

Dı nav me de ne ma bûn nu axa û nu kékwe,
Elo Çelo kum bı qul, mın tev kırın weki xwe.

Roja me gund ava kır kete rasté mıxtari
Gudén me bun berberi dımınahi, neyari.

Tevan girtın darén xwe bune weke gurén har,
Jı wi bexté mın é reş kuré Poté bú mıxtar.

Sermiyané wi derev lı ser wi bú berberi,
Wek Dúçeyé Talyani paşé wi jı bı xwe de ri.

Xwedi mal û xwedi gund lı bergilé bú sıwar,
Ré Jé xıste mala xwe Tiro paşé bú etar.

Pıştı ilmé xwe é pır bûn Dodoyé qulingvad,
Bûm hevalé kum bı qul kure Poté sermiyan.

Ey heval Robson, dengbêjê cihan
Paşmêrê selam zana û insan
Gernas û rênas dijminê Dalas
Dî ser avan ra dî ser çîyan ra
Rengê teyê reş tê ber çavê me
Dengê te xweş, xweş tê guhê me
Ev xebata te didi me herzan
Kêferata te didi me lerzan
Ev tevgera te ji bona insan
Pîr ji te ditîrsin axa û dehqan
Xwedi sermiyan serê xwe hildan
Hemi xaneden ji hev dîpîrsin
Dîbêjîm reşîk çawa şiyarbûn?
Destê hev girtin, lî ber me rabûn
Dalas ditîrsi wekê Mak-Arsî

Ev cihana xapînok heta me jê xwe nas kir,
Çî b'kîm fêde ne maye emrê xwe min xelas
kîr.
Çîma rastî dîbêjîm lî nav dina bûme din,
Heta bîmrîm jî nû ve xelk ê bêjîm Cegerxwîn.

Dî ber pîyan çûn pîr taç û kursî
Xwedi sermiya serê xwe hildan
Dîbezî, dîlerzî, dîcîvî, dîrevî
Jî meydan

Ey heval Robson
Ne tenê reşîk ketin bin destan
Em jî sîpine mane perîşan
Reben, belengaz, bîndest, çare reş
Bîrçî û tazi tev jar û nexweş
Guhê me çîye ne suç ne sebeb
ketin bin destan ev Kurd û Erebb
Zencî û Hindî em hemî insan
Kê em hiştîne wîsa perîşan
Nîzam... nîzam...
Nîzama hovan ev nîzama xwar
Nîzama faşîst em xîstîn bin dar
Xwedi sermiyan dengê koledar
Em kîrîm bê çar em kîrîm bin bar
Kîrîm tar û mar

Ey heval Robson
Derdê min û te, ev derdê gîran
Zordestîya ko hate nav cihan
Hin mezî, bîlînd dehqan xaneden
Hin reben bîndest mane perîşan
Jîvî derdê me Markîs, Engîlîs

ÖZGÜRLÜK
SAVAŞÇISI
ROBESON
ÖLDÜ

Amerikalı emekçi özgürlük ve insan hakları savaşçısı Paul Robeson 24 Ocakta 77 yaşında öldü. Bu tün yaşama boyunca yalvar-tün savanan Robeson, bir sanatçı olarak da milyonların kalbini kazandı. Bir sanatçı olarak her zaman ilerici düşüncelerinde olan Robeson'un mücadelesini, Marx Hükümet de bir çîmînde dile getirmişti.

Robeson'un Sîmîk İlerici insanlık için açtığı bir kayıptır.

Bûne dû rêzan bûne dû hozan
Lenin, Stalin rê şani me dan
Pale şiyar bûn Xebat û lebat
Rojhelat rojhelat
Roja sor, roja zer
Ji Mosko hate der
Tava xwe da Balqan da Elman
Xwe berdaye ser Çin, Çin
Çina mezın Çina giran
Şewqa xwu da Hind
Tev da girt cihan, cihan

Ey heval Robson
Karker û rençber cotar şiyar bûn
Reben perişan bi hev ra rabûn
Bı tanq û bı top dıçın şer û ceng
Lı herder qirin lı herder hawar
Li hawir bû deng
Dıxwazin azadi, serbesti, wekhewi
Narevın... narevın...
Lê dijmin dıtırısi, dırevi.. dırevi..
Çı reşik, çı sipi belangaz bûn heval
Dı kujın koledar xwedı gund,
xanedan
Malê wan, malê wan
Bû bela serê wan

Tarix... tarix xiste nav singa wan
Dilê wan, çavê wan
Ev kelem, ev mix...
Dıçıvın dıkevin dı şerda dırevın
Peykevın... peykevın...

Ey heval Robson
Me divê dinyake ku her kes
dewlemend
Dınya bû buhişt, çı bajar û gund
Jı bo her kesi fersend û mecal
Xwanda û zana hozan û delal
Qesra me bilind baxçe xweş û rınd
Em tev de dılxweş lı naw dımeşın
Tılûr dıqışın, cabar dıxuşın
Çuqli dıhejin, pelik dıweşın
Cıya pır bilind dirêj girover
Têrêjê rojê wxe berdane ser
Dınya maye mışt jı jin, jı evın
Xweşi tev dagirt
Her kes, her tışt her der

Ey heval Robson
Fermo em herın
Serbest bıgerın
Bıxun bınerın
Zorker nemaye jı kê bıtırısın

Sinor nemane çıbkım pasaport
Dılxweşi rûgeş hemı keç û xort
Lı vır xurini bıxun hıngırın
Lı Mosko taştê, fıravin lı Çin
Lı Nevyorkê şiv lı Londonê paşif
Çı reş çı sipi tev bıbın, kıriv
Jirek bıdın xwu em herın merix
Dest xwu bıdın şêrın û Zelix
Zika rêwê te maçki bımuji
Tına dilê xwe bite bıkuji
Bêje ez beni, bêje ez beni
Jala dıheni zika dıheni
Wi dengê şêrın
Bêje ey heval hevalê delal
Bı saz bı qirin
Bımri koledar bımri zordesti
Biji azadi, bıji serbesti
Ey heval Robson
Ev cihana xweş
Besi tevaye çı sipi çı reş
Divê derbas kın rû bıken û geş
Dewlemen serbilınd
Tev bı hevrarınd
Neminın sêwi bırcı û tazi
Ne kuştun, ne şer, ne qir, ne gazi
Bı hevra herın tev kar û xebat

Heşt saet, çar saet, du saet
Pır xweşe xebat
Bo mîlet û welat
Ko bîbîn em bî kînc bî xwarîn
Bî xani, bî roni, xwanda û şiyar
Lî ber hev na nerîn
Bûn heval bûne dost bûne yar
Hoviti nemaye
Tev xwenda, tev zana tev şiyar
Ev kevoka selam pır xweşik pır

cıwan

Baweşîn, baweşîn bıkî ev lî ser me
insan

Pır xweşe ev cihan
Tev evin tev de jin
Ax... Cegerxwîn
Pır xweşe ev cihan

ferhenk

sözlük

TÜSTAV

SÖZLÜK

Kürt diliyle ilgili diğer çalışmalarımıza bağlı olarak geniş bir sözlük çalışması, yapılmada amaçlanmıştır. Bu açıdan bu sayımızda, A harfinden bir kısım kelime ve kürçe metinlerdeki bazı kelimelerin Türkçe karşılıkları verilmiştir. Gelecek sayılarımızda bu devam edecektir. Ancak bütün oluşum ve gelişimlerde olduğu gibi sözlükte de başarılı olabilmenin yada istenen genişlikte olmasının şartı halkımızın bu çalışmaya sahip çıkarak bize yardımcı olmasıdır. Arkadaşlarımızdan istediğimiz, kendi yörelerinde bulabildikleri tüm Kürtçe kelimeleri bize göndermeleridir. Böylece çalışma arzulanan verimlilikte olabilir.

FERHENG

TİPE A — A HARFİ

A,a : Şaşkınlık ifadesi
Abıd : Sofu,
Abori : Ekonomi
Acız : Güçsüz, yorgun
Acız kırın : bıktırmak, rahatsız etmek
Acızı : yorgunluk, rahatsızlık
Adan : Süt ürünleri
Adani : sütsel
Adar : Mart
adem : adam, insan
afat : afet
aferinek : eser
afır : yemlik
afırandın : yaratmak
aftave : leğen, tava
agah : haber, bilinen
agahdar : haberdar, bilen
agahdar kırın : Bilgi vermek
agahdari : bilgiçlik
agahker : bilgi veren

agir : ateş
agirber : ateşli silah
agirberdan : ateşlemek
agirker : ateşçi
agir dadan (mc) : Ateşi hızlandırmak
ağır kırın : ateşlemek
agir péketin : ateş almak
agirçahf : ateş gözlü
agirdang : ateşin konulduğu yer
agirgir : kolay tutuşan, ateşi seven
agirhebin : ateşe tapan
agirparéz : ateşi koruyan
agirperest : ateşe tapan
agirvekiy : ateş söndürücü, itfaiye
ahenkdar : düzen sahibi
ahengi : ahenklik
ajnaberi : yüzme
ajnaberi kırın : yüzmek
ajotın : sürmek, yürütmek
ajotvan : sürücü
akam : sonuç
al : töre adet
ala : bayrak
alandın : sarmak
alastın : yalamak

alazı : kast, niyetlenme
alet : cihaz, araç
alif : yem
alığandın : asmak
alıgın : asılmak
ali : yan
ali (mc) : leyh
ali girtin : taraf tutmak, desteklemek
ali kırın : yardım etmek
aliki : taraftarlık
aligir : taraftar
aligor : bir mezar çeşidi
alinegir : tarafsız
alinegiri : tarafsızlık
alos : çürük
alozi : şiddet
aluç : silindir
aluçe : bir tür erik
aluçi : silindirik
alús : zarafet, süslenme merakı
amade : hazır
amadeyi : hazırlık
amade bün : hazır olmak
amade kırın : hazırlamak, sunmak
an : veya, ya

anne : yoksa
ango : o halde, Őu halde
anıha : Şimdi, hemen
anin : getirmek
ap : amca
ar : un-ateş
aran : sabır
arav : ÇamaŐır için hazırlanan su
aravi : saye
ard : un
arhan : ağrının Őiddetlenmesi, sancılanmak
arman : dinmek
ari : ateş kl
ari : Aryan, Kürtlerin de mensup olduğu irki grup
ari : yardım
ari kırın : yardım etmek
arikar : yardımcı
arikari : yardım
arikari kırın : yardım etmek
Arinijad : Aryan'dan gelen
arman : hedef, gaye
arzudar : istekli, isteyen
as : sarp, hırçın, isyankar
as kırın : kuvvetlendirmek, g-

lendirmek
asgeh : aŐılması zor olan yer
asık : mide
ask : bir ceylan türü
astem : zorluk
asn : durum
asyav : su deđirmeni
Asye : Asya
aŐ : deđirmen
aŐi : barış
aŐit : ıđ
aŐiti : barıŐçıl
aŐxane : lokanta
av : su
ava : Ően, inŐa, mkemmek
ava : güneŐin batıŐı
ahi : Şenlik
avadan : bayındır
avadani : bayındırlık
ava kırın : inŐa etmek
avdan : su vermek
av kırın : sulamak
avdang : su kabı
avdev : ađız suyu
avdohnk : yađlı su

(Devam edecek)
(Boş bulunan yere bulabildiđiniz kelimeleri yazarak bize gönderiniz. Szlgmz zenginleŐtirelim.)

«12 MART 1971 OLAYI»

12 Mart'la birlikte faşist, sömürgeci ve ırkçı güçler Türkiye emekçi sınıfları ve Kürt Halkı üzerinde faşist ve sömürgeci politikalarını dahada yoğunlaştırdılar.

12 Mart'ın değerlendirilmesini Türkiye emekçileri ve Kürt Halkı üzerindeki ve sömürgeci baskı ve saldırıların diyalektiği içinde yapmak zorundayız. Bugüne kadar, bazı demokratik devrimci güçler tarafından; Türkiye emekçileri üzerinde daha da yoğunlaşan faşizm olgusuna indirgenerek «12 Mart Olayı ve Sonrası» yorumlandı, değerlendirildi ve kitlelere ulaştırıldı. Bu yorumlama yanlış olduğu gibi, kitleleri ters doğrultularda, en azından eksik olarak bilinçlendirdi.

12 Mart Muhtırası incelendiği zaman iki temel meselenin, faşist ve sömürgeci eylemlerin yoğunlaştırılmasına temel alındığını görürüz :

Birincisi; «Komünizm ve anarşizm tehlikesi»,

İkincisi; «Bölücü eylem ve Kürtçülük eylemleri», Üçüncü bir meselenin de, muhtırada geçtiği görülür. Ki, buda «dinci eylemler» dir. Fakat 12 Mart sonrası pratiği, bu üçüncü maddenin esas olmadığını kesinlikle ortaya koymuştur.

Demek ki; faşist, sömürgeci - ırkçı güçler 12 Mart 1971'de; Türkiye emekçilerinin sosyalist, demokratik ve ekonomik mücadelesi karşısında rahatsız oldukları gibi çıkmazdadırlar.

Aynı şekilde, Kürt Halkının sömürgeciliğe, asimilasyona ve ırkçılığa karşı gelişen ulusal demokratik mücadelesi karşısında sömürgeciler rahatsızdır, çıkmazdadır.

Faşist ve sömürgeci güçler tarafından bu problemlerin çözümü; bu güçleri dahada azgınlaştırdı ve saldırgan yaptı. Bu faşist, sömürgeci güçler genel olarak neler yaptılar?

Türkiye emekçilerinin sosyalist, demokratik ve ekonomik mücadelelerini sindirmek ve yoketmek için, demokratik gençlik örgütlerinin, demokratik kitle partisi olan Türkiye İşçi Partisi'nin, işçi sınıfının, demokratik grev ve eylemlerini engellediler. Toplu iş sözleşmelerinin sermaye sınıfının çıkarlarına uygun bir şekilde tanzim ettirilmesi için faşist baskılarını yoğunlaştırdılar. Köylülerin demokratik toprak mücadelesini şiddetle bastırdılar. Devrimci gençliği ve kadroları

militarist eylemlerle imha ettiler;

Kürt halkının sömürgeci, asimilasyoncu ve ırkçı politikaya karşı gelişen, ulusal demokratik devrimci muhalefetini bastırmak için; devrimci Kürt gençliğinin demokratik kitle örgütü olan DDKO'ları kapattılar, kurucu, yönetici ve üyeleri şiddetli cezalara çarptırdılar; Barzani'ye yani Irak Kürt ulusal hareketine yardım yaptıkları gerekçesiyle binlerce Kürt köylüsünü işkenceye tabi tuttular, Kürdistan Demokrat Partisi davası adı altında Kürt yurtsever aydınlarını ve köylülerini yargılayıp cezalandırdılar...

Sözün kısası;

12 Mart'la birlikte Türkiye; işçilere, köylülere, yurtsever aydınlara, devrimci gençliğe ve Kürt halkına zindan edildi. (Zaten daha önce de halkların zindanıydı.) İşkence, ölüm ve korku kol gezdi. Militarist baskılar yoğunlaştırıldı...

TÜSTAV

DİYARBAKIR'DAKİ MİTİNG

Diyarbakır'da, 29 Şubat'ta «Faşizmi ve gerici eğitim sistemini protesto mitingi» yapıldı. Bu mitinge 6 - 7 bin arasında katılma oldu.

Mitinge katılanların çoğunluğu çevre il ve ilçelerden gelen yurtseverlerdi. Şehir merkezinde katılmalar oldukça azdı. Bunlarda devrimci öğrenci gençliklendi. Mitinge TİP, DİSK ve TÛM-DER gibi kuruluşlar katılmama kararı aldılar. Gerekçede; «şartlar elverişli değildir, faşizm gelir-sanki faşizm şimdi hüküm sürmüyor- katliamlar olacaktır...»

Bu örgütler belli düzeylerde de görüşleri doğrultusunda propagandalarını yoğunlaştırdılar. Fakat, bütün çabalara rağmen kitleler pasifizme itilmedi. Aslında kitlelerin sindirilmesi en çok egemen güçlerin işine gelir.

TÖB-DER ise, miting karşısında pasif kaldı. Ve miting günü çevre il ve ilçelerden gelen yurtseverleri salona almadılar. Bu olay gelenler ve Diyarbakır'daki arkadaşlar tarafından protesto edildi.

Miting ve yürüyüşte, «Kurdara Azadi», «Kahrolsun Sömürgecilik», «Kahrolsun Faşizm», «Kahrolsun Irkçılık» sloganları etkindi. Mitingteki konuşmalarda; yıllardan beri Kürt Halkı üzerinde sürdürülen baskı politikası, asimilasyoncu eylemler ve ırkçı davranışlar

dile getirildi ve protesto edildi. Sömürgeci, burjuva eğitim sisteminin Kürt halkı üzerindeki somut uygulamaları, asimilasyoncu ve ırkçı karakteri anlatıldı. Sömürgeci-burjuva eğitime karşı mücadele verilmesinin bir görev olduğu belirtildi.

**13 Mart 1976 Günü Ankara'da
Töb - Der, TMMOB, Tüm - Der,
Ayöd, Tib, Tüs - Der, Tüted, ve
Ankara Tabibler Odası'nca
Düzenlenen "Faşist Baskıları ve
Kıyımları Protesto" Mitinginde ;
"Halklara Özgürlük" Sloganı
Rededilerek Faşizm Lanetlendi !**

AÇIKLAMA

Rızgari'nin birinci sayısını okudunuz. Bazı imla yanlışlarını, satır düşmesinden ötürü meydana gelen karışıklıkları, sayfa düzenindeki hataları önümüzdeki sayılarda en aza indirmek için çalışacağız.

Asıl önemli olan, okuyucunun -içinde bulunduğu- durumunu göz önüne alarak- yapacağı ideolojik ve politik eleştirileridir. Eleştiri ve özeleştiri RIZGARI için temel bir ilkedir. Bu ilkeye en geniş boyutları ile canlılık kazandırarak, **daha iyiye, daha olumluya** varabiliriz. Bu bakımdan RIZGARI okuyucunun eleştirilerine her zaman açık olacaktır.

Kürtçe bölüm de mümkün olduğu kadar açık ve anlaşılır olmaya çalıştık. Alfabe ile yaptığımız açılımı, gramer dersleri ile sürdüreceğiz. Bu derslerin Kürtçe yazı dili için gerekli olduğu açıktır. Ayrıca metin yanlarına bazı kelimeler vermenin yanında, düzenli bir sözlük çalışması için (A) harfinden bir bölümü de bu sayımızda verdik. Okuyucu, gerek gramer ve gerekse sözlük çalışmalarına katılabilir. Ayrıca, okuyucu bulunduğu yöredeki halk türkülerini, destanları, atasözlerini, masal ve hikayeleri de derleyerek RIZGARI'ye gönderirse bu önemli bir zenginlik teşkil eder. Bu çalışmalar «Kürtçe», «Türkçe» ya da «Kürtçe-Türkçe» olabilir.

Diğer bir mesele de şu: RIZGARI'ye ABONE olmak.. Derginin yaşaması için okuyucunun abone desteği oldukça önemlidir. RIZGARI'ye abone olmak için şu adrese başvurmalıdır :

RIZGARI

Sezenler Sokak 3/11 Sıhhiye/Ankara

Ayrıca 6 ay ya da 12 ay abonelik durumu belirtilmeli ve bu süre için derginin toplam ücreti aynı adrese gönderilmelidir.

Okuyucu bir de yöresindeki olayları detaylı tesbitlerle, belgeler sağlayarak RIZGARI'ye gönderebilir. Bu, gerek olayları değerlendirmek ve gerekse kamu oyunu haberdar etmek bakımından önemli bir dayanışmayı sağlar.

Nisan sayımızda daha yararlı olmak umudunu saklı tutarak, Mart sayımızı sunuyoruz.

15 Mart 1976/ANKARA

Genel Dağıtım : Sezenler Sokak 3/11 Sıhhiye - Ankara
Ankara : Ankara Dağıtım / Bayındır Sokak 38/3
İstanbul : İstanbul Dağıtım / Cağaloğlu Yokuşu Kemaliye
Han 4/14 İstanbul

Doğu ve Güney-Doğu
Anadolu : Komal Dağıtım / İzmir Caddesi 7/9 Ankara
İzmir : Ege Dağıtım / 852 Sokak No: 11/33 Hacılar Pasajı
Kemeraltı / İzmir

TÜSTAV

- KİTAP
- DERGİ
- BROŞÜR

VE BÜTÜN MATBAA İŞLERİNİZDE
HİZMETİNİZDEDİR.

 ÇAĞDAŞ BASIMEVİ

Tel : 29 67 64 ANKARA 1976

- rızgari niçin çıkıyor?
- ezen ulus milliyetçiligi
- lenin ve ulusal kurtuluş
mucadeleleri
- newroz
- şeyh said 1925
- zmanê kurdi
- cegerxwin
- ferhenk●elfabe

TÜSTAV

